

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AFYON VE ISPARTA BÖLGELERİ
İLK TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

SIRMAHAN SEZİN DİNÇKAN

2501131554

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ASLIHAN YURTSEVER BEYAZIT

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AFYON VE ISPARTA BÖLGELERİ
İLK TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

SIRMAHAN SEZİN DİNÇKAN

2501131554

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ASLIHAN YURTSEVER BEYAZIT

(Düzeltilmiş Tez)

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : SIRMAHAN SEZİN DİNÇKAN Numarası : 2501131554
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : PROTOHISTORIA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ BİLİM DALI Danışmanı : DR.ÖĞR.ÜYESİ ASLIHAN BEYAZIT
Tez Savunma Tarihi : 16.07.2019 Saati : 09:30
Tez Başlığı : "AFYON VE ISPARTA BÖLGELERİ İLK TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.GÜLSÜM UMURTAĞ		Kabul
DOÇ.DR.BÜLENT ARIKAN		Kabul
DR.ÖĞR.ÜYESİ ASLIHAN YURTSEVER BEYAZIT		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.ŞEVKET DÖNMEZ		
DOÇ.DR.BÜLENT ÖZTÜRK		

Tezde Yapılan Düzeltmeler

- Tezde yer alan tabloların çıkarılması.
- İkinci bölümde yer alan “Yüzey Araştırmaları ile Saptanan Yerleşmeler” başlığı altında yer alan Afyon ve Isparta bölgeleri ilçe yerleşmelerinin tekrar değerlendirilmesi.
- Harita eklenmesi.
- Kaynakça bölümünün tez yönergesine uygun olarak yeniden düzenlenmesi.

ÖZ

AFYON VE ISPARTA BÖLGELERİ İLK TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

SIRMAHAN SEZİN DİNÇKAN

Afyon ve Isparta bölgelerinde yapılmış olan İlk Tunç Çağı'na ait kazı ve yüzey araştırmalarının bütün olarak değerlendirilmesi tezin konusunu oluşturmaktadır. İç Batı Anadolu bölgesinde yer alan Afyonkarahisar ile Göller Bölgesi içerisinde yer alan Isparta illerinde yapılan arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları sonucunda ele geçen ve İlk Tunç Çağı'na tarihlenen mimari, çanak çömlek ve küçük buluntular gibi maddi kalıntılar incelenerek söz konusu bölgelerde İlk Tunç Çağı kültürünün gelişiminin ortaya konması ve çevre bölgelerle olan ilişkilerinin saptanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Isparta, İlk Tunç Çağı Kùltürleri, çanak çömlek, mimari.

ABSTRACT

A RESEARCH ON THE EARLY BRONZE AGE CULTURES IN AFYON AND ISPARTA REGIONS

SIRMAHAN SEZİN DINCKAN

This thesis aims to fully discuss and evaluate the excavations and survey researches that date back to Early Bronze Age in the cities of Afyon and Isparta. This study also aims to determine the relationship between the Early Bronze Age culture and the nearby regions by examining material remains of archaeological excavations and surveys in the provinces of Afyonkarahisar and Isparta such as architecture, pottery, and other small finds dating back to the Early Bronze Age.

Keywords: Afyonkarahisar, Isparta, Early Bronze Age Cultures, Pottery, Architecture.

ÖNSÖZ

İç Batı Anadolu bölgesinde yer alan Afyonkarahisar ile Göller Bölgesi içerisinde yer alan Isparta illerinde yapılmış olan arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları ışığında söz konusu bölgelerdeki İlk Tunç Çağı kültürlerinin değerlendirilmesi Yüksek Lisans tez çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Bu tez konusu üzerinde çalışmamı sağlayan ve tezin hazırlanma süresi boyunca bana destek olan ve yol gösteren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Yurtsever Beyazıt'a teşekkürlerimi sunarım.

Değerli görüş ve yorumları ile tez çalışmama katkıda bulunan, hiçbir zaman destek ve yardımlarını esirgemeyen sayın Doç. Dr. Emre Göldoğan'a ve tüm bu süre boyunca yanımda olan tüm dostlarıma teşekkürü borç bilirim.

Son olarak bu çalışma süresi boyunca gösterdikleri sabır ve destek için annem Fatma Dinçkan, babam Samed Dinçkan ve özellikle kızım Ela Sırmahan Turan'a sonsuz teşekkür ederim.

İstanbul 2019

Sırmahan Sezin DİNÇKAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	x
PLANLAR LİSTESİ	xi
LEVHALAR LİSTESİ	xii
HARİTALAR LİSTESİ	xxv
KISALTMALAR LİSTESİ	xxvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

COĞRAFİ ÖZELLİKLER

A. Afyon Bölgesi	3
1. Genel Özellikler	3
2. Jeomorfolojik Özellikler	3
B. Isparta Bölgesi	4
1. Genel Özellikler	4
2. Jeomorfolojik Özellikler	5

İKİNCİ BÖLÜM

YÜZEY ARAŞTIRMALARI İLE SAPTANAN YERLEŞMELER

A. Afyon Bölgesi	6
1. Yüzey Araştırmaları İle Saptanan Merkezler	6
a. Bolvadin Yerleşmeleri	7
b. Çay Yerleşmeleri	9

c.	Afyonkarahisar Merkez Yerleşmeleri.....	10
d.	Sultandağı Yerleşmeleri	12
e.	Çobanlar Yerleşmeleri	12
f.	Bayat Yerleşmeleri	13
g.	İscehisar Yerleşmeleri	15
h.	Emirdağ Yerleşmeleri	16
i.	Sinanpaşa Yerleşmeleri	18
j.	Sandıklı Yerleşmeleri	21
k.	Hocalar Yerleşmeleri	23
l.	Şuhut Yerleşmeleri	24
m.	Kızılören Yerleşmeleri	28
n.	Dinar Yerleşmeleri	28
o.	Dazkırı Yerleşmeleri	32
p.	Evciler Yerleşmeleri	33
r.	Başmakçı Yerleşmeleri	34
s.	İhsaniye Yerleşmeleri	34
2.	Yüzey Araştırmalarında Saptanmış Olan Çanak Çömlekler	35
3.	Yüzey Araştırmalarında Saptanmış Olan Küçük Buluntular	36

B. Isparta Bölgesi

1. Yüzey Araştırmaları İle Saptanan Merkezler

a. Gönen Yerleşmeleri

b.	Isparta Merkez Yerleşmeleri	39
c.	Atabey Yerleşmeleri	40
d.	Keçiborlu Yerleşmeleri	40
e.	Yalvaç Yerleşmeleri	41
f.	Şarkikaraağaç Yerleşmeleri	44
g.	Senirkent Yerleşmeleri	47
h.	Gelendost Yerleşmeleri	48
i.	Eğirdir Yerleşmeleri	49
2.Yüzey	Araştırmalarında Saptanmış Olan Çanak Çömlekler	49
3.Yüzey	Araştırmalarında Saptanmış Olan Küçük Buluntular	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAZI VE ARAŞTIRMASI YAPILAN YERLEŞMELER

A. Afyon Bölgesi	52
1. Kazısı Yapılan Merkezler	52
a. Kusura	52
b. Kaklık Mevkii	53
c. Karaoğlan Mevkii	53
d. Çavdarlı Höyük	54
e. Yazılıkaya	54
2. Mimari	54
3. Çanak Çömlek	56

4. Küçük Buluntular	59
5. Ölü Gömme Gelenekleri.....	62
B. Isparta Bölgesi	66
1. Kazısı Yapılan Merkezler	66
a. Harmanören-Göndürle Mezarlık Alanı.....	66
b. Baladız (Baradız)	67
c. Senirce Höyük	67
2. Mimari	68
3. Çanak Çömlek	68
4. Küçük Buluntular	70
5. Ölü Gömme Gelenekleri.....	70
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	80
PLANLAR	
LEVHALAR	
HARİTA	

TABLO

Afyon ve Isparta’da yapılan kazıların karşılaştırmalı kronolojisi	51
---	----

PLANLAR LİSTESİ

- Plan 1.** Kaklık Mevkii yerleşim
- Plan 2.** Çavdarlı Höyük A sondaj alanı
- Plan 3.** Kusura B tabakası 3. yapı katı
- Plan 4.** Kusura B tabakası 4-6 yapı katları
- Plan 5.** Kusura B tabakası 7. yapı katı
- Plan 6.** Karaoğlan Mevkii İTÇ II dönemi yerleşim planı
- Plan 7.** Kusura mezarlık alan planı
- Plan 8.** Kaklık A açması mezarları
- Plan 9.** Kaklık B ve C açmalarında bulunan mezarlar

LEVHALAR LİSTESİ

LEVHA I

1. Taşlı Höyük – Bolvadin, Afyonkarahisar, İTÇ II dönemi çanak çömleği
2. Maltepe (Eğret) Höyük – Afyonkarahisar Merkez, İTÇ III dönemine tarihlenen depas

LEVHA II

3. Ahaların Çeşmesi Mevkii 1 (Tekke Yanı-Aha Teknesi) – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları
4. Ahaların Çeşmesi Mevkii 1 (Tekke Yanı-Aha Teknesi) – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları
5. Asarcık Höyük Mevkii – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları

LEVHA III

6. Asarcık Höyük Mevkii – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları
7. Muratkoru – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları
8. Pazarcık Höyük – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ II dönemi buluntuları

LEVHA IV

9. Seydiler – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ I-II dönemine ait tutamak
10. Söğütlüpınar – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları
11. Çekirgeli Höyük Nekropolü – Emirdağ, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları

LEVHA V

12. Salihler Höyük - Emirdağ, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları
13. Ferikli (Frigli) Gökteş Mevkii – Emirdağ, Afyonkarahisar, İTÇ III dönemine ait kulp kısmı kırık depas

LEVHA VI

14. Ferikli (Frigli) Gökteş Mevkii – Emirdağ, Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait kırmızı boyalı çanak
15. Çalca Köyü – Hocalar, Afyonkarahisar, İTÇ III dönemi buluntusu depas

LEVHA VII

16. Kepir Höyük – Şuhut, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları
17. Boyalı Höyük – Kızılören, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları
18. Köyaltı Höyük (Saz Mevkii-Tugaylı 1) – Dinar, Afyonkarahisar, İTÇ buluntusu ağırşak

LEVHA VIII

19. Safiye Mevkii – Dinar, Afyonkarahisar, İTÇ buluntusu ağırşak
20. Kanlı Höyük – Isparta Merkez, İTÇ II dönemine ait gaga ağızlı testi
21. Kanlı Höyük – Merkez, Isparta, İTÇ II dönemine ait tutamaklar

LEVHA IX

22. Yuğ Höyük (Bozanönü) - Isparta Merkez, İTÇ I-II dönemine ait kahverengi astarlı ve ačkılı dikey ve ilmik tutamak örnekleri

23. Yuğ Höyük (Bozanönü) - Isparta Merkez, İTÇ I-II dönemine delikli tutamak ve makara kulp örnekleri
24. Pamuklu/Pembeli Höyük – Atabey, Isparta, İTÇ I dönemine ait kırmızı astarlı ve açıkılı, oluk-şevron bezemeli çanak çömlek parçası ile İTÇ II dönemine ait dikey ip delikli tutamak

LEVHA X

25. Tülü Tepe – Keçiborlu – Afyonkarahisar, İTÇ II dönemi buluntuları
26. Deniz Tepesi – Keçiborlu – Afyonkarahisar, İTÇ II dönemi buluntuları
27. Ağıl Höyük – Yalvaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait dip parçası

LEVHA XI

28. Kurusarı- Yalvaç, Isparta, İlk Tunç Çağı'na ait siyah astarlı ve açıkılı çanak çömlek parçası
29. Dört Yol – Yalvaç, Isparta, İlk Tunç Çağı'na ait pembemsi kırmızı astarlı ve açıkılı çanak çömlek parçası
30. Ayvalı – Yalvaç, Isparta, İTÇ I dönemine ait kırmızı astarlı ve açıkılı çanak çömlek parçası

LEVHA XII

31. Kuyucak – Yalvaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait oluk-şevron bezemeli çanak çömlek parçası
32. Yağcılar – Yalvaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait süzgeç
33. Çamharman – Yalvaç, Isparta, üç ayaklı, çift emzikli rython ve depas

LEVHA XIII

34. Karayaka – Şarkikaraağaç, Isparta, İlk Tunç Çağı'na ait pembemsi kırmızı astarlı ve açkılı çanak çömlek parçası
35. Yakaemir – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait makara kulplar ile çift delikli yatay tutamak örneği
36. Yakaemir – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait açık gri astarlı, yiv bezemeli dikey tutamak

LEVHA XIV

37. Yakaemir – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait portakal renkli astarlı çanak çömlek parçaları
38. Yakaemir – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait tutamak parçası
39. Ördekçi Höyük – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait yiv bezemeli tutamak

LEVHA XV

40. Salur Höyük – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ I dönemine ait ilmik kulp ile dip parçası
41. Armutlu – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait süzgeç
42. Gençali I, Senirkent, Isparta, İTÇ I dönemine ait dikey kulp

LEVHA XVI

43. Ulağı Tepe Höyük (Aralık Höyük) – Senirkent, Isparta, İTÇ I dönemine ait çizi-yiv bezemeli çanak çömlek parçası

44. Madenli Höyük – Gelendost, Isparta, İTÇ II dönemine ait yiv bezemeli tutamak
45. Üçayak parçaları: 1. Göndürle II/İTÇ II 2. Kanlı Höyük/İTÇ I 3. Tülutepe/İTÇ II 4. Tülutepe/İTÇ II 5.-6. Göndürle II/İTÇ II 7. Yassiören II/İTÇ II

LEVHA XVII

46. Çıkırı Höyük – Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait insan figürini
47. Nudra Höyük – Isparta, İlk Tunç Çağı'na tarihlenen figürin

LEVHA XVII

48. Bolvadin Üçler köyünde bulunan İTÇ III dönemine ait elleri yüzünde ve şaşkınlık ifadesi bulunan pişmiş toprak idol
49. Asarcık Höyük – Bayat, Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait stilize insan ve boğa figürinleri
50. Pazarcık – Bayat, Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait insan figürini

LEVHA XIX

51. Bavurdu – Bayat, Afyonkarahisar, Afyonkarahisar arkeoloji müzesinde yer alan 20 cm. yüksekliğinde insan biçimli kap
52. Karaağaç - İscehisar, Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait küp mezar içinde mezar hediyesi olarak bulunmuş olan 37 cm. yüksekliğinde, baş genişliği 8.6 cm. vücut genişliği 15.5 cm., orta kısım 7 mm., kenarlar 4 mm. kalınlığında idol

LEVHA XX

53. Ağın – Sandıklı, Afyonkarahisar, İTÇ I dönemine tarihlenen şematik idoller. Sağ: 13.5 cm. yüksekliğinde, omuzlar arasındaki mesafe 6.5 cm. kalınlığı 7 mm. Sol: 10.5 cm. yüksekliğinde, omuzlar arasındaki mesafe 5.3 cm., kalınlığı 6.5 mm.
54. Beycesultan Denizli, İTÇ I döneminin sonuna ait mermer idoller ile Hacılar Büyük Höyük İTÇ I dönemine ait bir idol

LEVHA XXI

55. Kusura A tabakası İTÇ çanak örnekleri ile Hacılar Büyük Höyük İTÇ I dönemine ait çift kulplu çömlek
56. Kusura İTÇ I dönemine ait tek kulplu sürahi
57. Kusura A ve B tabakalarına ait çanak çömlek örnekleri

LEVHA XXII

58. Kusura B tabakası İTÇ çanak çömlek buluntuları
59. Kusura, İTÇ II dönemine ait tankard

LEVHA XXIII

60. Kaklık Mevkii, İTÇ IA dönemi çanak çömlek örnekleri
61. Karaoğlan Mevkii, İTÇ II dönemi çanak çömlek örnekleri

LEVHA XXIV

62. Karaoğlan Mevkii, İlk Tunç Çağı'na ait çanak çömlek örnekleri
63. Karaoğlan Mevkii, İlk Tunç Çağı'na ait çanak çömlek örnekleri

LEVHA XXV

- 64. Karaoğlan Mevkii, İlk Tunç Çağı'na ait çanak çömlek örnekleri
- 65. Kaklık Mevkii, İTÇ III dönemi çanak çömlek örnekleri
- 66. Kaklık Mevkii Mezarları (18, 21-26 nolu mezarlar) Erken İTÇ III dönemi Çanak Çömleği

LEVHA XXVI

- 67. Kaklık Mevkii, İlk Tunç Çağı'na ait depres ve tankardlar
- 68. Kusura B tabakası İlk Tunç Çağı'na ait pişmiş toprak buluntular
- 69. 1. Kusura Höyük İTÇ II dönemine ait idol, 2. Kusura İTÇ II dönemine ait baş kısmından oluşan idol

LEVHA XXVII

- 70. Hacılar Büyük Höyük İTÇ I dönemine ait idol
- 71. Kusura İTÇ II dönemine ait şematize insan biçimli mermer idoller
- 72. Kusura Höyüğü İTÇ II dönemine ait ele geçmiş damga mühürler

LEVHA XXVIII

- 73. 1. Kusura C tabakası pişmiş toprak mühür 2. Bademağacı İTÇ II dönemi pişmiş toprak mühür 3. Bademağacı İTÇ II dönemi taş mühür 4. Beycesultan XVIII. tabakasında ele geçen mühür 5. Hacılar Büyük Höyük İTÇ I pişmiş toprak mühür
- 74. Kusura Höyük İlk Tunç Çağı'na ait taş buluntular

LEVHA XXIX

75. Kusura İTÇ tabakaları maden buluntuları ile bakırdan yapılmış çeşitli başlı iğne ve delici/bızları. Bunların bir kısmı olasılıkla kefen iğnesi veya mezar hediyesi olarak mezarlara konulduğu öngörülmüştür
76. Kusura İlk Tunç Çağı'na ait maden buluntularından 18 cm. uzunluğunda ince, uzun keski

LEVHA XXX

77. Karaoğlan Mevkii İlk Tunç Çağı'na ait küçük buluntuları
78. Çavdarlı Höyük, kilden yapılmış fırça sapı, ağırşak ve sileks dilgi

LEVHA XXXI

79. Kaklık Mevkii İTÇ III dönemi mezar buluntusu idol
80. Kusura Höyük İlk Tunç Çağı mezar hediyeleri

LEVHA XXXII

81. Kaklık Mevkii 7 nolu mezar buluntuları
82. Kaklık Mevkii 8 nolu mezar buluntuları
83. Kaklık Mevkii 22 ve 24 nolu mezar buluntuları

LEVHA XXXIII

84. Kaklık Mevkii 18 nolu mezar buluntuları
85. Senirce, İTÇ I dönemi oluk-şevron bezemeli çanak çömlek parçası ile testi ve çömlek örnekleri

LEVHA XXXIV

- 86. Harmanören-Göndürle N4 nolu mezardan ele geçen depas ve matara
- 87. Harmanören-Göndürle mezardan ele geçen gaga ağızlı testiler

LEVHA XXXV

- 88. Harmanören-Göndürle mezardan ele geçen İTÇ II-III dönemlerine ait testicik ile sivri, dikleşen ağızlı testi
- 89. Harmanören-Göndürle İlk Tunç Çağı'na ait kaplardan bazılarının çizimi
- 90. Harmanören-Göndürle N4 nolu mezardan ele geçen 5 adet kireçtaşı idol

LEVHA XXXVI

- 91. Harmanören-Göndürle mezar buluntularından 4 cm. yüksekliğinde bir adet idol
- 92. Hacılar Büyük Höyük İTÇ II dönemine ait iki adet idol
- 93. Yalvaç Müzesinde bulunan konik başlı iki adet idol

LEVHA XXXVII

- 94. Harmanören-Göndürle mezar buluntularından küresel başlı topuz başlı iğne, saç takıları ve halkalar
- 95. Harmanören-Göndürle R nolu mezarlık alanı

LEVHA XXXVIII

- 96. Harmanören-Göndürle mezarlık alanında iki gömü bulunan R9 nolu mezar ile T5 nolu mezar

97. Harmanören-Göndürle K3 ve P12 nolu mezarlarda insitu biçiminde ele geçmiş olan gaga ağızlı testiler

LEVHA XXXIX

98. Afyonkarahisar Bolvadin ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
99. Afyonkarahisar'ın Çay ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XL

100. Afyonkarahisar Merkez'de yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
101. Afyonkarahisar'ın Sultandağı ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLI

102. Afyonkarahisar'ın Çobanlar ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
103. Afyonkarahisar'ın Bayat ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLII

104. Afyonkarahisar'ın İscehisar ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
105. Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLIII

- 106.** Afyonkarahisar'ın Sinanpaşa ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
- 107.** Afyonkarahisar'ın Dazkırı ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLIV

- 108.** Afyonkarahisar'ın Sandıklı ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
- 109.** Afyonkarahisar'ın Hocalar ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLV

- 110.** Afyonkarahisar'ın Şuhut ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
- 111.** Afyonkarahisar'ın Kızılören ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLVI

- 112.** Afyonkarahisar'ın Dinar ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
- 113.** Afyonkarahisar'ın Evciler ilçesinde yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLVII

- 114.** Afyonkarahisar'ın Başmakçı ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

115. Afyonkarahisar'ın İhsaniye ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLVIII

116. Isparta'nın Gönen ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
117. Isparta Merkez'de yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA XLIX

118. Isparta'nın Atabey ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
119. Isparta'nın Keçiborlu ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA L

120. Isparta'nın Şarkikaraağaç ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
121. Isparta'nın Eğirdir ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA LI

122. Isparta'nın Senirkent ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler
123. Isparta'nın Gelendost ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

LEVHA LII

- 124.** Isparta'nın Yalvaç ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

HARİTA

Afyonkarahisar ve Isparta'da yer alan ve metinde adı geçen bazı İlk Tunç Çağı yerleşmeleri

KISALTMALAR LİSTESİ

AS	:Anatolian Studies, London
AST	:Araştırma Sonuçları Toplantısı
bkz.	:bakınız
cm.	:santimetre
ÇÇ	:Çanak Çömlek
Çiz.	:Çizim
DÇ	:Demir Çağı
EKÇ	:Erken Kalkolitik Çağ
Fot.	:Fotoğraf
Fig.	:Figür
GKÇ	:Geç Kalkolitik Çağ
GNÇ	:Geç Neolitik Çağ
GTÇ	: Geç Tunç Çağı
Hrt.	:Harita
İTÇ	:İlk Tunç Çağı
km.	:Kilometre
KST	:Kazı Sonuçları Toplantısı
Lev.	:Levha
m.	:Metre

m² :Metre Kare

M. :Mevkii

MASROP :Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçiler ve Restoratörler Ortak Platformu

M.Ö. :Milattan Önce

no. :Numara

OTÇ :Orta Tunç Çağı

Pln. :Plan

Res. :Resim

s. :sayfa

TÜBA-AR :Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi / Turkish Academy of Sciences Journal of Archaeology

TÜİK :Türkiye İstatistik Kurumu

vd. :ve diğerleri

GİRİŞ

AMAÇ VE KAPSAM

“Afyon ve Isparta Bölgeleri İlk Tunç Çağı Kùltürleri Üzerine Bir Araştırma” başlıklı tez çalışmasında, Afyon ve Isparta’da yapılmış olan arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları ışığında söz konusu bölgelerde İlk Tunç Çağı kùltürlerinin değerdendirilmesi amaçlanmıştır. Özellikle Afyon ve Isparta bölgeleri ve çevre bölgelerdeki İlk Tunç Çağı Kùltürleri üzerine yapılmış yayınlar bu tez kapsamında ağırlıklı olarak değerdendirilmiştir.

İlk Tunç Çağı’nda sayıca arttığı görùlen yerleşmeler akarsu vadileri ve ovalarda yoğunlaşmış, akarsular ve dağ sıraları ise bu yerleşmeleri birbirinden ayıran doğal sınırlar oluşturmuştur. Afyon ve Isparta bölgelerinde çok sayıda sıra dağlar olması ve bu dağ kitlelerinin arasındaki geçitler yoluyla birbirlerine bağlanan ovaların olması, yerleşmeler arasındaki etkileşimi, özellikle çanak çömlek gruplarında farklılık ve benzerlikler ile göstermektedir. Söz konusu bölgelerde, yüzey araştırmaları ile saptanmış ve özellikle kazısı yapılmış merkezlerden elde edilmiş olan İlk Tunç Çağı’na tarihlenen mimari, çanak çömlek ve küçük buluntular gibi maddi kùltür kalıntıları değerdendirilerek çevre bölgelerle kùltürel ilişkilerinin saptanması hedeflenmiştir.

Yapılacak olan çalışma ile Afyon ve Isparta’nın İlk Tunç Çağ kùltürünün yayılım alanı ve çevre bölgelerle olan ilişkisi saptanmaya çalışılacaktır.

İZLENEN YÖNTEM

Tez çalışmasının ilk aşamasında bugüne kadar Afyon ve Isparta bölgelerinde gerçekleştirilmiş olan yüzey araştırmaları ile saptanmış ve kazısı yapılmış yerleşmeler ile ilgili yayınlar taranmıştır. Bölgelerde yer alan İlk Tunç Çağı yerleşmeleri Afyon ve Isparta bölgesi ile bu illerde yer alan ilçelere göre alt başlıklar altında gruplanmıştır.

Tezin birinci bölümünde; Afyonkarahisar ve Isparta'nın coğrafi konumları ile jeomorfolojik özellikleri üzerinde durulmuştur. Afyon ve Isparta bölgelerinin coğrafi konumlarının önemi ve aynı zamanda iki bölgenin de jeomorfolojik açıdan dağlık ve engebeli alanlarının çok olması ve burada bulunan yüksek sıradağlardan dolayı bölgelerin coğrafyasının kendi içerisinde ve çevre kültürlerle olan ilişkisi üzerindeki olası etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde; bölgelerde yapılan yüzey araştırmalarının tarihçelerine ve bu bölgelerde yapılmış olan yüzey araştırmalarının sonuçlarına değinilmiştir. Bölgelerde yapılan araştırmalar ile ilgili yayınlar araştırılmış ve elde edilen bilgiler sonucunda, her iki bölgedeki yerleşmeler ve bu yerleşmelerden ele geçen çanak çömlek ve küçük buluntular alt başlıklar altında ayrı ayrı ele alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde; bölgelerde yapılan arkeolojik kazıların tarihçelerine ve bu bölgelerde yapılmış olan arkeolojik kazıların sonuçlarına değinilmiştir. Bölgelerde kazısı yapılan yerleşmeler ve bu yerleşmelerden ele geçen çanak çömlek ve küçük buluntular ile yerleşmelerin mimari ve ölü gömme uygulamaları alt başlıklar altında ayrı ayrı ele alınmıştır.

Son olarak tez yazım aşamasında, yukarıda değinilen yöntemler ile birlikte çalışma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Hazırlama Yönergesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

COĞRAFİ ÖZELLİKLER

A. AFYON BÖLGESİ

1. Genel Özellikler

Afyonkarahisar, doğuda Konya, batıda Uşak, kuzeyde Eskişehir, güneyde Burdur, kuzeybatıda Kütahya, güneybatıda Denizli ve güneydoğuda Isparta illeri ile komşudur. Yüzölçümü 14.570 km² olan Afyonkarahisar, Türkiye'nin coğrafi bölgelerinden üçü üzerinde (Ege, Akdeniz, İç Anadolu) yayılan bir ildir. Büyük kısmı Ege bölgesinin İç Batı Anadolu bölümünde bulunur. Ege Bölgesi'nde batıdan doğuya doğru gidildikçe, oldukça yüksek olan platolardan oluşan bir alana geçilir. Geçilen bu alan üzerinde yüksek dağ sıraları uzanmakta ve buradan İç Anadolu düzlüklerine geçilmektedir. İç Anadolu ve Ege Bölgesi'nin batı bölümü arasında yer alan bu yüksek alan, bir eşik konumundadır. Aynı bir bölüm olarak kabul edilen bu bölüme İç Batı Anadolu adı verilmektedir (Atalay, 1997: 195). Araştırma konumuzu oluşturan Afyonkarahisar'da bu bölümün içinde yer almaktadır.

İlin güneyinde bulunan ilçelerden olan Başmakçı, Dazkırı, Dinar ve Evciler'in bazı toprakları Akdeniz Bölgesine, ilin doğu ve kuzeydoğu kısımlarında yer alan bazı topraklar da İç Anadolu Bölgesi sınırları içerisine girer. Bu sebepten dolayı ilin doğusunda yer alan topraklarda İç Anadolu Bölgesinin özelliklerini, güneybatısında yer alan çok küçük bir alanda da Akdeniz karakteristiğini görmek mümkündür. Önemli merkezleri birbirine bağlayan kara ve demiryollarının da Afyonkarahisar'dan geçmesinden dolayı Afyonkarahisar yolların kesiştiği, bölgelerin birbirine bağlandığı bir merkez konumundadır.

2. Jeomorfolojik Özellikler

Afyon ve çevresinde Paleozoyik'ten günümüze kadar değişik zamanlarda oluşmuş jeolojik birimler ve bunlara ait olan kayalardan oluşan temel bir yapı

bulunmaktadır. Özellikle trakit, andezit, tuf gibi volkanik kayalar Afyonkarahisar ilinin merkezi bölümünde oldukça geniş yer kaplamaktadır (Yılmaz, 2001: 48).

Afyonkarahisar'da jeomorfolojik açıdan en fazla dağlık alanlar ve bu dağlık alanlar arasında yer alan genellikle tektonizma ve karstik kökenli olaylar sonucunda oluşmuş ovalar dikkat çekmektedir. Dağlık alanların yükseklikleri 1600 m. ile 2600 m. arasında değişmektedir ve bu alanların bir bölümü volkanik oluşumludur (Uçar, 2007: 5). En yüksek tepesi 2531 m. olan Sultandağlarıdır. Doğuda Emirdağları (2066 m.), batıda Ahır Dağları (1898 m.) ve güneybatıda Akdağ (2341 m.) bölgede yer alan yüksek tepelerdir (Yılmaz, 2001: 49-50). Güneye doğru inildikçe yükselti azalır ve dağlar yerlerini daha alçak tepelik alanlara bırakırlar (Ardos, 1978: 29). Bu dağların çevresinde yer alan düzlük alanlardan en geniş, kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan ve yükseltisi 1021 m. olan Afyon Ovasıdır. Ovanın bulunduğu alan kuzeybatı ve güneydoğu ve kuzey-güney yönlü fayların eşliğinde çökmüş ve sonuçta ova meydana gelmiştir. Şuhut Ovası, Haydarlı Ovası, Sincanlı Ovası ve Sandıklı Ovası Afyonkarahisar'daki diğer önemli ovalardır (Yılmaz, 2001: 49-50; Aliagaoglu, 2003: 63).

B. ISPARTA BÖLGESİ

1. Genel Özellikler

Isparta ili, Akdeniz Bölgesi'nin kuzeyinde yer alan Göller bölgesinde, eskiden Psidya denilen bölgenin sınırı içinde yer almaktadır (Katırcıoğlu, 1958). Kuzeybatıda Afyonkarahisar, doğuda Konya, güneyde Antalya ve güneybatıda Burdur ile komşu olan Isparta'nın yüzölçümü 8913 km² dir. Akdeniz bölgesi içerisinde yer almasına rağmen coğrafi yapısından dolayı gerçek Akdeniz iklimi görülmemekte aynı zamanda Orta Anadolu karasal iklimi özellikleri de görülmektedir (Isparta Valiliği, 2017: 2).

2. Jeomorfolojik Özellikler

Isparta ovası jeomorfolojik açıdan çeşitlilik bulunan Türkiye'nin neotektonik dönemde oluşmuş önemli havzaların bulunduğu yerlerden biridir¹. Bu alanda Türkiye'nin az yerinde bulunan fluvial topoğrafyaya, karst, buzul ve volkan topoğrafyasına ait şekiller ile pluvial döneme ait gölsel izlere de rastlanmaktadır (Yıldız, 2011: 8).

Isparta, Batı Toroslar'da ve Antalya sahil kuşağının kuzeyinde, Tekeli ve Taşeli yaylalarının birleşme noktasında yer almaktadır. Oldukça dağlık ve engebeli olan Isparta'nın %68.4'ü dağlar, %16.8'i ovalar ve %14.8'i platolardan meydana gelmektedir. Toroslar'ın Isparta ili çevresindeki uzantıları olan sıradağlar ile Konya kapalı havzası ile Batı Anadolu platosundan, kuzeydoğu ve kuzeybatı yönlerinden ayrılan Isparta aynı zamanda tektonik bir alan üzerinde bulunmaktadır. Tektonik oluşumlara bağlı olarak oluşan büyüklü küçüklü kapalı havzaların (Burdur Gölü havzası, Beyşehir Gölü Havzası ve Eğirdir Gölü Havzası vb.) tabanlarının zamanla sularla dolması sonucunda çok sayıda göl oluşmuştur. Akdeniz Bölgesi'nin Isparta'yı da içine alan bu bölgeye Göller Yöresi adı bu nedenle verilmiştir (Sargın, 2004: 373-374).

Isparta'da yer alan Tunç Çağı yerleşimleri bölgenin jeomorfolojisi ile bağlantılı olarak Isparta'nın güneybatısı, kuzey ve kuzey doğusunda yoğunlaşmıştır. Yerleşimlerin tamamına yakını İlk Tunç Çağı buluntusu verirken pek azında Orta ve Geç Tunç Çağı buluntularına rastlanılmıştır.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erol, 1989.

İKİNCİ BÖLÜM

YÜZEY ARAŞTIRMALARI İLE SAPTANAN YERLEŞMELER

A. AFYON BÖLGESİ

Afyonkarahisar ve çevresinde Seton Lloyd², James Mellaart³ ve David French⁴ gibi bazı bilim adamlarının yapmış oldukları yüzey araştırmalarından sonra, 2001 yılında Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Taciser Tüfekçi Sivas başkanlığında araştırmalar tekrar başlatılmıştır. Bu yüzey araştırmasında, Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar il sınırları içinde, Dağlık Frigya Bölgesi dışında kalan alanda Frig yayılımı ve yerleşim dokusunun saptanması amacıyla bölgedeki Frig kültürünün yaratılmasında etkili olan daha eski kültürlerin Dağlık Frigya Bölgesi ile bağlantıları araştırılmıştır⁵.

2002 yılında Prof. Dr. Taciser Tüfekçi Sivas'ın araştırmaları ile aynı yıl Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Özdemir Koçak, Afyonkarahisar'ın Bolvadin İlçesi ve çevresi ile yüzey araştırmalarına başlamıştır. Koçak ve ekibi tarafından yapılan çalışmalar devam etmektedir (Koçak, 2004a: 174; Koçak, 2005: 19; Koçak, 2006: 83; Koçak, 2009: 51; Koçak, 2010: 288; Koçak, 2011: 181; Koçak, 2012: 232; Koçak, 2013: 39; Koçak, 2014: 75; Koçak, 2015: 356; Koçak vd., 2016: 22; Koçak vd., 2017: 234-248).

1. Yüzey Araştırmaları İle Saptanan Merkezler

Afyonkarahisar'da yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan yerleşim yerleri;

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Lloyd, 1962.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mellaart, 1957: 55-88.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. French, 1969

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tüfekçi Sivas, 2005: 33.

a. Bolvadin Yerleşmeleri

Afyonkarahisar'ın en büyük iki ilçesinden biri olan Bolvadin, il merkezine 61 km. uzaklıktadır. 944 km² alan ve 45.694 nüfusu olan ilçede 4 belde ve 12 köy bulunmaktadır. Kuzeydoğusunda Emirdağları ve güneyde Sultandağları ile çevrelenmiş olan ilçe Orta Anadolu, Ege ve Akdeniz'i birbirine bağlayan bir noktada yer almaktadır (Soybaylı vd., 2013: 68). İlçede 26 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XXXIX/98).

- Akçakepez Mevkii, Ç. 150x150 m. (Koçak, 2005: 20; Kaymakçı, 2007: 29)
- Arapdede Mevkii (Hamidiye Höyük), Ç. 300x300 m., Yük. 20 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2004b: 176)
- Arslan Tepesi (Taşlı Höyük), Ç. 100 m. (Koçak, 2004b: 174; Kaymakçı, 2007: 24)
- Bedram Tepesi (Afyonkarahisar Valiliği)
- Bozkuş Höyük, Ç. 200x200 m., Yük. 8 m. (Koçak, 2005: 20; Kaymakçı, 2007: 31)
- Büyükkarabağ Maltepesi, Ç. 300x200 m., Yük. 20 m. (Koçak, 2004b: 175-176)
- Çalönü Höyük Mevkii, Ç. 100x110 m. (Koçak ve Işık, 2007: 359)
- Çataltepe Höyük, Ç. 800x400 m., Yük. 20 m. (Koçak, 2004b: 175)
- Durtacı – Hacıeli, Ç. 180x192 m., Yük. 10 m. (Koçak, 2005: 20; Kaymakçı, 2007: 29)
- Göктаş Höyük, Ç. 55x40 m., Yük. 3 m. (Koçak, 2009: 57)
- Gövem Mevkii (Koçak, 2005: 20; Kaymakçı, 2007: 30)
- Harım Mevkii, Ç. 200x700 m. (Koçak, 2005: 20; Kaymakçı, 2007: 29)
- Hırbılın Bağ Yeri ve Kabir Yeri (Koçak, 2006: 85)
- Karakaya Höyük (Koçak, 2004: 175)
- Kırıkkınare Mevkii (Koçak ve Işık, 2007: 366)

- Maltepesi Höyüğü, Ç. 400x400 m., Yük. 50 m. (Koçak, 2004b: 176)
- Mezarlıktepe (Ortakarabağ Mezarlığı), Ç. 300x200 m., Yük. 10 m. (Koçak, 2005: 20; Kaymakçı, 2007: 31)
- Seki Tarla (Kabızın Ağzı) (Koçak, 2006: 85)
- Sinneli Mevkii, Ç. 200x600, Yük. 8 m. (Koçak, 2004b: 175)
- Taşlı Höyük - Dişli Höyük, Ç. 300x250m., Yük. 20 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak ve Bilgin, 2005: 85-91; Koçak, 2005: 20; Kaymakçı, 2007: 30) (Lev.1/1)
- Tekdeğirmen Höyük, Ç. 180x150 m., Yük. 30 m. (Koçak, 2009: 57)
- Toparcarlağın Tümbet Tepe (Kabızın Ağzı) (Koçak, 2006: 85)
- Tümbet Tepe Mevkii, Ç. 100 m. (Koçak, 2006: 85)
- Üçhöyük (Bolvadin Höyük) (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2004b: 174; Koçak, 2014: 81)
- Yenikuyu Höyüğü, Ç. 100x150 m., Yük. 12 m. (Koçak, 2005: 19-20; Kaymakçı, 2007: 28-29)
- Yörükkaracaören (Koçak, 2004b: 175)

Özburun Kasabası'nın 7 km. kuzeydoğusunda yer alan Arslan Tepesi (Taşlı Höyük) yerleşmesinde açık sarı renk üzeri kırmızı boya bezemeli İTÇ III dönemine tarihlenen bir parça ele geçmiştir (Koçak, 2004b: 174; Kaymakçı, 2007: 24).

Derekarabağ Köyü'nün 3 km. batısında, Bozkuş Tepesi'nin 5 km. kuzeyinde yer alan Karakaya Höyük yerleşmesi birbirine bağlı iki tepecik ve bunların hemen kuzeyinde yer alan üçüncü bir tepecikten oluşmaktadır. Yerleşmede at nalı biçimli tutamak ve sepet kulp örnekler ele geçmiştir (Koçak, 2004: 175).

Özburun Kasabası'nın 2 km. batısında, Aşağıçaybelen-Yukarıçaybelen yolunun her iki yanında yer alan Harım Mevkiinde turuncu renk astarlı İTÇ II dönemini karakterize çanak çömlek parçaları ele geçmiştir (Koçak, 2005: 20; Kaymakçı, 2007: 29).

Bolvadin Üçler köyünde bulunan İTÇ III dönemine ait elleri yüzünde şaşkınlık ifadesi bulunan pişmiş toprak idol, Anadolu'da İlk Tunç Çağı buluntuları arasında şaşkınlık gibi duygu ifadesi bulunan tek örnektir (Gündoğan Aydıngül, 2003: 65) (Lev. XVIII/48).

b. Çay Yerleşmeleri

Afyonkarahisar-Konya yolu üzerinde bulunan Çay ilçesi il merkezine 48 km. uzaklıktadır. 803 km² alanı ve 30.888 nüfusu bulunan ilçede 8 belde ve 14 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 70). İlçede 17 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XXXIX/99).

- Acılı Mevkii, Ç. 150 m., Yük. 8 m. (Koçak, 2015: 366)
- Akkonak Üyük Mevkii, Ç. 350x200 m., Yük. 25 m. (Koçak, 2005: 21; Kaymakçı, 2007: 32)
- Aydoğmuş (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Bahçeyeri Höyük, Ç.70 m., Yük. 4 m. (Koçak, 2015: 366)
- Bulanık Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Cumhuriyet Hüyük Mevkii, Ç. 100x75m., Yük. 4 m. (Koçak, 2005: 21; Kaymakçı, 2007: 33)
- Devederesi (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196 -197: Hrt. VI)
- Eberköyü (French, 1969b)
- Gözüslü Höyük (French, 1969b)
- Kadıköy (French, 1969b)
- Kalıçay Höyük (French, 1969b)
- Karamık Üyük Mevkii (Mezarlık Hüyük), Ç. 200x200 m., Yük. 15 m. (Koçak, 2005: 21; Kaymakçı, 2007: 32)
- Kurumsa Boğazı, Ç. 200x400 m., Yük. 20 m. (Koçak, 2005: 21; Kaymakçı, 2007: 33)
- Küllüklü Pınar (Eski Geneli), Ç. 180x250 m., Yük. 12 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Ortahöyük, Ç. 180x130 m., Yük. 9 m. (Koçak, 2015: 367)

- Pazarağaç Hüyük Mevkii, Ç. 150x200 m., Yük. 18 m. (Koçak, 2005: 21; Kaymakçı, 2007: 33)
- Uyanık/Çay Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)

Cumhuriyet Köyü ve Çay-Afyon asfaltının 1.5 km. kuzeybatısında yer alan Cumhuriyet Hüyük Mevkii'nde ele geçen çanak çömlek parçaları İTÇ II ve İTÇ III dönemlerine tarihlenmiştir (Koçak, 2005: 21; Kaymakçı, 2007: 33).

Kılıçkaya Köyü'nün 2.5 km. güneydoğusunda, Çay-Dinar yolunun yaklaşık 300 m. kuzeybatısında yer alan Orta Höyük yerleşmesinde ele geçen büyük küp parçaları üzerinde parmak baskı bezemelere rastlanılmıştır (Koçak, 2015: 367).

c. Afyonkarahisar Merkez Yerleşmeleri

1261 m² alanı, 283.120 nüfusu olan Afyonkarahisar Merkez'de 39 köy bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013). İlçede 23 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XL/100).

- Adsız (Çayırbağ) - Sinneçik Höyük, Ç. 61 m. (Afyonkarahisar Valiliği)
- Ağdalı Höyük (Afyonkarahisar Valiliği)
- Akviran Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 253: Hrt. VIII; French, 1969b)
- Çakır (Doğu) Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197)
- Çakır (Kuzey) Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197)
- Çapak Höyük, Ç.110 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 253,196-197: Hrt. VI)
- Çenkçi Höyük, Ç. 95 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Çıkırık Höyük (Bilgi, 1979: 133-134)
- Çobanlar Kadıyük Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197)
- Fethibey (Büyük Corca) Höyük, Yük. 7 m. (Afyonkarahisar Valiliği).
- Gebeceler Höyük, Ç. 150 m. (Koçak ve Işık, 2007)
- İsmailköy (Köy Höyüğü) (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197)

- Kınık Mezar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Kumrallı (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Maltepe (Eğret) Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Topbaş vd., 1998: 83)
- Sadıkbey (Küçük Corca) Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Sipsin Höyük, Yük. 12 m. (Afyonkarahisar Valiliği).
- Susuz Höyük, Ç. 150 m., Yük. 5 m. (Kaymakçı, 2007: 20)
- Sülün Höyük (French, 1969b)
- Şahitler Höyük (Afyonkarahisar Valiliği)
- Yenice Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197)
- Yılanlı Höyük (French, 1969b)
- Yıldırımkeş, Ç. 96 m. (Kaymakçı, 2007: 21)

Afyonkarahisar il merkezinin kuzeyinde Eğret Köyü yakınlarında yer alan Maltepe (Eğret) Höyük yerleşmesinde İTÇ III dönemine tarihlenen kırmızı-kahverengi astarlı ve açkılı, kalın çizi bezemelerin arası doldurulmuş bir kap ve gri açkılı, dikey ve yatay çizgi yivler ile bezeli, çark yapımı bir depas ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 83) (Lev. I/2).

Afyonkarahisar il merkezinin 9 km. batısındaki Çakır Köyü'nün kuzeyinde, Sığıryolu Mevkii'nde yer alan Çıkırık Höyük yerleşmesinde İlk Tunç Çağı'na ait oturur durumda, elleri dizlerinin üzerine konulmuş, yassı bir yüze sahip, başının arkasında saçları topuz yapılmış olan bir figürin ele geçmiştir. Figürinin yuvarlak başı yassı ve düz, uzun boyunlu, gözleri ve ağız kısmı yuvarlak çukurlarla, bir tanesi kayıp olan kulakları ise kabartma şeklinde betimlenmiştir. Kolları dizleri üzerinde birleştirilmiş oturur durumdaki 13 cm. boyundaki figürinin, boyun kısmında kolye şeklinde oyma bezeme bulunmaktadır (Bilgi, 1979: 133-134) (Lev. XVII/46).

d. Sultandağı Yerleşmeleri

Afyonkarahisar-Konya karayolunun 98. km. sinde yer alan yerleşme 928 km² alanı, 16.673 nüfusu ile 6 belde ve 7 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 98). İlçede 7 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XL/101).

- Dereçine (French, 1969)
- Elmalı Hisar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- İshaklı İstasyon Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- İshaklı (Sultandağı) (French, 1969b)
- Kocaoğuz (Höyük Mevkii), Ç. 400x350m, Yük. 15 m. (Koçak, 2005: 21; Kaymakçı, 2007: 33-34)
- Taşköprü (French, 1969b)
- Yakasenek (French, 1969b)

e. Çobanlar Yerleşmeleri

Afyonkarahisar il merkezinin 25 km. kadar doğusunda yer alan ilçenin 165 km² alanı, nüfusu 12.748 olup ilçenin 1 belde ve 3 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 72). İlçede 11 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLI/102).

- Aşağı Mahallenin Kale (Koçak, 2006: 86)
- Baldanlar Höyük Mevkii, Ç. 200x120 m., Yük. 20 m. (Koçak, 2006: 85)
- Eski Kabir (Göynük), Ç. 200x100 m., Yük. 13 m. (Koçak, 2006: 84)
- Göynük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Hamamlar (Yörük Höyük) (French, 1969)
- Kadıyeri (Çobanlar) (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Kazlar Höyük, Ç. 250x100 m. (Koçak, 2006: 84)
- Mal Höyük, Ç. 40 m., Yük. 2 m. (Koçak, 2006: 84)

- Pani Höyük, Ç. 106x110 m., Yük. 7 m. (Koçak, 2006: 84)
- Pirenlik (Kamışlı) Höyük
- Sarıkayalar (Kozluca) (Koçak, 2006: 84)

Bolvadin'in 13 km. batısında, Bolvadin-Çobanlar karayolunun yaklaşık 500 m. güneyinde, Kocaöz Kasabası'nın 3.5 km. güneyinde yer alan Pirenlik (Kamışlı) Höyük yerleşmesinde olasılıkla İTÇ II dönemine tarihlenen yayvan gaga ağızlı sağlam bir testi bulunmuştur. Testinin bulunduğu yer göz önüne alındığında ve beraberinde bulunan büyük küp parçaları ve insan kemiklerinden dolayı bu buluntunun bir küp mezar buluntusu olduğu düşünülmüştür (Koçak, 2006: 84; Kaymakçı, 2007: 34).

f. Bayat Yerleşmeleri

Afyonkarahisar-Ankara karayolu üzerinde olan ilçe, il merkezinden 47 km. uzaklıktadır. Alanı 411 km², 8.235 nüfusu olan ilçede 12 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 66). İlçede 10 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLI/103).

- Ahaların Çeşmesi Mevkii 1, Ç. 150x110 m. (Koçak ve Işık, 2007: 359) (Lev. II/3,4)
- Ahaların Çeşmesi Mevkii 2 (Koçak ve Işık, 2007: 359)
- Asarcık Höyük Mevkii (Koçak ve Işık, 2007: 360)
- Asarcık Höyük Mevkii Mezarlık, Ç. 200x260 (Koçak ve Işık, 2007: 360-361)
- Bavurdu (Bilgi, 1979: 135)
- Bozyer Mevkii, Ç. 150x110 m. (Koçak ve Işık, 2007: 363)
- Çamalanı Mevkii (Koçak ve Işık, 2007: 363)
- Gavur İni Önü Nekropolü (Koçak, 2006: 86)
- Elicecek İnleri (Afyonkarahisar Valiliği).
- Kalaylıtaş Höyük Mevkii, Ç. 52x43 m., Yük. 2.5 m. (Koçak ve Işık, 2008: 86)

- Kocaçayır Mevkii (Koçak ve Işık, 2007: 362)
- Köy Kalesi, Ç. 250x200 m., Yük. 30 m. (Koçak, 2006: 86)
- Köyönü Yavruhatılı Mevkii (Koçak ve Işık, 2007: 362)
- Muratkoru, Ç. 70x50 m. (Koçak ve Işık, 2007: 362)(Lev III/7)
- Pazarcık Höyük (Koçak ve Işık, 2007: 361) (Lev. III/8)
- Seydiler Çıkışı (Koçak ve Işık, 2008: 86) (Lev. IV/9)
- Söğütlüınar Höyük (Koçak ve Işık, 2007: 363) (Lev. IV/10)
- Uzunkuyu Mevkii (Batı) (Koçak ve Işık, 2007: 359)
- Uzunkuyu Mevkii (Doğu) (Koçak ve Işık, 2007: 358)

Bayat'ın 6 km. kuzeyinde, Belencik Mevkii'nin 1 km. güneydoğusunda, Asarcık Deresi'nin kuzeyinde yer alan yükseltide yer alan Asarcık Höyük yerleşmesinde İlk Tunç Çağı'na ait buluntulara rastlanmıştır (Lev. II: 5, Lev. III/6). Yerleşmede biri şematize insan figürü bir diğeri de olasılıkla bir boğaya ait olan iki adet pişmiş topraktan figürin ele geçmiştir (Koçak ve Işık, 2007: 360) (Lev. XVIII/49).

Bayat'ın 800 m. güneyinde, İscehisar-Bayat karayolunun 100 m. doğusunda, Ahaların Çeşmesi Mevkii yerleşmesinin 2 km. kuzeydoğusunda ve Söğütçü Özü Deresi'nin 150 m. batısında yer alan Pazarcık Höyük yerleşmesinde bir kısmı İTÇ II dönemine ait boya bezemeli çanak çömlek parçaları ele geçmiştir. Yerleşmede Asarcık Höyük'te ele geçen figürin ile benzer bir insan figürünü ele geçmiştir. Figürinin alt kısmında olasılıkla sivri bir nesne üzerine oturtulması için küçük bir delik açılmıştır. Figürinin arka kısmında ise saçları kazıma ve oyma bezemelerle gösterilmiştir (Koçak ve Işık, 2007: 361) (Lev. XVIII/50).

Bayat'ın batısında, İscehisar'ın kuzeyinde yer alan Bavurdu yerleşmesinden ele geçen ve şu an Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi'nde yer alan 20 cm. yükseklikteki insan biçimli özel libasyon kabı nadir örneklerdendir. Kırmızı ağıllı ve astarlı olan kabın testi görevini gören gaga ağzı kısmı ile kadın kafası biçiminde olan iki çıkıntısı bulunmaktadır. Gözleri çukur, burun kısmı ise çıkıntılı olan baş

kısımının arkasında topuz şeklinde yapılmış saçlar betimlenmiş ve gövde kısmında ise düğmeye benzer çıkıntılar bulunmaktadır (Bilgi, 1979: 135) (Lev. XIX/51).

g. İscehisar Yerleşmeleri

İscehisar, Afyonkarahisar-Ankara karayolunun 23. km'sinde ve il merkezine 23 km. uzaklıkta yer almaktadır. İlçenin 489 km² alanı ve 24.437 nüfusu bulunmaktadır. İlçede 2 belde ve 11 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 88). İlçede 10 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLII/104).

- Alanören Mevkii, Ç. 120x80 m., Yük. 5 m. (Koçak ve Işık, 2008: 87).
- Çalışırlar Höyük, Ç.180x110 m., Yük. 12 m. (Koçak ve Işık, 2008: 87).
- Çalışırlar Höyük Mevkii Mezarlık, Ç.250 m. (Koçak ve Işık, 2008: 87)
- Gemideresi Mevkii, Ç. 165x70 m. (Koçak ve Işık, 2008: 87)
- İnlerönü Mevkii - Doğlat Köyü (Koçak ve Işık, 2008: 86)
- Karaağaç (Alp, 1965: 5-6, Lev. IV No. 7)
- Kırklar İni Mevkii (Koçak, 2006: 86)
- Sarıçayır Mevkii, Ç. 180x150 m., Yük. 5 m., (Koçak ve Işık, 2008: 86)
- Sarıçayır Mevkii Mezarlık (Koçak ve Işık, 2008: 86)
- Yazırın Çayır, Ç. 100x100 m., Yük. 6 m. (Koçak, 2006: 86)

Karaağaç yerleşmesinde çalışma yapmış olan Prof. Dr. Sedat Alp, höyük yakınında bulunan bir küp mezardan gri hamurlu gaga ağızlı bir testi, bir depas ve 37 cm. boyutlarında keman biçimli, şematize edilmiş uzun boyun ve dar omuzları bulunan bir idolün ele geçtiğini belirtmiştir. (Alp, 1965: 5-6, Lev. IV No. 7) (Lev. XIX/51).

h. Emirdağ Yerleşmeleri

İl merkezinin 70 km. kadar kuzeydoğusunda bulunan en eski ilçelerinden biridir. Emirdağ'ın 2.103 km² alanı, 37.735 nüfusu ile 2 bucak, 5 belde ve 68 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd.,2013: 79). İlçede 37 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLII/105).

- Akçaşar Höyük, Yerleşme iki tepecikten oluşmaktadır. Büyük tepecik Ç. 80x160 m., Yük.14 m., küçük tepecik Ç. 100x80 m., Yük. 10 m. (Koçak, 2009: 57)
- Akseyret Mevkii, Ç: 45x45 m., Yük.4 m. (Koçak ve Işık, 2008: 90)
- Aşağı Piribeyli (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Bademli (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Bağlıca Höyük, Ç. 120x50 m., Yük. 11 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak ve Işık, 2008: 88)
- Büyük Güller Höyük, Ç. 245x230 m., Yük. 10 m. (Koçak, 2009: 56)
- Büyük Höyük (Cinli Höyük), Ç. 165x105 m., Yük. 25 m. (Koçak, 2009: 56)
- Çayır Mevkii 1, Ç. 210x140 m., Yük. 21 m. (Koçak ve Işık, 2008: 88-89)
- Çayır Mevkii 2 (Kuzey), Ç. 90x90 m. Yük. 2 m. (Koçak ve Işık, 2008: 89)
- Çayır Mevkii 3 (Güney), Ç. 70x90 m., Yük. 6 m. (Koçak ve Işık, 2008: 89)
- Çekirgeli Höyük, Ç. 110x70 m. (Koçak ve Işık, 2007: 358)
- Çekirgeli Höyük Nekroploü, Ç. 450x70 m. (Koçak ve Işık, 2007: 358) (Lev. IV/11)
- Ferikli (Frigli) Gökteş Mevkii (Topbaş vd., 1998: 83)
- Gedikevi Köyü Gelincik Mevkii, Ç. 80x60 m., Yük. 2.5 m. (Koçak ve Işık, 2008: 88)
- Hisar (French, 1969b)

- İnli Höyük, Ç. 145x190., Yük. 11 m. (Koçak, 2009: 56)
- Kabalar Höyük, Ç. 200x150 M., Yük. 5 m. (Koçak, 2009: 57)
- Karacalar (French, 1969b)
- Karahöyük, Ç. 350x290 m., Yük.6 m. (Koçak ve Işık, 2008: 89)
- Karatepe Höyük, Ç. 230x210 m., Yük. 15 m. (Koçak, 2009: 55)
- Karatepe Mevkii, Ç. 70x85 m., Yük. 12 m. (Koçak, 2009: 54)
- Kırkel Höyük, Ç. 300x190 m., Yük. 42 m. (Koçak, 2009: 53)
- Kömürcü Höyük, Ç. 180x140 m., Yük. 10m. (Koçak, 2009: 56-57)
- Küçük Güller Höyük, Ç. 20x80 m., Yük.4 m. (Koçak, 2009: 56)
- Manahoz (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Ortaören (Koçak ve Işık, 2008: 88)
- Örenköy Mezarlığı, Ç. 80x60 m., Yük. 6 m. (Koçak, 2009: 57)
- Öteyüz Mevkii - T. Akören, Ç. 140x120 m. (Koçak ve Işık, 2008: 88)
- Salihler Höyük, Ç. 220x150m, Yük. 13 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2009: 54, 71 Res. 5) (Lev. V/12)
- Samatdede (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Sıram (Topraktepe) Höyük, Ç. 50x40 m., Yük. 7 m. (Koçak, 2009: 55)
- Tanışman (Danışman) Mevkii (Koçak, 2009: 53)
- Taşkuyu Höyük, Ç. 110x100 m., Yük. 7 m. (Koçak ve Işık, 2008: 88)
- Tezköy Höyük, Ç.190x150 m., Yük. 25 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2009: 52)
- Tuzlubayır, Ç. 150x150 m., Yük. 3 m. (Koçak ve Işık, 2008: 90)
- Yarımdam, Ç. 300x150 m., Yük. 6 m. (Koçak, 2006: 86-87)
- Yılanlı Mevkii, Ç. 200x110 m., Yük. 12 m. (Koçak, 2009: 55-56)

Tez Köyü'nün 2 km. kuzeybatısında, Çatalı Köyü'nün 4 km. kuzeyinde, Gülveriz Tepesi'nin 800 m. doğusunda yer alan Tezköy Hüyük yerleşmesinde çoğunluğu at nalı biçimli tutamaklar, ilmik ve sepet kulplar olmak üzere İlk Tunç Çağı buluntularına rastlanmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2009: 52).

Akçapınar'ın 500 m. kuzeybatısında, Güveçci'nin 1 km. güneydoğusunda ve Çaykışla'nın 1 km. güneyinde doğal bir yükselti üzerinde yer alan Kırkel Höyük yerleşmesinin üst kotlarına yakın bir seviyesinde İlk Tunç Çağı'na ait olduğu düşünülen yapı kalıntılarına rastlanmıştır (Koçak, 2009: 53).

Salihler Köyü'nün 600 m. kuzeybatısında ve Hamzahacılı yolunun 200 m. kuzeyinde yer alan Salihler Höyük yerleşmesinde ilmi ve sepet kulplar, at nalı ve üçgen biçimli tutamaklar, İTÇ II boyalıları, omurgalı çanaklar ve taş aletlere rastlanmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2009: 54, 71 Res. 5).

Yeniköy'de köy mezarlığının yanında yer alan Karatepe Mevkii yerleşmesinde ele geçen buluntular arasında at nalı biçimli tutamaklar, ilmi ve sepet kulplar ve taş aletler bulunmaktadır (Koçak, 2009: 54).

Aşağıpiribeyli'nin 4 km. kuzeyinde, Aşağıpirebeyli Üyük-Tuğluk yolunun 600 m. doğusunda doğal bir burun üzerinde yer alan Yılanlı Mevkii bir tepeli yerleşmesidir. Yerleşmede ele geçen çanak çömlek, tutamak ve kulplar ve dip parçaları gibi İTÇ II dönemini buluntularına rastlanmıştır (Koçak, 2009: 55-56).

Emirdağ'ın 11 km. kadar kuzeydoğusunda Ferikli Köyü'nün güneybatısında yer alan Ferikli (Frigli) Gökteş Mevkii yerleşmesinde İTÇ III dönemine ait açık kahve hamurlu, morumsu kırmızı astarlı ve çark yapımı bir depas ile kırmızımsı kahverengi hamurlu, iç kısmı asimetrik çizgi ve noktalar ile bezenmiş bir kap ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 83) (Lev. V/13, Lev VI/14).

Emirdağ'ın 9 km. kadar güneydoğusunda, Karacalar Köyü'nün 3 km. kadar kuzeyinde yer alan Karacalar yerleşmesinde İTÇ II dönemine tarihlenen yerleşme dışı mezarlar bulunmuştur (French, 1969b)

i. Sinanpaşa Yerleşmeleri

Afyonkarahisar-Uşak-İzmir karayolu üzerinde olan Sinanpaşa'nın 889 km² alanı, 39.010 nüfusu ile 12 belde ve 23 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 96).

İlçede 20 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLIII/106).

- Akçapınar-Nuhköy-Akpınar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Akdeğirmen Üyük, Ç. 70x60 m., Yük. 8 m. (Koçak, 2010: 297)
- Asar (Elvanpaşa), Ç. 80x40 m., Yük. 14 m. (Koçak, 2010: 293)
- Ayvatlı Höyük, Ç. 125x130 m., Yük.16 m. (Koçak, 2010: 292)
- Ayvatlı Höyük Mezarlık (Koçak, 2010: 292)
- Demirliöz, Ç. 60x50 m., Yük. 6 m. (Koçak, 2010: 294)
- Demirliöz Mezarlık (Koçak, 2010: 294, 295)
- Dilberönü Höyük, Ç. 230x10 m., Yük. 10 m. (Koçak, 2010: 296, 297)
- Eyice Höyük, Ç. 185x165 m., Yük. 19 m. (Koçak, 2010: 296)
- Karataş (Nuhköy) (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Kınık Üyük, Ç. 190x140 m., Yük. 10 m. (Koçak, 2010: 290)
- Küçük Höyük, Ç. 145x170 m., Yük. 14 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Mani (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Mercimektepe, Ç. 90x140 m. (Koçak, 2010: 295)
- Mercimektepe Mezarlık, Ç. 65x60 m. (Koçak, 2010: 295)
- Nuh Höyük, Ç. 210x190 m., Yük. 8 m. (Koçak, 2011: 182)
- Taşoluk Höyük Mevkii, Ç. 190x150 (Koçak, 2011: 182, 183)
- Üyük (Sinanpaşa), Ç. 70x60 m., Yük. 12 m. (Koçak, 2010: 291)
- Üyüktepe (Yıldırımkehal), Ç. 96x107 m., Yük. 5 m. (Koçak, 2010: 294)
- Üyürmük, Ç. 140x85 m., Yük. 15 m. (Koçak, 2010: 291)

Eyice Köyü'nün 2 km. güney-güneybatısında, Akçaşar'ın 3 km. kuzeydoğusunda ve Başkimse Köyü'nün 2 km. batısında yer alan yerleşmeye halk arasında Höyüğün Dibi adı verilmektedir. Doğal bir tepe üzerine kurulmuş olan Eyice Höyük yerleşmesinde gri/siyah tonlardan açık tonlara kadar çok sayıda renk ve

formda çanak çömleklere rastlanmıştır. Ağız altından omurgalı çanaklar, çömlekler, tavalar, gaga ağızlı testiler, ip delikli tutamaklar ve üçayaklara ait parçalar rastlanan örnekler arasındadır (Koçak, 2010: 296).

Yazılıkaya Çeşmesi'nin 400 m. kuzeydoğusunda, Demirliöz Deresi'nin 150 m. batısında, Yıldırım Kemal Köyü'nün 3 km. güneybatısında bir yamaç üzerinde yer alan Demirliöz yerleşmesinde ip delik tutamaklı ve oluk bezemeli çömlek, ilmik/sepet kulp ve ağız altından omurgalı çanak parçaları ele geçmiştir (Koçak, 2010: 294).

Düzağaç Kasabası'nın 3.5 km. güneydoğusunda ve Düzağaç-Afyonkarahisar yolunun 400 m. güneyinde yer alan yerleşme doğal bir yol güzargahı üzerindeki Üyürmük Höyük yerleşmesinde İTÇ II dönemine ait ağız altından omurgalı çanaklar, gaga ağızlı testiler, çömlekler ve ilmik/sepet kulplara rastlanılmıştır (Koçak, 2010: 291).

Düzağaç Kasabası'nın 4 km. kuzeyinde ve Düzağaç-Başkimse yolunun 250 m. doğusunda yer alan Ayvatlı Höyük yerleşmesinde çok sayıda at nalı biçimli tutamak ve ilmik/ sepet kulp parçaları, ağız altından omurgalı çanaklar, gaga ağızlı kap parçası, tava ve üçayak parçaları ele geçmiştir. Höyüğün 150 m. güneybatısındaki bir yamaç üzerinde yer alan Ayvatlı Höyük Mezarlık nekropol alanında İlk Tunç Çağı'na ait olduğu düşünülen küp mezar parçalarına rastlanılmıştır (Koçak, 2010: 292).

Başkimse Köyü'nün 2 km. güneyinde, Başkimse-Akdeğirmen yolunun 30 km. batısında ve Düzağaç'ın 6.7 km. kuzeydoğusunda yer alan Dilberönü Höyük yerleşmesinde at nalı biçimli tutamak, ağız altından omurgalı çanak ve ilmik/sepet kulp parçaları ile çok sayıda tava parçaları ele geçmiştir (Koçak, 2010: 296-297).

Nuh Kasabası'nın yaklaşık 2 km. batı-kuzeybatısında, Tınaztepe-Sandıklı ana yolunun 1 km. batısında yer alan Nuh Höyük yerleşmesinde ilmik ve sepet kulplara rastlanmıştır (Koçak, 2011: 182).

Taşoluk Kasabası'nın 2.8 km. kuzeybatısında yer alan Taşoluk Höyük Mevkiinde ağırlıklı olarak İTÇ II dönemine ait omurgalı ya da yuvarlatılmış gövdeli çanaklar, çok farklı ilmik ve sepet kulplar, tavalar, halka kaideli çömleklere rastlanılmıştır (Koçak, 2011: 182-183).

j. Sandıklı Yerleşmeleri

Sandıklı ilçesi Afyonkarahisar il merkezine 60 km. uzaklıkta yer almakta olan ilçenin 1.238 km² alanı, 55.770 nüfusu bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 94). İlçede 26 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLIV/108).

- Akharım Göleti, Ç.190x180 m., Yük. 21 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Ağın (Alp, 1965: 6)
- Baştepe (French, 1969b)
- Baştepe Üyük Mevkii (Koçak, 2012: 235)
- Bulucu Höyük (Koçak, 2012: 235)
- Çandır, Ç. 160x140 m., Yük. 9 m. (Koçak, 2011: 187)
- Emirhisar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Gavuroğlu Mevkii, Ç.100 m. (Koçak, 2012: 237)
- Hisar Kalesi (Koçak, 2012: 244)
- Höyük Tepe (Karahöyük), Ç. 290x240 m., Yük. 19 m. (Koçak, 2012: 241)
- Hüdei Hammam (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- İncesırım Mevkii, Yük. 16 m. (Koçak, 2012: 234)
- Karaçöyür, Ç. 100x210 m., Yük. 8 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Karasandıklı (French, 1969b)
- Köyaltı, Ç. 120x125 m., Yük. 13 m. (Koçak, 2011: 187)
- Macil (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)

- Menteş (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Mingile (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Mirtaz (Baştepe) (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Sandıklı Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Sorkun (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Tepebaşı Mevkii (Koçak, 2012: 233)
- Üyük Yerleşmesi, Ç. 190x130 m, Yük. 6 m. (Koçak, 2012: 242)
- Üyük Mevkii, Ç. 430x470 m., Yük. 11 m. (Koçak, 2012: 236-237)
- Üyükaltı Mevkii, Ç. 270x230 m., Yük. 22 m. (Koçak, 2012: 236)
- Vakıf Arazisi Mevkii (Koçak, 2012: 237)

Sandıklı-Yavaşlar-Banaz anayolunun 4 km. güneyinde, yani bu iki anayol güzergahının kesişme noktasında yer alan İncesırım Mevkii yerleşmesinde kırmızı, kahverengi ve beyaz astarlı çanak çömlekler, ağız altından omurgalı çanaklar ve ilmik-sepet kulplara ait parçalar ele geçmiştir (Koçak, 2012: 234).

Sorkun Kasabası'nın doğusunda yer alan Baştepe Üyük Mevkii yerleşmesinde kahverengi, kırmızı çanak çömlekler, dışaaçık ağızlı çömlekler, ağız altından omurgalı çanaklar, ilmik-sepet kulplara ait parçalara rastlanmıştır (Koçak, 2012: 235).

Alamescit Köyü'nün 2.5 km. güneybatısında, Menteş Kasabası'nın 4 km. doğusunda, Sandıklı-Dinar yolunun 4.5 km. batısında yer alan Üyük Mevkii yerleşmesinde geniş oluk bezemeli çanaklar, ağız altından omurgalı çanaklar, üçayak parçaları, ilmik-sepetli kulplara rastlanılmıştır (Koçak, 2012: 236-237).

Kusura'nın kuzeydoğusunda Sandıklı civarındaki Ağın yerleşmesinde ele geçen İTÇ I dönemine ait iki adet keman biçimli mermer idolün benzerlerine Hacılar Büyük Höyük ve Beycesultan yerleşmeleri İTÇ I döneminde rastlanılmıştır (Alp, 1965: 6; Umurtak ve Duru, 2013, Res.48) (Lev. XX/53-54).

Bektaş Köyü'nün 1.5 km. kuzeybatısında yer alan Höyük Tepe (Karahöyük) yerleşmesinde ağırlıklı olarak kahverengi, kırmızı ve gri mal gruplarından, ağız altından omurgalı çanaklar, dışa çekik ağızlı çömlekler, ilmik ve sepet kulplar, üçayak parçaları, makara biçimli tutamaklar ele geçmiştir. Bu yerleşmedeki çanak çömlek örnekleri Afyonkarahisar'ın doğusunda rastlanılan çağdaş örneklerinden farklıdır. Koçak'a göre bu örnekler yerleşmenin, Denizli veya Göller Bölgesi Kültürü ile ilişkisini yansıtmaktadır (Koçak, 2012: 241).

Gökçealan Köyü'nün 1 km. kuzeydoğusunda, Akin Köyü'nün 1.5 km güneybatısında yer alan Üyük yerleşmesinde ait gri, krem, kahverengi mallara ait çanak çömleklere rastlanılmıştır (Koçak, 2012: 242).

k. Hocalar Yerleşmeleri

1990 yılında ilçe olan Hocalar, Afyonkarahisar'a 100 km. uzaklıkta, Sandıklı-Banaz ilçelerini birleştiren karayolu üzerinde yer almakta olan ilçenin 506 km² alanı, 10.696 nüfusu olan ilçede 15 köy bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 82). İlçede 11 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLIV/109).

- Asarın Tepe, Ç. 120x180 m., Yük. 6 m. (Koçak, 2012: 246)
- Çalça Köyü (Topbaş vd., 1998: 83)
- Çambaşı Mevkii, Ç. 90x60 m. (Koçak, 2014: 82)
- Hocalar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Kayaderesi Mevkii, Ç. 70x70 m. (Koçak, 2014: 82)
- Köyiçi Mevkii (Koçak, 2014: 83)
- Ören Mevkii (Koçak, 2012: 250-251)
- Üyük Yerleşmesi (Kozluca) Ç. 105x130 m., Yük. 12 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Üyük Yerleşmesi (Yeşilhisar), Ç. 180x150 m., Yük. 7 m. (Koçak, 2012: 245)
- Üyük (Çepni), Ç. 270x160 m., Yük. 7 m. (Koçak, 2012: 250)
- Yanıkören (French, 1969b)

Yeşilhisar Kasabası'nın güneybatısında, Hocalar-Banaz yolunun güneyinde yer alan Üyük Yerleşmesinde (Yeşilhisar) kahverengi, gri, krem ve beyaz astarlı mallar arasında ağız altından omurgalı çanaklar, oluk bezemeli çömlekler, ilmik-sepet kulplar, at nalı biçimli tutamaklar ve çok sayıda üçayak parçaları ele geçmiştir (Koçak, 2012: 245).

Çalca Köyü'nün 500 m. batısında bir sırt üzerine kurulu Asarın Tepe yerleşmesinde kahverengi, kırmızı, gri ve krem astarlı çömlekler, ağız altından omurgalı çanaklar, ilmik-sepet kulplar, at-nalı biçimli tutamaklar ve çok sayıda üçayak parçasına rastlanılmıştır (Koçak, 2012: 246).

Kocagöl Köyü'nün 300 m. kuzeyinde, Çivril'e giden yolun doğusunda, Karaali Çeşmesi'nin 200 m. kuzeybatısında yer alan Çambaşı Mevkii bir tepe üstü yerleşmesidir. Yerleşmede kırmızı kahverengi, koyu gri renkte kapalı çanaklar, çömlekler, tutamaklar, üçayak parçalarına rastlanılmıştır. Çanak çömlek buluntularında bezeme olarak oluk bezemeler görülmektedir (Koçak, 2014: 82).

Afyonkarahisar il merkezinin güneybatısında bulunan Çalca Köyü yerleşmesinde ele geçen ince gri hamurlu, açkılı ve çark yapımı olan, düz dipli ve iki kulplu İTÇ III dönemine tarihlenen depas Afyonkarahisar Müzesi'nde yer almaktadır (Topbaş vd., 1998: 83) (Lev. VI/15).

1. Şuhut Yerleşmeleri

İç Ege bölgesinin en doğusunda yer alan Şuhut il merkezine 29 km. kadar uzaklıktadır. Afyonkarahisar'ın en yüksek yerleşim merkezlerinden biri olan Şuhut'un, 1.044 km² alanı ve 39.041 nüfusu ile 6 belde ve 31 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 100). İlçede 32 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLV/110).

- Ağzıkarahan 1 (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Ağzıkarahan 2 (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)

- Anayurt Mezarlık ve Üyükler Mevkii, Ç. 500x600 m. Yük. 7-8 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2014: 81)
- Arpalık Mevkii, Ç. 150x90 m., Yük. 9 m. (Koçak, 2013: 40)
- Cafer Höyük, Ç. 25 m. (Koçak, 2014: 78)
- Çalıpınarı Ören Mevkii, Ç. 150x100 m, Yük. 4 m. (Koçak, 2013: 42)
- Çatalhöyük Mevkii, iki adet tepe bulunmaktadır. Güneybatıda yer alan tepe (Tepe 1), Ç. 180x110 m., Yük. 8 m.; kuzeydoğuda yer alan tepe (Tepe 2), Ç. 220x130 m., Yük. 6 m. (Koçak, 2013: 44)
- Çukurçayır Höyük, Ç. 120x180 m., Yük. 10 m. (Koçak, 2013: 40)
- Efeköy Höyük, Ç. 90x110 m., Yük. 12 m. (Koçak, 2013: 44)
- Erimli Mevkii, Ç. 180x160 m. (Koçak, 2013: 42)
- Geyzen (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Hisar Mevkii, Yük.15 m. (Koçak, 2013: 39-40)
- Höyük (Köyönü) Mevkii, Ç. 260x190 m., Yük. 10 m. (Koçak, 2014:76)
- Hüyük Tepesi (Mahmutköy), Ç. 320x320 m., Yük. 9 m. (Koçak, 2013: 41)
- Hüyükdibi Mevkii, Ç. 90x70 m. (Koçak, 2013: 43)
- İçikli (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; French, 1969b)
- Karacaören Kale Mevkii, Ç. 60 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2014: 79)
- Karadilli (French, 1969b)
- Keldağ (Keltepe) Mevkii, Ç. 40 m., Yük. 5 m. (Koçak, 2013: 41-42)
- Kepeliyurt (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Kepir Höyük, Ç. 210x310 m., Yük. 12 m. (Koçak, 2014: 78-79)
- Kızılözağzı, Ç. 50x30 m., (Koçak, 2013: 44)
- Kocapınar Höyük, Ç. 90x120 m., Yük. 9 m. (Koçak, 2013: 41)
- Kulak Üyük Mevkii, Ç. 230x90 m., Yük. 7 m. (Koçak, 2014: 79-80)
- Mezarlık (Nazari Seydi Sultan Enes Bin Malik Hazretleri'nin türbesi) (Koçak, 2014: 81)

- Oynağan Mezarlık Höyük, Ç. 330x310 m., Yük. 12 m. (Koçak, 2014: 78)
- Patlak (Çeşme Arkası) (Koçak, 2013: 43)
- Pınarbaşı Büyük Höyük, Ç. 280x190 m., Yük. 20 m. (Koçak, 2014: 77)
- Pınarbaşı Küçük Höyük, Ç. 150x190 m., Yük. 8 m. (Koçak, 2014: 77)
- Uzunpınar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Üçin Höyük (Koçak, 2013: 40)
- Yarmapınarın Örenin Altı, Ç. 70x55 m. (Koçak, 2013: 43)

Şuhut-Hisar yerleşmesi batıdaki Çakırgöz-Koçyatağı köyleri üzerinden Taşoluk-Nuh Kasabalarına giden yolun doğu ucunda yer alan Hisar Mevkii yerleşmesinde ilmik ve sepet kulplara ait parçalara rastlanılmıştır (Koçak, 2013: 39-40).

İçikli Köyü'nün 1.3 km. batısında yer alan Çukurçayır Höyük yerleşmesinde ilmik/sepet kulp parçaları, çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır (Koçak, 2013: 40).

Hallaç Köyü'nün 1 km. güneydoğusunda, Üçler Tepesi'nin kuzeybatısı, Seydiköy'ün (Kavşaklar) güneybatısında doğal bir kayalık üzerinde yer alan Keldağ (Keltepe) Mevkii yerleşmesinde ilmik ve sepet kulplara ait parçalar ele geçmiştir (Koçak, 2013: 41-42).

Atlıhisar'ın kuzeydoğusunda İsalı Köyü sınırları içinde, Çalıpınar Çeşmesi'nin 200 m. güneybatısında, İsalı-Şuhut yolunun güneyinde yer alan Çalıpınar Ören Mevkii yerleşmesinin kuzey bölümü mezarlık, güney bölümü ise yerleşme olarak kullanılmıştır. Mezarlık olan alanda İTÇ dönemine ait büyük mezar küplerinin parçalarına rastlanılmıştır (Koçak, 2013: 42).

Ağzıkara Köyü'nün 3 km. güneydoğusunda, Yarışlı Köyü'nün 6 km batısında, Afyon-Şuhut anayolunun 600 m. güneydoğusunda yer alan Çatalhöyük Mevkii

yerleşmesinde ilmik ve sepet kulplarla ile üçayak parçaları ele geçmiştir (Koçak, 2013: 44).

Şuhut ilçe merkezinin 21 km. güneydoğusunda, Uzunpınar Köyü'nün 500 m. batısında, Şuhut-Karaadilli yolunun 400 m. batısında yer alan Höyük (Köyönü) Mevkii yerleşmesinde çoğunluğu kırmızı ve kahverengi hamurlu ve astarlı, kapalı ve yuvarlatılmış gövdeli çanaklar, dışa açık ağızlı çömlekler, yüksek halka şeklinde kaideler, ilmik ve sepet kulplar, üç ayak ve tavalara ait parçalar bulunmuştur. Çanak çömlek buluntularında bezeme olarak geniş oluk bezemeler görülmektedir (Koçak, 2014: 76).

Kılıçkaya Köyü'nün 1 km. batısında yer alan Pınarbaşı Büyük Mevkii yerleşmesinde büyük kısmı kahverengi, kırmızı, krem ve koyu gri hamur ve astarlı çanak çömlekler, makara biçimde tutamaklar ile üçayak parçalarına rastlanılmıştır (Koçak, 2014: 77).

Günümüzde bir kısmı mezarlık olarak kullanılan höyük Oynağan Köyü'nün 200 m. kuzeyinde yer alan Oynağan Mezarlık Höyük yerleşmesinde ip delikli tutamaklar, geniş oluklu bezemeli çanak çömlekler yoğunluktadır (Koçak, 2014: 78).

Karaadilli Kasabası'nın 3.2 km. batısında, Çay-Dinar Yolu'nun 1.5 km. kuzeyinde yer alan Kepir Höyük yerleşmesinde; kahverengi, kırmızı, krem ve koyu gri hamur ve astarlı yuvarlatılmış ya da keskin omurgalı çanak çömlekler, tavalar, çok sayıda ilmik ve sepet kulp, makara biçimli tutmak, ip delikli tutamaklar ve üçayak parçaları ile taş balta parçaları, çakmaktaşı ve obsidyenden yapılmış alet parçaları ele geçmiştir. Yerleşmede ele geçen ve Konya Ovası buluntuları arasında sayılan İTÇ II dönemine tarihlenen metalik kaplara⁶ ait parça bölge için ayrı bir önem taşımaktadır. Bu malzemelerin en yakın benzerleri Ereğli Çayhan Yaylası'ndan ele geçmiş olup, Konya Ovası yüzey araştırmaları ve Kilikya Bölgesinde yaygın olarak görülmektedir. Şuhut ve Sandıklı kesiminin kuzeyinde hiçbir yerleşmede rastlanılmayan metalik kapların, Kepir Höyük'ün konumu da göz

⁶ Özdemir Koçak tarafından "Metalik Kap" olarak tanımlanan Metalik Mal adı Orta Fırat kültürlerinde taşlaşmış özlü mallara verilen addır (Harmankaya, 2002: 23).

önüne alındığında burada araştırma yapan Koçak tarafından, bölgeye ithal olarak geldiği düşünülmektedir (Koçak, 2014: 78-79) (Lev. VII/16).

Kulak Köyü'nün güney bitişiğinde, Kale Mevkii'nin 2. km. kuzeybatısında yer alan Kulak Üyük Mevkii yerleşmesinde kırmızı, kahverengi, koyu gri çanak çömlek ve tavalara ait parçalar, ilmik ve sepet kulplar, yüksek halka kaideler, üçayak parçaları ve taç baltaya rastlanılmıştır. Çanak çömlek parçalarında bezeme olarak geniş oluk bezeme kullanıldığı görülmektedir (Koçak, 2014: 79-80).

m. Kızılören Yerleşmeleri

Afyonkarahisar-Antalya karayolunda yer alan Kızılören, il merkezine 87 km. uzaklıktadır. Türkiye'nin en küçük 10 ilçesi arasında yer alan Kızılören'in 111 km² alanı, 2.607 nüfusu ve 4 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 92). İlçede 2 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLV/111).

- Boyalı Höyük
- Ekinova

Kızılören İlçesi'nin 500 m. kuzeydoğusunda ve Sandıklı-Dinar Yolu'nun 2.5 km. güneybatısında yer alan Boyalı Höyük yerleşmesinde kahverengi, kırmızı ve koyu gri hamurlu ve astarlı mallara rastlanılmıştır. Yerleşmede keskin omurgalı çanaklar, tavalar, çömlekler, büyük küplere ait olan üzeri oluk bezemeli kulplar, üçayak parçaları ve yoğun oluk bezemeli parçalar ele geçmiştir (Koçak, 2014: 81-82) (Lev. VII/17).

n. Dinar Yerleşmeleri

Afyonkarahisar-Antalya karayolu üzerinde olan Dinar, il merkezine 106 km. uzaklıktadır. 47.694 nüfusu olan Dinar'da 2 bucak, 8 belde ve 64 köy bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 76). İlçede 37 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLVI/112).

- Adatepe Höyük, Ç. 170x220 m., Yük. 9 m. (Koçak vd., 2016: 22)

- Afşar Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Topbaş vd. 1998: 83)
- Akgün Tepe Höyük, Ç. 260 m., Yük. 7 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak vd., 2016: 23-24)
- Alpaslan Höyük, Ç. 430x400 m., Yük. 10 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak vd., 2016: 29)
- Bıçaklı Yerleşmesi (Koçak vd., 2016: 30)
- Büyük Çataltepe, Ç. 300 m., Yük. 5-6 m. (Koçak vd., 2016: 29-31)
- Bozhöyük 2 (Yeşilhöyük), Ç. 320x280 m., Yük. 14 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2015: 365-366)
- Dikici Hüyük Mevkii (Dinar Höyük), Ç. 218x193 m., Yük. 11 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2015: 364)
- Dombay (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Emirkuyusu, Ç. 180x150 m., Yük. 5 m. (Koçak vd., 2016: 23)
- Göktepe Höyük, Ç. 160x140 m., Yük. 7 m. (Koçak vd., 2016: 25)
- Harmanyeri Höyük (Çakıcı), Ç. 230x200 m., Yük. 6 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2015: 365)
- Hüyük Mevkii (Kabaklı Köyü), Ç. 130x110 m., Yük. 11 m. (Koçak, 2015: 364)
- Hüyük Mevkii (Yüksel Hüyük Mevkii), Ç. 150x150 m., Yük. 4 m. (Koçak, 2015: 363-364)
- İsmail Höyük, Ç. 510x440 m., Yük. 13 m. (Koçak vd., 2016: 26)
- Karabedir (Koçak vd., 2016: 32)
- Karatepe Höyük, Ç. 320x300 m., Yük. 14 m. (Koçak vd., 2016: 27)
- Kerim Çayırı Yerleşmesi (Koçak vd., 2016: 25)
- Kınık (Koçak vd., 2016: 30)
- Kızılsay Hüyükaltı Mevkii, Ç. 100x80 m., Yük. 3 m. (Koçak vd., 2018: 360)
- Kocakır Mevkii (Tugaylı 2), Ç. 120x90 m., Yük. 5 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2015: 365)

- Köyaltı Höyük (Saz Mevkii-Tugaylı 1), Ç. 130x130 m., Yük. 8 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2015: 364-365) (Lev. VII/18)
- Kuyubaşı Mevkii (Hüyük), Ç. 90x70 m., Yük. 8 m. (Koçak, 2015: 362)
- Küçük Çataltepe, Ç. 300 m., Yük. 3-4 m. (Koçak vd., 2016: 31)
- Örenler Mevkii, Ç. 160x120 m. (Koçak vd., 2016: 31-32)
- Pınar Mevkii (Koçak vd., 2018: 359)
- Pınarbaşı Göl Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Safiye Mevkii, Ç. 120x120 m., Yük. 4 m. (Koçak, 2015: 362-363) (Lev. VIII/19)
- Sütlaç (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Taşçeşme Mevkii, Ç. 90 m. (Koçak vd., 2016: 27)
- Tatarlı (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Tava Sapı (Ören), Ç. 80 m., Yük. 1 m. (Koçak vd., 2016: 24)
- Tepe Höyük, Ç. 160x190 m., Yük. 12 m. (Koçak vd., 2016: 24)
- Tepe Höyük (Akpınarlı Tepe Höyük), Ç. 320x270 m., Yük. 8 m. (Koçak vd., 2016: 28)
- Tepe Mevkii (Koçak vd., 2018: 359)
- Tepeardı Höyük, Ç. 250 m., Yük. 3 m. (Koçak vd., 2016: 29-30)
- Yokuş Mahallesi (Köyiçi Mevkii), Ç. 260x260 m., Yük. 9 m. (Koçak, 2015: 362)

Isparta-Burdur, Denizli, Sandıklı, Çay yollarının kavşak noktasında yer alan, J. Mellaart'ın Dinar Höyük adını verdiği Dikici Höyüğün doğu eteklerinde Göller Bölgesi'nden bilinen İlk Tunç Çağı'na ait parmak baskı bezemeli örneklerle rastlanılmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2015: 364).

Çakıcı Köyü'nün 200 m. doğusunda yer alan Harmanyeri (Çakıcı) Höyük yerleşmesinde ele geçen çanak çömleklerin çoğunluğu krem astarlıdır, buluntular arasında yer alan bir adet iri küp parçasının üzerinde paralel iki adet kalın bant bezeme ve bantların üzerinde simetrik şekilde yapılmış yivler bulunmaktadır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak, 2015: 365).

Eldere Köyü'nün 2.5 km. güneybatısında, Burunkaya Köyü'nün 3.5 km. güneydoğusunda, Gökçeli Köyü'nün 3 km. güneydoğusunda yer alan Adatepe yerleşmesinde ele geçen az sayıda çanak çömlek parçalarının çoğunluğu İTÇ II dönemi kaideli çanaklarından oluşmaktadır (Koçak vd., 2016: 22).

Çapalı Köyü'nün 6 km. kuzeydoğusunda, Büyük Sancar Yaylasında yer alan Emirkuyusu yerleşmesinde İlk Tunç Çağı'na ait kırmızı boya bezemeli örnekler ile Burdur yöresinde görülen turuncu astarlı mallar, ağız kısmı keskin omurgalı çanaklarına rastlanılmıştır (Koçak vd., 2016: 23).

Dinar İlçesi'nin 7.5 km. kuzeydoğusunda, Akgün Köyü'nün 500 m. kuzeybatısında yer alan Akgün Tepe Höyük yerleşmesinde kırmızı, kahverengi, turuncu ve az sayıda gri mallar ile İlk Tunç Çağı'na ait parlak kırmızı açkılı ve iri bir küpe ait parçalar bulunmuştur. Ele geçen çanak çömlek örneklerinde omurgalı çanaklar yoğunluktadır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak vd., 2016: 23-24).

Dombay Köyü'nün doğu bitişiğinde, Uluköy yolunun kuzeyinde ve Dinar-Afyon yolunun 1.5 km. doğusunda yer alan Tepe Höyük yerleşmesinde kırmızı ve kahverengi mallara ile az sayıda siyah astarlı mallara rastlanılmıştır (Koçak vd., 2016: 24).

Çayüstü Köyü'nün 250 m. kuzeydoğusunda, Afyon-Dinar yolunun 7 km., demiryolunun ise 6 km. doğusunda, Sandıklı Ballık Kasabası Boyralı yerleşmesinin 6 km. güneydoğusunda yer alan Göktepe Höyük yerleşmesinde ele geçen çanak çömlek örnekleri ağırlıklı olarak kırmızı ve kahverengi tonlarında omurgalı çanaklardan oluşmaktadır (Koçak vd., 2016: 25).

Cumhuriyet Köyü, Seydili Mahallesi'nde, Seydili Mahallesi'nin 750 m. kuzeybatısında, Ömerli Mahallesi'nin 400 m. güneydoğusunda, Seydilli Mahallesi-Karataş asfaltının batısında yer alan Kerim Çayırı yerleşmesinde kırmızı/vişne çürüğü, kahverengi ve birkaç turuncu çanak çömlek parçası ve büyük küp parçaları ele geçmiştir (Koçak vd., 2016: 25).

Haydarlı'nın 2300 m. güneydoğusunda, Haydarlı-Okçular yolunun 650 m. güneybatısında, Çay-Dinar yolunun 3.5 km. kuzeybatısında yer alan Karatepe Höyük yerleşmesinde oluk bezemeli çanak çömlek parçaları ile üçayak parçalarına rastlanılmıştır (Koçak vd., 2016: 27).

Akpınarlı Köyü'nün güney bitişiğinde, Akpınarlı-Çürüklü yolunun güneydoğusunda ve Karatepe Höyük'ün 6 km. güneybatısında yer alan Tepe Höyük (Akpınarlı Tepe Höyük) kırmızı, kahverengi, vişne çürüğü mallar ile az sayıda siyah, turuncu astarlı mallara rastlanılmıştır (Koçak vd., 2016: 28).

Karabedir Köyü'nün güneyinde, Dinar-Çay ana yolunun kuzey bitişiğinde, ana yoldan köye ayrılan yolun batı kenarında ve Akça Köyü'nün 2.5 km. doğusunda yer alan Örenler Mevkii yerleşmesinde ele geçen mallar arasında kırmızı ve kahverengi mallar yoğun olarak görülmektedir (Koçak vd., 2016: 31-32).

İl merkezinin 67 km kadar güneybatısında, Dinar'ın 15 km. kadar kuzeyinde, Afşar Köyü'nün güneydoğusunda Gavurbağları Mevkii'nde yer alan Afşar yerleşmesinde ele geçen İTÇ II dönemine tarihlenen ince saman katkılı hamurdan gri astarlı, tek kulplu maşrapa şu anda Afyonkarahisar Müzesi'nde bulunmaktadır (Topbaş vd. 1998: 83).

o. Dazkırı Yerleşmeleri

Afyonkarahisar-Denizli karayolu üzerinde yer alan Dazkırı, il merkezine 140 km. kadar uzaklıktadır. 408 km² alan ve 11.187 nüfusu olan Dazkırı'da 1 belde ve 15 köy bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 74). İlçede 6 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLIII/107).

- Ağılların Önü Höyük (Kırın Üyüğü), Ç. 300x390 m., Yük. 25-26 m. (Koçak vd., 2016: 32-33)
- Akarca Yerleşmesi (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Bozan Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak vd., 2017: 239)

- Höyük Mevkii (Sarıkavak Höyük), Ç. 150x125 m. (Koçak vd., 2016: 33)
- Karahöyük (Yüreğil) (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Yer Höyük, Yük. 5 m. (Koçak vd., 2017: 239-240)

Yüreğil Köyü'nün 25 km. kuzeydoğusu ve Dazkırı İlçesi'nin 3 km. güneydoğusunda yer alan Ağılların Önü Höyük (Kırın Üyüğü) yerleşmesinde kahverengi ve krem astarlı, bol mikalı çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır (Koçak vd., 2016: 32-33).

p. Evciler Yerleşmeleri

Afyonkarahisar-Denizli karayolu üzerinde yer alan Evciler, il merkezine 132 km. uzaklıktadır. 252 km² alanı ve 8.023 nüfusu olan Evciler'de 1 belde ve 6 köy bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 80). İlçede 6 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLVI/113).

- Baraklı Üyük (Koçak vd., 2017: 242)
- Cemal Öreni (Koçak vd., 2018: 357; Koçak vd., 2017: 243)
- Cıgıllı Öreni (Koçak vd., 2017: 242)
- Demirboyu Yerleşmesi, Ç. 160x130 m., Yük. 2 m., (Koçak vd., 2016: 33-34)
- Kocahöyük-Büyükhöyük, Ç. 480x390 m., Yük. 10 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Koçak vd., 2018: 358)
- Öküzören Mevkii (Koçak vd., 2017: 242-243)

Akyarma Köyü'nün yaklaşık 1.2 km. kuzeydoğusunda, Evciler ilçe merkezinin 4 km. güneydoğusunda, Dinar-Denizli tren yolunun 100 m. doğusunda yer alan Demirboyu yerleşmesinde ele geçen çanak çömlek buluntularının yarısını kırmızı-kahverengi mal grubu, diğer yarısını ise gri-açık kahverengi mal grubu oluşturmaktadır. Az miktarda siyah astarlı mal ve iki adet vişne çürüğü örneğe rastlanılmıştır (Koçak vd., 2016: 33-34).

Evciler'in 4 km. kadar güneybatısında yer alan Öküzören Mevkii yerleşmesinde vişneçürüğü renkte astarlı birkaç parça, gri ve kahverengi astarlı mallar yuvarlatılmış omurgalı parçalar ve burgu kulplara rastlanılmıştır (Koçak vd., 2017: 242-243).

Evciler'in 6. 1 km. kuzeybatısında, Evciler-Özdemirci yolunun kuzeyinde yer alan Cemal Öreni yerleşmesinde gri, kahverengi ve kırmızı mallar yoğun olmak üzere krem astarlı örneklerle de rastlanılmıştır. Ağız altından omurgalı çanaklar ağırlıklı olup oluk ve yiv bezemeli örnekler ve dışa dönük dudaklı çömlekler de bulunmaktadır. Üçayaklılara ait üç adet örneğe rastlanılmış olup üçü de kahverengi mal grubundandır. Sepet ve ilmik kulp örneklerinin üzerinde şevron ve nokta bezemeler bulunmaktadır. İlk Tunç Çağı form, renk ve bezeme örneklerindeki çeşitliliğin sebebinin bu bölgede araştırma yapan Koçak, yerleşmenin Denizli-Afyon-Göller Yöresi arasındaki konumu ile ilişkilendirmektedir (Koçak vd., 2018: 357; Koçak vd., 2017: 243).

r. Başmakçı Yerleşmeleri

Afyonkarahisar'ın en küçük ilçelerinden biri olan Başmakçı, il merkezine 134 km. uzaklıktadır. 361 km² alanı ve 10.589 nüfusu olan ilçenin 1 belde ve 13 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013: 64). İlçede 5 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLVII/114).

- Akkeçili (French, 1969b)
- Başmakçı (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; French, 1969b)
- Kocahöyük, Ç. 60x380 m., Yük. 7 m. (Koçak vd., 2017: 235-236)
- Üyük Mevkii (Koçak vd., 2017: 236)
- Yer Höyük (Koçak vd., 2017: 238)

s. İhsaniye Yerleşmeleri

Afyonkarahisar il merkezinin 35 km. kuzeyinde yer alan İhsaniye'nin 849 km alanı ve 27.537 nüfusu ile 8 belde ve 23 köyü bulunmaktadır (Soybaylı vd., 2013:

84). İlçede 8 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLVII/115).

- Ablak Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Beyköy Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Bozhöyük 1, Ç. 138 m., Yük. 20 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Gazlıgöl (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Karacaahmet (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Kızılhüyük (Yaylabağ) (French, 1969b)
- Osmanköy Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Yukarı Dandırı/Tandırı (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)

2. Yüzey Araştırmalarında Saptanmış Olan Çanak Çömlekler

Batı Anadolu'da daha çok çanak çömleğe dayalı oluşan kültür bölgeleri⁷ İlk Tunç Çağı'nın başından itibaren belirgin hale gelmiştir. Afyonkarahisar ilinin farklı dağ kitleleri tarafından bölünmüş olması ve bu dağ kitlelerinin arasında birbirleri ile geçitler yoluyla bağlanan ovaların olması sebebiyle yerleşmeler arasında hem farklı hem de benzer kültürel özellikler görülmektedir. Emirdağ-Bolvadin-Çobanlar-İşçehisar-Bayat İlçelerindeki yerleşmelerde ele geçen İTÇ II dönemine ait turuncu astarlı mallar, form olarak ise basit profilli, içi oluk bezemeli, kulp ve tutamaksız kaselerin diğer ilçelerdeki yerleşmelere göre daha yoğun olduğu görülür. Dinar'da İlk Tunç Çağı'na ait kırmızı, kahverengi, krem, koyu gri, devetüyü renkli mallar, form olarak ise omurgalı çanaklar ile dışa açık ağızlı çömleklere rastlanılmıştır (Koçak ve Küçükbezci, 2016: 23).

Afyonkarahisar'da yapılan arkeolojik yüzey araştırmaları ile elde edilen buluntularda İTÇ I-II ve az sayıda İTÇ III dönemi çanak çömleklerine rastlanılmıştır. İlçelerde rastlanılan çanak çömleklerin çoğunluğu kırmızı, kırmızının tonları ile

⁷ Kültür bölgelerinin sınırları ilk K. Bittel, daha sonra J. Mellaart ve D. French ve son yıllarda T. Efe tarafından belirlenmiştir (Bittel, 1942: 186; Lloyd ve Mellaart, 1962: 183; French, 1969a: 19; French, 1969b: 41; Efe, 1988: 89).

kahverengi mallar, az sayıda da gri, siyah ve bej renkli mallardan oluşmaktadır. (Koçak, 2004a: 59; Koçak vd., 2016: 35). Çanak çömleklerin büyük bir bölümü orta derecede fırınlanmış ve hemen hemen hepsi açıktır (Kaymakçı, 2007: 185-186: Tablo I-II-III).

Afyonkarahisar yerleşmelerinde dışa çekik ağızlı çömlekler, ağız altından omurgalı çanaklar çok sayıda görülmektedir ve yine bölgede ilmik ve sepet kulp başta olmak üzere at nalı tutamak gibi farklı tutamak örneklerine sık rastlanmaktadır. Kaplarda kullanılan bezemeler arasında da az sayıda yiv, oluk ve baskı bezemeye rastlanılmıştır (Koçak, 2004a: 61; Koçak, 2009: 59).

Afyonkarahisar Bolvadin’de Aslan Tepesi (Taşlı Höyük) yerleşmesi ve Çay’da Cumhuriyet Höyük Mevkii’nde İTÇ III dönemine ait çanak çömlek parçaları ele geçmiştir. Yüzey araştırmaları sırasında Anadolu’da İTÇ III döneminde sık görülen depas örneklerine de rastlanılmıştır. Maltepe (Eğret) Höyük’de gri açık, yatay ve dikey yivler ile bezeli, Emirdağ Ferikli (Frigli) Gökteş Höyük’te açık kahve hamurlu, morumsu kırmızı astarlı ve Hocalar Çalca Höyük’te gri hamurlu, açık ve çark yapımı, düz dipli ve iki kulplu İTÇ III dönemine tarihlenen çark yapımı depaslar ele geçmiştir. Bolvadin Üçler Köyü’nde bulunan İTÇ III dönemine tarihlenen yüzünde şaşkınlık ifadesi bulunması açısından nadir örnekler arasında olan pişmiş toprak idol ise günümüzde Afyon Müzesi’nde yer almaktadır (Lev. XVIII/48).

3. Yüzey Araştırmalarında Saptanmış Olan Küçük Buluntular

Afyonkarahisar’da yapılan yüzey araştırmaları sonucunda elde edilen buluntulardan İTÇ dönemlerine ait küçük buluntuların sayısı fazla değildir. Yerleşmelerde mermerden keman biçimli idoller, pişmiş topraktan figürinler ve bir adet kap biçimli insan figürü ile taş aletler ele geçmiştir.

Afyonkarahisar’da iki yerleşmede şematik idole rastlanılmıştır. Bunlardan bir tanesi İscehisar ilçesi Karaağaç köyünde ele geçmiştir. Karaağaç Höyük yakınlarında bulunan bir küp mezardan ele geçen biçimli mermer idol 37 cm. uzunluğunda ve 15.5 cm. genişliğindedir. Ağın’da ise iki adet İTÇ I dönemine

tarikhlenen keman biçimli idol bulunmuştur. Bu idollerden bir tanesi 13.5 cm. yüksekliğinde diğeri ise 10.5 cm. yüksekliğindedir (Alp, 1965: 5) (Lev. XIX/52; Lev. XX/53).

Bayat ilçesinde Asarcık Höyük ve Pazarcık Höyük'te pişmiş topraktan figürinlere rastlanılmıştır. Bulunan insan figürinlerinin baş kısımları bulunmamaktadır. Pazarcık Höyük'te ele geçen figürinin alt kısmında olasılıkla sivri bir nesne üzerine oturtulması için küçük bir delik açılmış ve arka kısmında ise saçları kazıma ve oyma bezemelerle gösterilmiştir. Asarcık Höyük'te ele geçen insan figürini ile beraber yine baş kısmı olmayan, boğa olduğu düşünülen bir adet figürin daha bulunmuştur (Koçak ve Işık, 2007: 360, 361) (Lev. XVIII/49-50).

Çıkrık yerleşmesinde bulunmuş olan pişmiş topraktan şematize edilmiş yassı ve düz yüzlü, uzun boyunlu, kolları dizlerinin üzerinde birleştirmiş ve oturur vaziyetteki insan figürini ile benzer formda olan bir idole, Kaklık Mevkii İTÇ III dönemi mezarında da rastlanılmıştır (Topbaş vd., 1998, Fig.51 no.109-110). Bavurdu da ele geçen antropomorfik kap ise nadir örneklerdendir (Bilgi, 1979; Gündoğan Aydıngün, 2003: 23-24) (Lev. XIX/51).

Ayrıca Gövem Mevkii'nde bir adet ezgi taşı, Karatepe Mevkii'nde çeşitli taş aletler, Kepir Höyük ve Kulak Üyük Mevkii'nde bulunan taş balta ele geçen diğeri buluntuları oluşturur. Afyonkarahisar'ın kuzeydoğusu ve güneydoğusundaki taş aletlerin büyük çoğunluğunu çakmaktaşı aletler oluşturmaktadır ve bölgede obsidyen kullanımını yok denecek kadar azdır (Koçak, 2008: 58).

B. ISPARTA BÖLGESİ

Antik dönemlerde "Pisidya" olarak bilinen "Göller Bölgesi", coğrafi olarak Burdur ve Isparta illeri ile Konya İli'nin Sultandağları sırasının batısında yer alan Beyşehir ve Antalya'nın kuzeyini kapsamaktadır (Özsait, 2007a: 696). Isparta İli'nin de içinde bulunduğu Göller Bölgesi'nde 1911 yılından itibaren az sayıda ve aralıklarla yapılan yüzey araştırmaları sonucunda Baradız, Senirce, Gündürle ve Findos höyükleri tespit edilmiştir. Senirce'de H. A. Ormerod tarafından 1911 yılında

kısa süreli bir kazı yapılmıştır⁸. 1951–1952 yılları arasında J. Mellaart'ın Güneybatı Anadolu ve özellikle Pisidya/Göller Bölgesi'nde yapmış olduğu yüzey araştırmaları sonucunda 25 kadar yeni prehistorik yerleşme yeri tespit etmiştir⁹. J. Mellaart'ın 1965 yılından sonra bölgedeki araştırmalarına son vermesiyle birlikte 1972 yılına kadar Pisidya/Göller Bölgesi'nde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. 1972-2004 yılları arasında Prof. Dr. Mehmet Özsait başkanlığında aralıklarla sürdürülmüş olan yüzey araştırmaları sonucunda birçok yeni yerleşme yeri saptanmıştır.

1. Yüzey Araştırmaları İle Saptanan Merkezler

Isparta'da yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan yerleşim yerleri;

a. Gönen Yerleşmeleri

372 km² lik alanı, 8.125 nüfusu bulunan ilçede, ilçe merkezine bağlı 1 belde ve 6 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2014: 97). İlçede 5 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLVIII/116).

- İncirlipınar (İncirli II), Ç. 150 m. Yük. 5 m. (Özsait, 1985: 209-210)
- Gönen Höyük, Yük. 4 m. (Özsait, 1987: 328; Özsait, 2003a: 238)
- Çaltaşı Tepesi (Özsait ve Özsait, 2012: 285-286)
- Köktaş Tepesi (Özsait ve Özsait, 2012: 286)
- Karayuş Höyük, Ç. 200x300 m., Yük. 4 m. (Özsait, 1987: 327)

Burdur-Isparta demiryolunun 300 m. doğusunda yer alan İncirlipınar (İncirli II) yerleşmesinde İTÇ I dönemine ait açık gri ile kırmızı boya açkılı ve astarlı, ip delikli yatay tutamak, makara kulp ve oluk bezemeli çanak çömlek parçaları ele geçmiştir. Yerleşmede ele geçen İTÇ II dönemine ait gri/siyah astarlı ve açkılı örneklerde ise yatay tutamaklar ve şevron bezemeler görülmektedir (Özsait, 1985: 209-210; Üstün Türkteki, 2012).

⁸ Kazısı Yapılmış Merkezler-Isparta başlığı altında daha detaylı değinilecektir.

⁹ James Mellaart tarafından yapılan yüzey araştırmaları ve yayınları için bkz. Mellaart 1954; Mellaart 1963.

Kuleönü-Senirce ve Bozanönü üçgenin kuzeyindeki ovada, doğal bir yükselti üzerinde yer alan Karayuğ Höyük yerleşmesinde ele geçen çanak çömleklerin tümü kırmızı boya astarlı, hamurları minik taşçık ve saman katkılı olup iyi açıklıdır (Özsait, 1987: 327).

b. Isparta Merkez Yerleşmeleri

558 km² lik alanı ve 223.430 nüfusu bulunan Isparta merkez ilçeye bağlı 3 kasaba ve 22 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2014: 97). İlçede 9 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLVIII/117).

- Aliköy Höyük, Ç. 150x100 m., Yük. 7 m. (Özsait, 1987: 325)
- Kanlı Höyük, Ç. 150x250 m., Yük. 2 m. (Özsait, 1987: 326)
- Kızıl Höyük, Ç. 100x150 m., Yük. 1 m. (Özsait, 1987: 327)
- Yuğ Höyük (Bozanönü), Ç. 80x100, Yük. 4 m. (Özsait, 1987: 327)
- Findos Höyük, Ç. 125x200 m, Yük. 3 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197; Hrt. VI; Ormerod, 1911-1912: 80; Bittel, 1934: 125; Özait, 1987: 324; Özgüç, 1944: 407-418; Özsait, 1999: 79-80)
- İnbaşı Höyük, Ç. 200 m. (Özsait ve Özsait, 2013: 318)
- Kazankaklık Tepe, Ç. 600 m. (Özsait ve Özsait, 2013: 318)
- Ortayol Höyük (Isparta Valiliği, 2010)
- Çünür (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197; Hrt. VI; Özsait, 1999: 78)

Isparta'nın 8 km. kuzeydoğusunda yer alan Aliköy Höyük yerleşmesinde İTÇ I dönemine ait kırmızı astarlı çanak çömlekler ile oluk bezemeli örnekler, İTÇ II dönemine ait turuncu renk astarlı çanak çömlekler üzerinde ise ilmi kulp ve yatay tutamaklara rastlanılmıştır (Özsait, 1987: 325; Üstün Türkteki, 2012).

Isparta'nın 7 km. kuzeydoğusunda, Aliköy yakınlarında yer alan Kanlı Höyükte ele geçen az sayıda siyah ve koyu kurşuni çanak çömlek parçası dışında diğer buluntular kalın kırmızı boya astarlıdır. Çanak örneklerinde makara, at nalı ve

yatay tutamaklar ile oluk ve yiv bezemelere rastlanılmıştır (Özsait, 1987: 326) (Lev. VIII/20, 21).

Isparta'nın 12 km. kuzeyindeki Bozanönü Köyü'nün kuzeydoğusunda yer alan Yuğ Höyük (Bozanönü) yerleşmesinde çoğunluğu kırmızı boya astarlı olan çanak çömlek örneklerinin bazılarında makara kulplara rastlanılmıştır (Özsait, 1987: 327; Üstün Türkteki, 2012) (Lev. IX/22-23).

c. Atabey Yerleşmeleri

İl merkezine 23 km. uzaklıkta, 202 km² lik alanı ve 5.603 nüfusu bulunan ilçede, ilçe merkezine bağlı 1 belde ve 4 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2014: 97). İlçede 3 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLIX/118).

- Pamuklu Höyük, Ç. 150x125 m., Yük. 7 m. (Özsait, 1987: 326, 327) (Lev. IX/24)
- Göndürle II, Ç. 90 m., Yük. 10 m. (Özsait, 1987: 327)
- Göndürle I, Ç. 150x100 m. (Özsait, 1987: 327)

Bugünkü Harmanören (eski Göndürle) köyünün 1.5 km. güneydoğusundaki Tavşantepe doğal yükseltisinin kuzey eteklerinde yer alan Göndürle II yerleşmesindeki çanak çömleklerin hepsi kırmızı boya astarlıdır, bezeme olarak oluk şevron bezemelere rastlanılmıştır (Özsait, 1987: 327).

d. Keçiborlu Yerleşmeleri

562 km² lik alanı, 14.556 nüfusu bulunan ilçede, ilçe merkezine bağlı 4 belde ve 1 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2014: 97). İlçede 10 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLIX/119).

- Keçiborlu I (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Keçiborlu II (Özsait, 1987: 328)
- Senir Höyük (Özsait, 1986: 396; Özsait, 2008: 319; Özsait, 2009: 360)
- Tülütepe, Ç. 125 m., Yük. 4 m. (Özsait, 2009: 360)

- Deniz Tepesi, Ç. 150x90 m., Yük. 7 m. (Özsait, 2009: 360-361; Özsait ve Özsait, 2012: 287)
- Pınarbaşı Gölü Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait ve Özsait, 2012: 287-288)
- Tilkilik (Özsait ve Özsait, 2012: 289)
- Bozyer Höyük, Ç. 200 m., Yük. 3 m. (Özsait ve Özsait, 2012: 289)
- Tokadın Taş Mevkii (Özsait ve Özsait, 2012: 293-294)
- Kılıç Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)

İncesu Köyü'nün 3 km. güneybatısında, Isparta-Afyon karayolunun batısında yer alan Tülütepe yerleşmesinde turuncu kırmızı ve açık gri astarlı İTÇ I ve İTÇ II dönemine ait çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır (Üstün Türkteki, 2012) (Lev. X/25)

İncesu Köyü'nün 3.5 km. güneybatısında, Isparta-Afyon karayolunun batısında yer alan Deniz Tepesi yerleşmesinde İTÇ II dönemine ait kırmızı astarlı ve açkılı çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır. Yerleşmenin güneyinde yapılan kaçak kazılar sırasında rastlanılan küp parçaları, Harmanören kazılarındaki buluntularla çağdaş olup burasının Deniz Tepesi yerleşmesinin mezarlığı olduğu düşünülmektedir (Özsait, 2009: 360-361; Özsait ve Özsait, 2012: 287) (Lev. X/26).

e. Yalvaç Yerleşmeleri

Isparta'nın 105 km. kuzeydoğusunda, 1.415 km² alanı ve 50.272 nüfusu bulunan ilçede, ilçe merkezine bağlı 14 belde ve 25 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2014: 97). İlçede 33 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLII/124).

- Terziler Höyük, Ç. 80x120 m., Yük. 1.5 m. (Özsait, 1988: 258)
- Sücüllü (Akyar) Höyük, Ç. 70 m. (Özsait, 1988: 258; Özsait, 2009: 361)
- Ağıl Höyük, Ç. 80 m., Yük. 7 m. (Özsait, 1988: 258; Özsait, 1999: 81; Özsait, 2005a: 254; Üstün Türkteki, 2012: 28)

- Kurusarı Höyük, Ç. 100x150 m., Yük. 5 m. (Özsait, 1988: 258)
- Göynücek (Özsait, 1988: 258)
- Altınoluk, Ç. 60x90 m., Yük. 7 m. (Özsait, 1988: 259).
- Sükseğen (Özsait, 1988: 259)
- Dört Yol, Ç. 125x200 m., Yük. 6 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1988: 259-260) (Lev. XI/29)
- Ayvalı, Ç. 125x75 m. (Özsait, 1988: 260; Özsait, 2005a: 253)
- Ayvalı-Maşat Höyük, Ç. 200 m., Yük. 4 m. (Özsait, 2005a: 253)
- Çamharman Höyük, Yük. 2 m., (Özsait, 1988: 260; Özsait, 2005: 253)
- Yarıkkaya, Ç. 150x100 m., Yük. 10 m. (Özsait, 1988: 261; Özsait, 2005: 252)
- Kuyucak, Ç. 200 m., Yük. 3 m. (Özsait, 1988: 261) (Lev. XII/31)
- Tekne Pınarı, Ç. 200 m. (Özsait, 1988: 261-262; Özsait, 2002a: 183; Özsait 2009: 361)
- Dedeçam, Ç. 90 m., Yük. 8 m. (Özsait, 1989: 302)
- Kozluçay-Samlıca (Özsait, 1989: 302; Özsait ve Şahin, 1998: 123)
- Cennetkırı (Özsait ve Şahin, 1998: 122)
- Çayköprü Höyük, Ç. 250 m. (Özsait, 1999: 81; Özsait, 2005a: 254; Özsait vd., 2014: 233)
- Örentepe, Ç. 80 m., Yük. 3 m. (Özsait, 2002a: 183; Özsait, 2009: 361)
- Dumlubaşı Höyük, Ç. 60 m., Yük. 2 m. (Özsait, 2002a: 183)
- Tokmacık Höyük, Ç. 70 m., Yük. 10 m. (Özsait, 2005a: 252-253)
- İpekler Pınarı- Hanönü, Ç. 70 m., Yük. 2 m. (Özsait, 2005a: 253)
- Çevrik -Kilise Mevkii (Özsait, 2005: 253)
- Kekeç Höyük (Özsait, 2005a: 253)
- Danışman(Tanışman) (Özsait, 2005a: 253-254)
- Çetince Höyük (Özsait, 2005a: 254).
- Altıkapı Höyük, Ç. 150x200 m., Yük. 3 m. (Özsait vd, 2014: 232)
- Akçaşar, Ç. 300x300, Yük. 15 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)

- Değirmen Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Hüyükli (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Ören Höyük I (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Yağcılar, Ç. 150 m., Yük. 5 m. (Özsait, 1988: 260) (Lev. XII/32)
- Çoban Çeşmesi (Özsait, 2003: 238)

Yalvaç'ın 11 km. kuzeybatısında yer alan Terziler Köyü'nün 300 m. kuzeybatısında yer alan Terziler yerleşmesinde ele geçen çanak çömlek parçaların çoğunluğu kırmızı boya astarlıdır (Özsait, 1988: 258).

Yalvaç-Kumdanlı-Senirkent yolunun 400 m. güneyinde yer alan Ağıl Höyük yerleşmesinde çoğunluğu açık kırmızı boya astarlı olan İTÇ I, II, III dönemlerine ait çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır. Yerleşmede İTÇ II dönemi turuncu kırmızı astarlı çanak çömlek parçaları ile İTÇ III dönemi depaslarına ait oval ve ilmik kulp parçalarına ve dip parçalarına rastlanılmıştır (Lev. X/27). Ağıl Höyük bölgede İTÇ III dönemine ait yerleşme sayısının yok denecek kadar az olması sebebiyle İTÇ III döneminden Orta Tunç Çağı'na geçiş evresini göstermesi açısından önemli yerleşmelerden biridir (Özsait, 1988: 258; Özsait, 1999: 81; Özsait, 2005a: 254; Üstün Türkteki, 2012: 28).

Yalvaç'ın 8 km. güneybatısında Kurusarı Köyü'nde yer alan Kurusarı yerleşmesinde ele geçen çanak çömlek parçalarının çoğunluğu açık kırmızı boya astarlı ve siyah astarlı ağıldır (Özsait, 1988: 258) (Lev. XI/28).

Yalvaç'ın 18 km. kuzeybatısında, Ayvalı Köyü'nün güneyinde yer alan Ayvalı Höyük yerleşmesi bugün mezarlık olarak kullanılmaktadır ve yerleşmede İTÇ II dönemine ait az sayıda ve çoğunluğu açık kırmızı boya astarlı çanak çömlek parçalarına rastlanılmış olup örneklerin bazıları yatay tutamaklı ve oluk bezemelidir (Özsait, 1988: 260; Özsait, 2005: 253) (Lev. XI/30).

Yalvaç'ın 15 km. kuzeybatısında yer alan Çamharman Köyü'nün 500 m. kuzeybatısında yer alan Çamharman Höyük yerleşmesinde İTÇ II dönemine ait çok sayıda yatay ip delikli tutamaklar ve düğme şeklindeki tutamaklar ile geometrik çizgi

bezemeli kap parçalarına rastlanılmıştır (Özsait, 1988: 260; Özsait, 2005: 253). Günümüzde Yalvaç Müzesi'nde sergilenen Çamharman Höyüğü buluntusu üç ayaklı çift emzikli rython, grimsi-siyah renkte astarlı düzleştirilmiş ağız kenarlı, ağız kenarının hemen altından başlayarak gövde ile birleşen yatay kulpludur. Gövde üzerinde kazıma çizgilerle bezeme uygulanmış rythonun ağız kenarının iki yanında iki adet emzik yer almaktadır (Enil, 2011: 49) (Lev. XII/ 33).

Çamharman Höyüğü buluntusu olan ve günümüzde Yalvaç Müzesi'nde sergilenen Depas Amphikypellon, grimsi-siyah renkte astarlı, dışa çekik ağız kenarlıdır. Boyun kısmı üzerinde birbirine paralel iç kısmı beyaz boya ile doldurulmuş on altı adet kazıma şeklinde bant bezeme yer almaktadır. Bezemeli alandan başlayan karşılıklı yerleştirilmiş kulplar, dip kısmında gövde ile birleşmektedir. Gövde üzerinde başka bir bezemesi bulunmayan eserin geniş ağız kısmının aksine gövde yapısı oldukça dardır (Enil, 2011: 50) (Lev. XII/33).

Yalvaç'ın 20 km. güneydoğusundaki Dedeçam Köyü'nün Kırkuyusu mevkiinde yer alan Dedeçam yerleşmesinde ele geçen çanak çömlek parçaların çoğunluğu ince taşçık, kireç ve bitki katkılı hamurlu, iyi açkılı kırmızı ve kahverengi boya astarlıdır (Özsait, 1989: 302).

Yalvaç'ın 15 km. güneydoğusundaki Kozluçay Köyü'nün Samılca mevkiinde yer alan Kozluçay-Samlıca yerleşmesinde İTÇ I ve İTÇ II dönemine ait yatay ip delikli tutamak parçaları ele geçmiştir (Özsait, 1989: 302; Özsait ve Şahin, 1998: 123).

f. Şarkikaraağaç Yerleşmeleri

1.232 km² alanı, 26.597 nüfusu olan ilçede, ilçe merkezine bağlı 3 belde ve 25 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2014: 97). İlçede 17 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XL/120).

- Arak Höyük (Özsait, 1989: 303; Özsait, 2003: 238)

- Armutlu Batı- Armutlu 2, Ç. 70x100 m., Yük. 8 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 2003: 239)
- Başdeğirmen Köyü Antik Yerleşim Alanı (Saray Mezarlığı) (Isparta Valiliği, 2010: 171)
- Beyköy, Ç. 100 m., Yük. 5 m. (Özsait, 1989: 303)
- Çavundur, Ç. 100 m., Yük. 5 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1989: 301-302)
- Çiçekpınar (Özsait, 1989: 302-303)
- Karaçayır Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1989: 301-302)
- Karaçayır Höyük II, Ç. 50x100 m., Yük. 1 m. (Isparta Valiliği, 2010: 162)
- Karayaka, Ç. 90x120 m., Yük. 3 m. (Özsait, 1989: 303)
- Kıyakdede, (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1989: 301-302)
- Nudra, (French, 1969; Özsait, 1989: 301-302)
- Ördekçi Höyük, Ç. 200 m., Yük. 5 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1989: 301- 302; Özsait, 2003: 239)
- Salur Höyük, Ç. 80x150 m. (Özsait, 2003: 239) (Lev. XV/40)
- Sarıpınar Höyük, Ç. 90x120 m., Yük. 2 m. (Özsait, 2003: 239)
- Sürütme Çiftliği (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI)
- Yakaemir, Ç. 200x150 m., Yük. 10 m. (Özsait, 1989: 304; Özsait, 2003: 238)
- Yeniköy Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1989: 301-302)

Şarkıkaraağaç'ın 5.5 km. batısında ve bu ilçeyi Gelendost'a bağlayan yolun hemen kuzeyinde Çatakkuyu mevkiinde yer alan Çiçekpınar yerleşmesinde ele geçen çanak çömlek parçaları ince taşçıklı ve bitki katkılı hamurlu, kırmızı boya astarlı ve el yapımıdır (Özsait, 1989: 302-303).

Şarkikaraağaç'ın 6 km. güneydoğusunda Arak Köyü ile Çaltı köyleri arasında yer alan Arak Höyük yerleşmesinde çoğunluğu kase ve çömleklerden oluşan, bitki, minik taşçıklı hamurlu, iyi açkılı, ince kurşunu ve kırmızı boya astarlı çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır (Özsait, 1989: 303; Özsait, 2003: 238).

Şarkikaraağaç ilçesinde Beyşehir Gölü'nün kuzey kıyısında yer alan Karakaya Köyü'nde bulunan Karayaka yerleşmesinde çoğunluğu kırmızı ve pembemsi kırmızı, az sayıda da kurşuni ve kahverengi boya astarlı İlk Tunç Çağı'na ait çanak çömlek parçalarına ve İTÇ II dönemine ait yiv bezemeli tutamak örneklerine rastlanılmıştır (Özsait, 1989: 303) (Lev. XIII/34).

Şarkikaraağaç'ın 10 km. batısında yer alan Yakaemir Köyü'nün 1 km. kuzeybatısındaki doğal bir tepenin üstünde yer alan Yakaemir yerleşmesinde ele geçen, çoğunluğu turuncu astarlı çanak çömlek parçaları arasında çift delikli, tutamaklar, ip delikli tutamaklar, makara kulplar ile kabartmalı halat bezemeli kaplar bulunmaktadır (Özsait, 1989: 304; Özsait, 2003: 238) (Lev XIII/35-36; Lev. XIV/37-38).

Ördekçi Köyü'nün 1300 m. kuzeydoğusunda yer alan Ördekçi Höyük yerleşmesinde İTÇ II dönemine ait kırmızı astarlı, yiv bezemeli tüp tutamak parçası ele geçmiştir (Özsait, 1989: 301- 302) (Lev. XIV/39).

Armutlu Köyü'nün 700 m. kadar kuzeydoğusunda, Höyük Mevkii'nde yer alan J. Mellaart tarafından Armutlu Batı, D. French ise Armutlu 2 adı verilen höyükte İTÇ II dönemine tarihlenen çanak çömlek parçaları ve süzgeç ele geçmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 2003: 239) (Lev. XV/41).

Göksöğüt Köyü'nde yer alan D. French tarafından saptanmış ve İlk Tunç Çağı'na tarihlendirilmiş olan Nudra Höyük yerleşmesinden sağlam durumda bir figürin ele geçmiştir¹⁰. Yuvarlak başlı, uzun boyunlu figürinin baş kısmının arkasında içi çukur bir çıkıntısı bulunmaktadır. Alın kısmı ve boyun kısmında

¹⁰ Nudra mevkiindeki höyükten ortaya çıkarılan figürin Karlsruhe Badisches Landes Müzesi koleksiyonunda yer almaktadır (Gündoğan Aydıngün, s.35, dipnot.2).

kazıma çizgiler ile gövde kısmında üç adet oyuk bulunmaktadır. Figürin Afyonkarahisar Çıkrık Höyük'te ele geçen figürin gibi elleri dizlerinin üzerinde oturur vaziyettedir (French, 1969; Özsait, 1989: 301-302) (Lev. XVII/47).

g. Senirkent Yerleşmeleri

Isparta'nın 75 km. kuzeyinde yer alan, yüz ölçümü 600 km², nüfusu 12.932 olan Senirkent 1974 yılından beri aralıklarla çalışılan bir bölgedir (Özsait vd., 2010: 427; TÜİK, 2014: 97). İlçede merkeze bağlı 4 belde ve 5 köy bulunmaktadır. İlçede 12 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLI/122).

- Kırbağlar Höyük, Ç. 100x125 m., Yük. 5 m. (Özsait, 1990: 382)
- Güreme I (Özsait, 1990: 382-383)
- Güreme II, Ç. 80x120m, Yük. 2 m. (Özsait, 1990: 383)
- Mandas Höyük, Ç. 70 m. (Özsait, 1990: 383)
- Gençali I (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1990: dipnot:6: 383)
- Gençali II (Özsait, 1990: 383-384)
- Eğridere Höyük (Özsait ve Özsait, 2011: 42)
- Küçük Acemoğlu Mevkii (Özsait ve Özsait, 2011: 43)
- Garip Höyük, Ç. 100 m. (Özsait ve Özsait, 2011: 44)
- Tohum Kesen Höyük, Ç. 50x50 m., Yük. 2-3 m. (Isparta Valiliği, 2010:92)
- Yassıören Höyük, Ç. 50x50 m., Yük. 7 m. (Isparta Valiliği, 2010: 94)
- Ulağı Tepe Höyük (Aralık Höyük), Ç. 100x100 m., Yük. 10-12 m. (Isparta Valiliği, 2010: 93) (Lev. XVI/43)

Senirkent'in 3 km. kuzeydoğusunda yer alan Kırbağlar Höyük ile Senirkent'in 5 km. doğusunda yer alan Mandas Höyük yerleşmelerinde ele geçen çanak çömleklerin çoğu kahverengi hamurlu, ince taşçıklı, bitki katkılı ve kırmızı boya astarlıdır (Özsait, 1990: 382-383).

Senirkent'in 8 km. doğusundaki Ortayazı (eski Güreme) Köyü'nün 2 km. kuzeyinde yer alan Güreme I yerleşmesinde İTÇ I dönemine ait ince taşçıklı, az bitki katkılı, iyi pişmiş hamurlu, iç ve dış yüzeyi kırmızı ve açık kahverengi boya astarlı çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır (Özsait, 1990: 382-383).

Senirkent'in 8 km. doğusundaki Ortayazı (eski Güreme) Köyü'nün 2 km. kuzeyinde, Güreme I'nın 100 m. kuzeybatısında yer alan Güreme II yerleşmesinde, az sayıda İTÇ I ve İTÇ II dönemlerine ait ve Güreme I ile ortak özellikleri yansıtan kırmızı gri boyalı küçük kaplar ele geçmiştir (Özsait, 1990: 383).

Gençali Köyü'nün 3 km. kadar güneybatısında, Domuz Tepe üzerinde yer alan Gençali I yerleşmesinde kahverengi hamurlu, ince taşçıklı, bitki katkılı, iyi pişmiş, içi ve dışı çoğunlukla kırmızı ve kahverengi boya astarlı ve ağıklıdır çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1990: dipnot:6: 383) (Lev. XV/42).

Büyükabaca Beldesi'nin Tohum Kesen Mevkii'nde yer alan Tohum Kesen yerleşmesinde İlk Tunç Çağı'na ait kırmızı boya astarlı çanak çömlek parçaları, Yassıören Höyük yerleşmesinde ise kırmızı örneklerin yanında siyah boya astarlı çanak çömlek parçalarına da rastlanılmıştır (Isparta Valiliği, 2010: 92- 94).

h. Gelendost Yerleşmeleri

Gelendost İlçesi Isparta'nın 106 km. kuzeydoğusunda yer almaktadır. Yüzölçümü 624 km², nüfusu 16.428 ve ilçe merkezine bağlı 2 belde ve 11 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2014: 97). İlçede 7 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XLI/123).

- Ören (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1994: 302-303)
- İskele Höyük (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1994: 303)
- Madenli Höyük, Ç. 80 m, Yü. 1 m. (Özsait, 1994: 303)

- Taşlı Höyük (Özsait, 1994: 303)
- Akçıpa Höyük, Ç. 90 m., Yük. 5 m. (Özsait, 1994: 304)
- Gelendost Höyük, Ç. 250x350 m., Yük. 3 m. (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI; Özsait, 1998: 304)
- Akmescit Höyük, Ç. 175 m., Yük. 8 m. (Özsait, 2004c: 252; Özsait, 2005a: 252)

Madenli Kasabası'nın doğusunda yer alan Madenli Höyük yerleşmesinde ele geçen çanak çömlek parçalarının çoğu kırmızı boya astarlı, ince taş ve bitki katkılıdır (Özsait, 1994: 303) (Lev. XVI/44).

Yaka'nın 4 km. güneybatısında, Amanos Dağları'nın 350 m. batısında yer alan Taşlı Höyük yerleşmesinde ele geçen parçaların çoğu kahverengi hamurlu, ince taşçık, bitki ve mika katkılı olup yine çoğunun iç ve dış yüzeyleri kahverengi boya astarlı, gri-kurşuni renkte ve içleri ağıldır (Özsait, 1994: 303).

Bağıllı Köyü'nün 3.5 km. kuzeybatısında doğal bir tepe üzerinde yer alan Akçıpa Höyük yerleşmesinde ele geçen örneklerin ise çoğu kahverengi hamurlu, ince taşçık ve bitki katkılı, iç ve dış yüzeyi kırmızı-kahverengi boya astarlıdır (Özsait, 1994: 304).

i. Eğirdir Yerleşmeleri

Eğirdir İlçesi Isparta'ya 34 km. uzaklıkta, 1414 km² yüzölçümü, 133.494 nüfusu olan ilçede, ilçe merkezine bağlı 2 belde ve 24 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2014: 97). İlçede 1 adet İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşim yeri tespit edilmiştir (Lev. XL/121).

- Kalecik (Kalaycık)

2. Yüzey Araştırmalarında Saptanmış Olan Çanak Çömlekler

Isparta'da yapılan arkeolojik yüzey araştırmaları ile elde edilen buluntularda az sayıda İTÇ I-II dönemlerine ait parçalara rastlanılmıştır. İlçelerde rastlanılan

çanak çömleklerin hamur renkleri kırmızı, kırmızının tonları ile kahverengi tonlarından oluşmaktadır. Çanak çömleklerin astar rengi olarak kırmızı astarlı buluntulara sık rastlanılmışken gri-kurşuni, siyah tonlarındaki buluntular yaygın değildir. Ele geçen çanak çömleklerin çoğunluğunu basit profilli kaseler, içe doğru kıvrılan ağızlı kaseler, dik kenarlı kaseler, omurgalı kaseler, çömlekler, gaga ağızlı testiler oluşturmaktadır. Çanak çömleklerin hamurları genelde ince taşçık ve bitki katkılıdır. Bölgede çift delikli yatay kulplar, dikey kulplar, makara kulplar, ilmik kulplar, yatay ip delikli tutamak parçaları ve üçayak parçaları ele geçen buluntular arasındadır (Lev. XVI/45). Ele geçen buluntularda bezeme olarak kabartma bezeme ve oluk bezemeye rastlanılmıştır.

Yalvaç ve çevresindeki İlk Tunç Çağı kültürlerinin belirgin özellikleri arasında çanak çömlek üretiminin yaygın olarak el yapımı olduğu, keskin profilli, dibe doğru daralan çanak, tabak ve kase gibi kap formlarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Kapların ağız kısmına yakın makara tutamaklar bu kültürün ikinci belirgin özelliğidir. Genelde, turuncu-sarı, kahverengi ya da açık kırmızı astarlı ve açkılı mallardan oluşan kaplarda bezeme olarak yiv ve oluk bezeme görülmektedir (Özsait, 1987:263).

3. Yüzey Araştırmalarında Saptanmış Olan Küçük Buluntular

Isparta ilinde yapılan yüzey araştırmalarında ele geçen küçük buluntu yok denecek kadar azdır. Yapılan yüzey araştırmaları soucunda Şarkikaraağaç İlçesi'nde bulunan Nudra Höyük'ten tam bir durumda ele geçmiş olan figürin Afyonkarahisar'da Çıkrık Höyük'ten ele geçen figürin gibi uzun boyunlu ve kolları dizlerine birleşmiş oturur vaziyettedir. Nudra figürininin baş ve yüz çıkıntısı hariç yassılaşmış bir görünümü bulunmaktadır (Lev. XVII/47). Bu durumun Anadolu'da figürin ve idollerde İTÇ I döneminden sonra görülmeye başlanan ve İTÇ II döneminde yoğunlaşan şematikleşme etkisinden kaynaklandığı ve figürinin İTÇ I sonu İTÇ II dönemi başı aralığında üretildiğini düşündürmektedir (Gündoğan Aydıngül, 2003: 35-36).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAZI VE ARAŞTIRMASI YAPILAN YERLEŞMELER

Batı Anadolu İlk Tunç Çağı kronolojisi bugüne kadar sağlıklı bir şekilde saptanamamıştır. C14 yöntemi ile yapılan tarihlendirmeler; bitirilmiş kazılardan C14 elde edilmemiş olması, kazısı yapılan yerleşmelerden elde edilen C14 tarihlerinin yetersiz olması ve C14 yöntemi sonucu elde edilen tarihin 400/500 yıla varan artı-eksi paylarının olması gibi nedenler ile hala istenilen şekilde kesin tarihlendirme vermemektedir (Duru, 2016: 15). Afyon ve Isparta’da yapılan kazıların azlığı ve eski tarihli olması nedeniyle bölgenin kronolojisi ile ilgili net bilgiye sahip değiliz. Afyon Kusura Höyük’te üç tabaka mevcuttur. Kusura A tabakası, Geç Kalkolitik ve İTÇ I (MÖ. 3000-2500), B tabakası, İTÇ II-III (MÖ. 2500-2000), C tabakası, Orta ve Geç Tunç Çağı (MÖ 2000-1200) dönemine tarihlenmektedir (Lamb, 1936). Kaklık Mevkii’nde Geç Kalkolitik’ten İTÇ I dönemine geçişe tarihlenen bir yerleşme ve İTÇ II-III dönemlerine tarihlenen mezarlık alanı bulunmuştur (Topbaş vd., 1998). Karaoğlan Mevkii’nde ise İTÇ II ve İTÇ III dönemlerine tarihlenen üç yapı evresi bulunmuştur (İlaslı, 1992). Harmanören-Göndürle Mezarlık alanı buluntuları ise İTÇ II – III dönemlerine tarihlendirilmektedir (Özsait, 1997: 457-462). Afyon ve Isparta için mimari plan ve buluntulara dayalı kronoloji tablosu;

Tablo: Afyon ve Isparta’da yapılan kazıların karşılaştırmalı kronolojisi.

	İTÇ I M.Ö. 3000/2900-2700	İTÇ II M.Ö 2700-2400	İTÇ III M.Ö.2400-2200
Kusura	A tabakası	B tabakası	B - C Geçiş tabakası
Karaoğlan Mevkii	-	+	+
Kaklık Mevkii	+	1-4, 6-8 nolu mezarlar	18, 21-26 nolu mezarlar
Harmanören	-	+	+
Senirce	+	+	-

A – AFYON BÖLGESİ

1. Kazısı Yapılan Merkezler

a. Kusura

Kusura Höyük, Afyonkarahisar il merkezinin 55 km. güneybatısında; Sandıklı İlçesi'nin yaklaşık 12 km. güneyindeki Kusura Köyü'nün batısında yer almaktadır. Höyük 400 m. çapında, 14 m. yüksekliktedir. Höyüğün kuzey kesimi köylüler tarafından kerpiç toprak çekimi amacıyla tahrip edilmiş olup bu kesimde tarıma uygun tarlalar ve bir dere yatağı bulunmaktadır. Höyüğün doğu kesiminde evler, güney kesiminde ise bir duvar bulunmaktadır. Höyüğün güneydoğu eteği ise teraslanmış ve tarla olarak kullanılmaktadır (Lamb, 1937: 2).

Höyükte 1935-1937 yılları arasında Cambridge Üniversitesi'nden Winfred Lamb başkanlığında kazılar yapılmıştır. Höyükte M.Ö. 3000-1500 yılları arasına tarihlenen üç kültür tabakası W. Lamb tarafından A, B ve C tabakaları olarak adlandırılmıştır (Lamb, 1937: 4; Kaymakçı, 2011: 199).

Kusura A tabakası, Geç Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı I (M.Ö. 3000-2500) dönemine tarihlenmektedir. Bu tabakadaki yerleşime ait mezarlık alanı, köyün batısında, höyüğün kuzeyindeki dere yatağının yanındaki sırt üzerinde, kazının yapıldığı yıllardaki kazı evi olarak kullanılan okul binasının önünde bulunmaktadır. Kusura B tabakası, İlk Tunç Çağı II-III (M.Ö. 2500-2000) dönemine tarihlenmektedir. Bu tabaka höyüğün en yoğun yerleşimin olduğu kültür katıdır. Kusura C tabakası, Orta ve Geç Tunç Çağı (M.Ö. 2000-1200) dönemine tarihlenmektedir. Asur Ticaret Kolonileri ve Hitit dönemlerine ait tabakada şehrin kalın ve düzgün bir sur ile çevrilmiş olduğu, daha büyük boyutta ve sağlam yapılar inşa edildiği görülmektedir (Lamb, 1938; Harmankaya, 2002: 18; Bülbül, 2010: 55).

b. Kaklık Mevkii

Kaklık Mevkii, Afyonkarahisar il merkezinin 14 km. kadar kuzey-kuzeydoğusunda, Burhaniye Köyü'nün 1.2 km. güneybatısında yer almaktadır. 1983, 1984, 1987 ve 1990 yıllarında Ahmet Topbaş yönetiminde Afyonkarahisar Müzesi adına yapılan kurtarma kazıları sonucunda Geç Kalkolitik'ten İTÇ I dönemine geçişe tarihlenen bir yerleşme ve İTÇ II-III dönemlerine tarihlenen mezarlık alanı saptanmıştır (Topbaş vd., 1998: 33-38).

Yerleşmede mimari olarak kapsamlı bir yerleşim planı belirlenemese de, yerleşimin açık alan etrafında yan yana inşa edilmiş ve sokaklarla ayrılmış dörtgen planlı yapılardan oluştuğu görülmektedir (Efe vd., 1995: 360).

Mezarlık alanı ise sanduka ve küp mezarlardan oluşmakta olup, İTÇ II ve İTÇ III dönemlerine tarihlenen ve birbirinden ayrı alanlarda gruplar halinde yerleştirilmiş mezarlar saptanmıştır (Efe vd., 1995: fig.4: 361; Topbaş vd., 1998: 33).

c. Karaoğlan Mevkii

Afyonkarahisar il merkezinin 23 km. kuzeyinde, İhsaniye ilçesindeki Yaylabağ köyü sınırlarında, Kaklık Mevkii'nin 8 km. kadar güneyinde, Afyon-Eskişehir karayolunun 20. km. sindeki Gazlıgöl kaplıcası kavşağının güneydoğu köşesinde bulunan höyük yaklaşık 80x120 m. çapında, 3 m. yükseklikte doğal bir düzlük üzerinde yer almaktadır. 1986 yılında akaryakıt istasyonu yapılma amacıyla yapılan başvuru sonucunda Ahmet İlaslı tarafından belirlemiş olan höyükte yine Ahmet İlaslı tarafından 1987 yılında sondaj çalışması gerçekleştirilmiştir. 1990 yılında ise Afyon Müzesi müdürü Ahmet Topbaş başkanlığında, Ahmet İlaslı ve Turan Efe katılımıyla kazı çalışmaları başlamıştır. 10 gün süren kazı çalışmaları sonucunda höyükte üç yapı evresi bulunmuş ve bu evreler İTÇ II ve İTÇ III dönemlerine tarihlenmiştir. Kazı çalışması sırasında höyüğün güney eteklerinde yer alan tarlanın doğu-batı doğrultusundaki yüzeyde yer alan taşların özelliklerini ve tabakalaşmayı araştırmak üzere küçük bir alanda çalışma yapılmış olup kazı çalışması duvarların ortaya çıkarılması ile son bulmuştur. Höyükte İTÇ II-III

dönemlerine ait üç yapı katına rastlanılmıştır (İlaslı, 1992: 96; Topbaş vd., 1998: 21-94).

d. Çavdarlı Höyük

Afyonkarahisar il merkezinin 12 km. doğusunda, Çavdarlı Köyü'nün 2 km. kadar kuzeyinde yer alan höyük 200-250 m. çapında, 6 m. yüksekliğindedir. 1964 yılında yol yapımı sırasında höyüğün kuzey tarafından çekilen toprağın içinde çok sayıda mermer heykel ve heykel parçalarına rastlanması üzerine, 1964 yılında Mahmut Akok yönetiminde 15 gün süren kurtarma kazılarına başlanılmıştır. Yerleşme için Mahmut Akok yerleşmeyi İTÇ II dönemine tarihlemiş ve M.Ö. 2500-2000 tarihlerini önermiştir (Akok, 1967: 5-11).

e. Yazılıkaya

Afyonkarahisar il merkezinin kuzey-kuzeydoğusunda, Yazılıkaya Köyü'nün 1 km. kadar güneyinde bulunan antik Midas kentinin olduğu kayalık platonun yakınında yer alan bir mezarlık alanıdır. Bu kayalık platoda yapılan kazılarda 4 adet İTÇ II, 2 adet Geç Kalkolitik/İTÇ I dönemine tarihlenen çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır. İTÇ I dönemine tarihlenen mezar ise Yazılıkaya köylüleri tarafından tarlanın sürülmesi esnasında tesadüf eseri bulunmuştur. Mezarlık alandaki bilimsel kazı ise 1948 yılında Frig Dönemi kentinde kazı yapan heyetten, Halet Çambel tarafından yapılmıştır. Ele geçen gömütlere ait buluntular Afyonkarahisar Müzesi'ne teslim edilmiştir. Çok az sayıda İlk Tunç Çağı çanak çömlek parçalarına rastlanılan tarladaki kazı çalışmaları bu mezar ile sınırlı kalmış, bu alanda kazı genişletilmemiştir (French, 1969: 240; Kaymakçı, 2011: 200-201; Harmankaya vd., 2002).

2. Mimari

Afyonkarahisar'da kazısı yapılmış olan merkezlerin yetersizliğinden dolayı mimari açıdan genel bir yerleşim modelinden bahsetmemiz mümkün olmamaktadır. Bölgede İTÇ I dönemine ait mimari kalıntıya rastlanılmamıştır. Geç Kalkolitik ve

İTÇ I dönemine tarihlenen Kusura A tabakasından¹¹ B tabakasına geçiş evresinde iki adet ocak kalıntısı bulunmuştur. Bulunan ocak kalıntılarından bir tanesinin üç tarafı kerpiç bloklar ile çevrilidir (Lamb, 1937: 5). Yine aynı döneme tarihlenen Kaklık Mevkii'nde mimari olarak kapsamlı bir yerleşim planı belirlenemese de, yerleşimin açık avlu etrafında yan yana inşa edilmiş ve sokaklarla ayrılmış dörtgen planlı yapılardan oluştuğu görülmektedir (Efe vd., 1995: 360) (Plan 1). Yapılar taş temel üzerine kerpiç duvardan oluşmaktadır. Sıkıştırılmış kil toprak ve sıvalı duvarlardan oluşan odaların içinde fırınlar ve ocaklar bulunmaktadır. Bu odaların yanında bulunan kare planlı küçük depoların birkaç kere yenilenerek kullanıldığı anlaşılmıştır (İlaslı vd., 2014: 48).

Afyonkarahisar İTÇ II-III dönemlerine tarihlenen ve dönemin mimari uygulamaları hakkında en iyi bilgi veren yerleşmeler Kusura B tabakası ve Karaoğlan Mevkii'dir. Çavdarlı Höyük yerleşmesi, üst döneme ait yapıların tahrip etmesinden dolayı mimari açıdan tam bir plan vermemekte, yapıların çamur harçlı, taş temelli kerpiç duvarlı, küçük mekanlı yapılar olduğu düşünülmektedir (Akok, 1967: 11) (Plan 2). Kusura Höyüğü'nün İTÇ II-III dönemlerine ait Kusura B tabakası¹² höyüğü'nün en yoğun yerleşiminin olduğu kültür katıdır. B tabakasında yedi yapı katı saptanmıştır. 1-6. yapı katları İTÇ, 7. yapı katı ise B'den C'ye geçiş katıdır. Yapı katlarından en altta olan 1. ve 2. yapı katlarında sadece sıkıştırılmış toprak zemine sahip bir kerpiç duvarlı mekanın bir köşesi ele geçmiştir (Lamb, 1938: Fig.1'deki plan). B tabakasının 3. yapı katında yer alan yerleşmenin kazılan kısmında evlerin bir sokak etrafında sıralandıkları görülmektedir (Plan 3). Ortaya çıkarılan iki ev kompleksi de dikdörtgen planlıdır. Batıdaki yapının bir odası sokağa açılmaktadır. Doğudaki yapının odaları kapılar ile birbirine bağlıdır ve yapıya üstten giriş olup olmadığı kesin anlaşılamamıştır (Lamb, 1938: Fig.2'deki plan). Duvar kalıntıları, ocak ve çeşitli kotlarda bulunan tabanlar bizlere buranın birkaç evreliliğini göstermektedir. Yapıların tümü açılmadığı için kesin bir yerleşim planından bahsetmek zordur. Yapılar taş temel üzerine kerpiç duvarlardan oluşmaktadır.

¹¹ Kusura Höyüğü'nün A tabakası W. Lamb tarafından MÖ. 3000-1500 yılları arasına, M. Korfmann tarafından ise İTÇ I ve IIa dönemine tarihlenmektedir (Lamb, 1937: 2; Korfmann, 1983)

¹² Kusura Höyüğü'nün B tabakası W. Lamb tarafından MÖ. 2500-2000 yılları arasına, M. Korfmann tarafından İTÇ IIb dönemine tarihlenmektedir (Lamb, 1937: 2; Korfmann, 1983).

Yapıların üst örtüsü ise ağaç hatılları üzerine ince dallar, onun üzerine kamış-saz en üstte de toprak tabakasıyla örtülerek yapılmıştır. Bu tabakanın 4-6. yapı katlarında da yapı düzenin değişmediği görülmüştür (Lamb, 1938: Fig.3'deki plan). Çeyrek daire biçimli küçük ocak kalıntılarına rastlanılmıştır. Bu yapı katlarında kerpiç tuğla dışında yığma kerpiç kullanımının da rastlanılmıştır (Plan 4). B tabakasını son yapı katı olan 7. yapı katında ise yapılar üst dönem tabakası nedeniyle tahrip olmuştur (Lamb, 1937; Lamb, 1938. Fig.4'deki plan) (Plan 5).

İlk Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da yerleşmelerin ekonomik açıdan güçlenmeye başladığı buna bağlı olarak da etrafı surlarla çevrilerek savunma sistemi oluşturulan yerleşmelerin ortaya çıktığı görülmektedir (Yakar, 1985: 40; Mellink, 1992: 216). Afyonkarahisar'daki Karaoğlan Mevkii'nde yerleşimin etrafı yaklaşık 1-1.5 m. genişlikte bir sur ile çevrelenmiştir. Yandakiler küçük, ortadaki büyük üç adet kulesi bulunmaktadır. Sur duvarları, iri taşlar ve bu taşların aralarının moloz taşlarla doldurulması tekniği ile yapılmıştır. Bu duvarların üst kısmının kerpiçten yapıldığı düşünülmektedir. Surun içinde ise dikdörtgen ve yamuk planlı yapılar ve taş döşeli sokaklar bulunmaktadır. Yan yana bitişik olarak yapılmış tek oda evlerin arka kısımları sura dayalı olarak Anadolu Yerleşim Planına¹³ uygun yapılmıştır (Plan 6). Yapıların yapımında irili ufaklı moloz taşların çamur harçla yerleştirildiği görülmektedir. Yerleşmenin merkez kısmında kazı yapılmadığı için orta mekanda başka bir yapı veya ortak avlu olup olmadığı bilinmemektedir (Efe vd., 1995: 358; Topbaş vd., 1998; İlaslı, 1992: 95-97). Yerleşmenin büyük bir yangın geçirdiği sur duvarlarından anlaşılmaktadır (İlaslı ve Üyümez, 2014: 48).

3. Çanak Çömlek

Afyon bölgesi İTÇ I döneminde mimaride olduğu gibi çanak çömleği hakkında da fazla bilgiye sahip değiliz. Bu dönem çanak çömlek örneklerine sadece

¹³ İlk kez M. Korfmann tarafından "Anadolu Yerleşim Planı" olarak adlandırılan yerleşim planı; ortak duvarlara sahip, bir ya da birden fazla odadan oluşan ve bitişik olarak inşa edilmiş, ortak kullanım alanı olan avluya açılan, sura dayalı uzun evler olarak tanımlanmıştır. Batı Anadolu'da dönemin karakteristik özelliği olan bitişik düzendeki evler yerleşmenin doğal sınırını oluşturmaktadır. Yerleşmeler topografyaya bağlı olarak Demircihöyük gibi radyal planlı olabilir (Korfmann, 1983: 222).

Kusura Höyüğünün Geç Kalkolitik ve İTÇ I dönemine tarihlenen A tabakasında rastlamaktayız. Tabakanın çanak çömlek buluntuları; küpler, maşrapalar, testiler, tencereler, kulpsuz kaseler, tek kulplu sürahiler, yayvan tabaklar, taslar, vazolar, minyatür kaplar ve taşınır ocaklardan ibaret olup çoğunluğu el yapımıdır. İnce koyu gri renk hamurlu, siyah astarlı, açıkılı ve beyaz boya bezemeli mallarla birlikte ağırlıklı olarak kahverengi-siyah renkli, kalın hamurlu kaseler bulunmuştur. Çoğunluğu düz, sivri ve az miktarda hakla dipli olan mallar, çift ya da tek kulpludur (Lamb, 1937: 14-15; İlaslı ve Üyümez, 2014: 49).

Kusura Höyüğün A tabakasında ele geçmiş olan koyu yüzöl, astarlı ve açıkılı, beyaz zigzag bezemeli, tek kulplu ve küresel gövdeli kap, Hacılar Büyük Höyük'te ele geçen gövde üzerinde beyaz boyanın silinerek belirsizleşmesi ile zigzag bezeme yapılmış, çift kulplu ve küresel gövdeli orta boy bir çömlek ile çok benzemektedir. Prof. Dr. Gülsün Umurtak, Hacılar Büyük Höyük ile Kusura arasında çanak çömlek ve diğer buluntulara dayalı benzerliklerin artması halinde bu durumunun Kusura'nın çok güvenilir sayılamayacak tarihlendirilmesine katkı sağlayacağını ifade etmiştir (Umurtak ve Duru, 2015: 34) (Lev. XXI/55).

Batı Anadolu'nun tamamında olduğu gibi Afyonkarahisar'da da İTÇ II dönemine ait kırmızı astarlı mallar, gri ve siyah mallara göre daha yoğundur. İTÇ II döneminin sonlarına doğru parlak açıkılı turuncu renkli mallar ve seyrek olarak beyaz boyalı kırmızı astarlı ve açıkılı mallar görölmeye başlar. Form olarak basit profilli kaseler ve içe dönük dudaklı omurgalı kaseler çoğunluktadır. İlmik kulp ile dikey kuplar yoğun olarak görölmektedir. Bezeme olarak kulplarda burma bezemenin sıklıkla kullanıldığı görölmektedir. Kusura ve çevresinde az sayıda rastlanılan makara kulplara Emirdağ ve çevresinde rastlanmamıştır (Topbaş vd., 1998: 38-39).

Afyonkarahisar İTÇ II dönemine ait çanak çömlek örnekleri; Kusura B tabakası, Kaklık Mevkii İTÇ II dönemine ait mezar buluntuları, Karaoğlan Mevkii ve M. Akok tarafından İTÇ II dönemine ait olduğu düşünölen Çavdarlı Höyük'ten ele geçmiştir. Kusura Höyüğün İTÇ II dönemine tarihlenen B tabakasının çanak çömleklerinin bir kısmı çarkta yapılmıştır. Çoğunluğu kırmızı, devetüyü, gri veya siyah ve açık devetüyü astarlı olan malların bazıları açıkılıdır (Lamb, 1938: 236).

Kusura kaseleri ve Kusura fincanları tabakanın en tipik kap formlarıdır. Geniş ve yassı gaga ağızlı, basık küresel gövdeli, düz dipli, dikey kulplu olan kap tipi “Kusura Tipi” olarak adlandırılmıştır. Burma kulplar ve yatay/dikey oluk bezemenin her evrede kullanıldığı görülmektedir. Kaselerde ip delikli tutamaklar, gaga ağızlı testilerde ise dirsek şeklinde kulplar bulunmaktadır (Lamb, 1938: 236; Sarı, 2011: 163-164; İlaslı ve Uyan, 2001: 278) (Lev. XXI/57). Kaselerde kullanılan makara kulplar yerleşmenin Beycesultan ile burma bezemeli ilmi kupa Küllüoba ve Demircihöyük yerleşmeleri ile olan ilişkisini göstermektedir (Sarı, 2011: 132) . Burada iki kulplu testiler, tek kulplu sürahiler, maşrapalar, kulpsuz kaseler, tankardlar, tabaklar, üzeri yatay yiv bezemeli depas, açkılı bir depas ve gaga ağızlı bir testi bulunmuştur. Bulunan kapların çoğu düz, tek renkli, bir kısmı kabartma yivlidir (Lev. XXII/58,59).

Kaklık Mevkiinin İTÇ II dönemi çanak çömlek örnekleri mezar hediyelerinden oluşmaktadır. Çanak çömlekler genellikle kırmızı astar boyalı ve açkılıdır, sadece iki kulplu bir vazo devetüyü rengindedir. Şişman gövdeli, gaga ağızlı, düz dipli testiler çoğunluktadır (Lev. XXIII/60). Diğer bulunan örnekler ise yine maşrapalar, kulpsuz ve derin kaseler, kulplu ve halka dipli tabaklar ile küçük çanaklardır. Bunların dışında iki kulplu bir tören kabı (Depas Amphikypellon) bulunmuştur ve ele geçen bu oluk bezemeli depas Afyonkarahisar, Uşak ve Denizli bölgelerine özgü bir formdur (İlaslı ve Üyümez, 2014: 48; Topbaş vd., 1998: 42; Sarı, 2011: 164-167).

Karaoğlan Höyük yerleşmesinin çanak çömlek geleneği tek bir kültür evresine aittir. Yerleşmede İç Batı Anadolu Bölgesi’nin İTÇ II dönemi kırmızı astarlı ve açkılı mal grubu hakim olmakla birlikte az sayıda da gri ve siyah mallara rastlanılmıştır. Form olarak omurgalı kaseler; gaga ağızlı testiler; çömlekler; ağıza doğru daralan gövdeli derin çömlekler; tabaklar ve küpler gibi formlar ve bir adet pişmiş topraktan sepet kulplu emzik biçimli bir çaydanlık bulunmaktadır (Lev. XXIII/61; Lev. XXIV/62,63; Lev XXV/64). Bezeme olarak ise yiv, kabartma ve boya olmak üzere üç tip bezeme görülmektedir (Topbaş vd., 1998: 38-41; Efe, 2003a: 106). Karaoğlan Mevkii’nde az sayıda ele geçen içe dönük dudaklı, yatay

tutamaklı çömlekler ile hem Karaoğlan hem de Kaklık Mevkii'nde ele geçmiş olan "S" profilili kaseler, Demircihöyük'te de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Beycesultan'da çok sık rastlanan silindirik boyunlu gaga ağızlı testilerin Karaoğlan Mevkii'ndeki benzerindeki kulp burma bezemelidir (Topbaş, 1998: 40,44: Fig.41/47; Sarı 2011: 136: Lev.52:13).

Çavdarlı Höyük yerleşmesinde M. Akok tarafından İTÇ II dönemine tarihlenen yerleşmede el yapımı, kırmızı ve siyah astarlı ve açkılı mallar ele geçmiştir. Form olarak en çok küçük boyutlu tek kulplu maşrapalar görülmektedir. Ayrıca düz dipler, düz ve burmalı kulplar gibi çok sayıda çanak çömlek parçasına rastlanılmıştır (Akok, 1967: 5-13).

Afyonkarahisar İTÇ III dönemine ait çanak çömlek örnekleri ise az sayıda olup Kaklık Mevkii ve Karaoğlan Mevkii'nde ele geçmiştir. Kaklık Mevkii'nin İTÇ III dönemine ait çanak çömlek örnekleri, İTÇ II döneminde olduğu gibi mezar hediyelerinden oluşmaktadır. Buluntular arasında tek ve iki kulplu tankardlar, büyük gaga ağızlı testiler, depaslar ve çok sayıda kesik gaga ağızlı testiler bulunmaktadır. (Topbaş vd., 1998: 33) (Lev. XXV/65,66; Lev. XXVI/67). Kaklık Mevkii'nde sıkça rastlanılan kesik gaga ağızlı testilere bölgede yok denecek kadar az sayıda rastlamış, Karaoğlan Mevkii'nde tek bir adet ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 38-40: Fig.54/136, 55/141-152, 46/72)

4. Küçük Buluntular

Kaklık Mevkii'nin İTÇ I dönemine tarihlenen yerleşim alanında çakmak taşından kesici aletler ve kemikten deliciler ele geçmiştir (İlaslı ve Üyümez, 2014: 48; Topbaş vd., 1998: 33).

Kusura Höyüğü'nün İTÇ II dönemine tarihlenen B tabakasında; mermer idoller, pişmiş toprak figürinler, pişmiş toprak ağırşaklar ve tezgah ağırlıkları, taş ve kemik aletler, bakır ve bronz silahlar, kesici aletler, damga mühürler, boncuklar, bilezik, halhal, bronz süs iğneleri ve küpeler de çok miktarda bulunmuştur (Lamb, 1937, 1938; Bülbül, 2010: 55) (Lev. XXVI/68; Lev. XXVII/70-72).

Kusura yerleşmesinde bulunan mühürlerden C evresinde bulunmuş olan pişmiş toprak mühürler ile benzer özellikler taşıyan paralellere çevrede Hacılar Büyük Höyük, Bademağacı İTÇ II yerleşmesinde ve Beycesultan XVIII. Tabakasında da rastlanılmıştır. Baskı alanları İlk Tunç Çağı'nın alışılmış dairesel formlu ve basit motifli mühür tiplerinden farklı olarak dörtgen biçimli olan mühürlerde motiflerin geometrik ve sayısal bir düzen içermesi nedeniyle G. Umurtak bu mühürlerin kullanım alanlarının farklı olduğunu düşünmektedir (Umurtak, 2015:149-150) (Lev. XXVIII/73).

Kusura B tabakasında ele geçen gri kilden yapılmış, vücudunda ve boynunda düz, göğüs kısmında çapraz çizgiler olan küçük (4.9 cm) idolün benzerine Hacılar Büyük Höyük, Bademağacı ve Kuruçay'da rastlanılmıştır (Umurtak ve Duru, 2015, Res.33; Lamb, 1937: 28,29). Yine bu tabakada ele geçen kırmızı-gri renkte küçük hayvan (inek ya da koyun) figürinin benzerlerine ise Orta Anadolu'da rastlanılmıştır (Lamb, 1937: 29, 30) (Lev. XXVII/70). Günümüzde Afyonkarahisar Müzesi'nde yer alan ve kazı sonrasında köylüler tarafından bulunan bir idol başı, büyük burnu ve kabartma kaşları ile İç Batı Anadolu'nun oturan kadın tipindeki figürlerine benzemektedir (Bilgi, 1979: 134). Kusura'da İTÇ II dönemine tarihlenen idollerden iki tanesinin kolları çıkık durumda, göz ve ağız kısımları nokta ile belirtilmiş ve gövde kısmında çapraz kesişen kazıma çizgiler bulunmaktadır. Bu idoller ile aynı özelliklere sahip idollere, Bademağacı, Kuruçay ve Hacılar Büyük Höyük yerleşmelerinde rastlanmıştır (Umurtak, 2016: 10; Umurtak, 2003: 8) (Lev. XXVI/68; Lev. XXVII/70).

Kusura buluntularından İTÇ II dönemine ait baş, boyun ve gövde kısmından oluşan bir idolün baş kısmında gözler, ağız kısmı nokta ile belirtilmiştir. Başının arka kısmı çukur olan idolün saçları ve boynundaki kolye (?) kazıma yoluyla belirtilmiştir (Lev. XXVI/69/1). Yine İTÇ II dönemine ait baş kısmından oluşan bir idolün baş kısmında kaşlar, burun ve gözleri kabartma aplike biçimde yapılmıştır (Lamb, 1937: 29, Fig.11-1) (Lev. XXVI/69/2) .

İTÇ II döneminde Kusura'da ele geçen ve yerleşmenin adını alan Kusura Tipi mermer idoller ortaya çıkmıştır. Bu idoller pişmiş toprak idollerden farklı olarak

şematize edilmiştir (Alp, 1965: 3-5). Başları yuvarlak veya üçgen şeklinde olan, gövdesi ise yuvarlak veya dörtgen şeklinde olan idollerin belirgin uzun boyun kısımları bulunmaktadır (Lev. XXVII/71). Bu tip idollere Beycesultan, Karaoğlan Mevkii, Bademağacı ve Kaklık Mevkii'nde de rastlanılmıştır (Sarı 2011: 214). W. Lamb; disk başlı bu idollerin erken örneklerinde göz ve kaşların işaretlendiğine dikkat çekmektedir (Lamb, 1938: 266).

Kusura yerleşmesinde sürtmetaş buluntu olarak Anadolu'nun tüm İlk Tunç Çağı yerleşim alanlarında rastlanılan yassı balta, sap delikli balta, sap delikli çekiç-balta, sap delikli topuz, eziciler, havanelleri gibi çeşitli örnekler ele geçirilmiştir. Taş boncuk ve ağırşaklar da ele geçen diğer buluntulardandır (Lev. XXVIII/74). Yerleşmede kemikten çeşitli boylarda bızlar, boynuzdan çekiçler ele geçmiştir (Lamb, 1938: Fig.27-28).

Kusura yerleşmesinde maden buluntu olarak ele geçen dörtgen başlı iğneler, kalemler, deliciler, küpeler gibi buluntuların 1937 yılında yapılan analizlere göre tümünün bakır olduğu tespit edilmiştir (Lamb, 1938: 257) (Lev. XXIX/75-76).

Karaoğlan Mevkii'nde İTÇ II dönemine ait bir yerleşim yerinde kazılan alanın, çoğunlukla sur kısmı olmasından kaynaklı olarak az sayıda buluntu ele geçmiştir. Ele geçen buluntular arasında pişmiş topraktan bir hayvan (köpek) figürini ve üzeri bezemeli bir ağırşak, sürme taş buluntu olarak da kolları ve disk başı kırık mermer bir idol ile yeşil sap delikli bir taş balta parçası, konik ağırlık ve el değirmeni taşı bulunmuştur (Uçankuş, 2002: 356; İlaslı ve Üyümez, 2014: 48; Topbaş vd., 1998: 33) (Lev. XXX/77).

Kaklık Mevkii'nin İTÇ II dönemlerine tarihlenen mezar buluntuları arasında idol, hayvan figürini, bronz bıçaklar ve iğnelere rastlanılmıştır (İlaslı ve Üyümez, 2014: 48; Topbaş vd., 1998: 33).

Çavdarlı Höyük'te kilden yapılmış, bir yüzünde üç sıra halinde kıl ya da ot tellerinin geçtiği delikler bulunan üçgen biçimli bir fırça sapı ve çok sayıda, bir kısmı bezemeli ağırşak ele geçmiştir. Yontmataş olarak M. Akok; kazı raporunda bıçak

olarak kullanılmış, ağzı testerevari dişli bir sileks dilgiden başka bu endüstriye ait parçadan bahsetmemiştir (Akok, 1967: Res.57) (Lev. XXX/78). Sürtmetaş olarak sap delikli çekiç-balta ve maden buluntu olarak da çift boğumlu başlı bir bakır iğne ele geçmiştir (Akok, 1967: 5-13).

Kaklık Mevkii'nin İTÇ III dönemlerine tarihlenen mezar buluntuları arasında keman tipi mermer idoller ve iki adet pişmiş toprak figürin bulunmaktadır. Figürinlerden bir tanesi tam fakat diğerinin baş kısmı kopuktur. Elleri ile dizlerini tutarak oturur durumdaki figürinin form olarak benzerine Çıkrık Höyük'te rastlanmıştır (Gündoğan Aydıngün, 2003: 64) (Lev. XXXI/79). Maden buluntunun az sayıda olduğu mezarlardan ele geçen bir ustura bu dönemin ilginç örneklerindendir.

5. Ölü Gömme Gelenekleri

Kusura Höyüğü'nün A tabakasında yerleşme dışında höyüğün kuzey-kuzeybatısında ortaya çıkarılan mezarlık alanında 14 adet mezar tespit edilmiştir (**Plan 7**). Mezarlardan sadece bir tanesi basit toprak mezar olup, üç tanesi sanduka mezar ve on tanesi de pithos (küpe) /çömlek mezardır. Ölü hediyesi olarak kaba maldan kulplu testiler ve bakır iğneler bulunmuştur (Lamb, 1937: 54-64).

Ölü gömme ritüellerinin gerçekleştiği mezar tipleri içerisinde basit toprak mezarlar bir grubu oluşturmaktadır. 14 nolu mezarda inhumasyon türündeki gömü hocker pozisyonunda yatmakta olup baş tarafı doğuya bakmaktadır. Mezar hediyesi olarak, çift kulplu bir amfora ile tek kulplu bir kap ele geçmiştir (Stewart, 1936: 55-63). Bir diğer tip taş sandık mezar örneğidir. 2, 4 ve 5 nolu mezarlardan 4 nolu mezarda gömü tespit edilmemiştir. Üzeri tek parça taş ile kapalı ve uzun kenarında iki adet plaka şeklinde taş olan 2 nolu mezarda inhumasyon türünde olasılıkla iki adet gömü bulunmakta olup bir tanesi mezarın kuzeydoğusunda ve yüzü doğuya dönük pozisyonundadır. 5 nolu mezarda ise üst üste iki gömü bulunmaktadır. Üstte yer alan mezar oldukça tahrip olmuştur. Her iki gömü de dorsal pozisyonunda, kafatasları mezarın batısında, yüzleri güneye gelecek şekilde sağ taraflarına yatırılmışlardır. Üç

mezardan da mezar hediyesi olarak kap parçaları ele geçmiştir (Stewart, 1936: 55, 57, 61, 63) (Lev. XXXI/80).

1, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 nolu mezarlar pithos mezarlardır. 1 ve 10 nolu mezarlarda iskelet ele geçirilmemiş, diğer mezarlarda ise hocker pozisyonunda gömülere rastlanılmıştır. Üç farklı tipte olan pithos mezarlardan 1, 6, 7 ve 13 nolu olanlar Gerçek Pithos Mezar adı verilen doğrudan pithos içine yapılmış gömü uygulamalarıdır. 3, 8 ve 11 nolu mezarlar ise Sahte (pseudo) Pithos Mezar adı verilen ağız-dip eksenini boyunca kesilerek ikiye ayrılmış pithosların ağız ağıza getirilerek bir ölünün üzerine örtülmesi yolu ile yapılmış uygulamalarıdır. 12 nolu mezar ise pithosun yarısının iç kısmı yukarı gelecek şekilde konulması ve içine yerleştirilen ölünün üzerinin büyük çömlek kırıkları ile kapatılması yoluyla yapılmış uygulamadır. 9 ve 10 nolu mezarlar ise herhangi bir pithos gömü türü içine dahil edilmemiştir. 1, 9, 10 ve 13 nolu mezarlarda mezar hediyesine rastlanılmamış olup diğer mezarlarda kap, tek kulplu maşrapa (3 nolu mezar) ve kilden bir disk (12 nolu mezar) ele geçmiştir (Stewart, 1936: 55, 61-63; Uhri, 2006: 165-167).

Kusura Höyüğü'nün A tabakası mezarları, hiçbir mezardan metal eser çıkmaması ve pithos mezarların ağızlarının doğuya bakmasına karşın içinde yer alan iskeletlerin baş kısımlarının Batı Anadolu mezarlarının çoğunda rastlanıldığı gibi pithosun ağız kısmına değil de dip kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiş olması açısından farklılık göstermektedir (Uhri, 2006: 168).

Çavdarlı Höyük'te Mahmut Akok tarafından (A) Sondaj alanı olarak adlandırılan alanın kuzeybatı ucunda İTÇ II dönemine tarihlenen basit toprak mezar bulunmuştur. İntamural olarak nitelendirilen mezar, höyüğün doğal toprağında açılan çukurun kenarına dizilen küçük taşlarla yapılmış ve üzeri ahşap hatıllar ile örtülmüştür. Mezar içinde Hocker pozisyonunda başı kuzey, gövdesi ise doğu yönüne doğru yatırılmış olan inhumasyon türünde tek bir gömü bulunmaktadır. Ölü hediyesine rastlanılmamış olan mezarda sadece ölünün ayakucunda sığır cinsinden bir hayvana ait kemik parçalarına rastlanılmıştır. Mezar, M. Akok tarafından bulunduğu tabakada ele geçen çanak çömlek ve diğer buluntulara bakılarak M.Ö.

2500-2000 yıllarına tarihlendirilmiştir. Mezar tipi Akok tarafından Alacahöyük mezarlarının daha basiti olarak tanımlanmıştır (Akok, 1967).

Karaoğlan Mevkii'ndeki kurtarma kazılarında ortaya çıkarılan bir odanın kuzeyinde intramural bir pithos gömü ele geçmiş olup gömünün içinde yer alan iskelet ve buluntular ile ilgili fazla bilgi bulunmamaktadır (Uhri, 2006: 133).

Kaklık Mevkii'nde yer alan ve İTÇ I dönemine ait olan yerleşmenin üzerinde yer alan mezarlık alanı İTÇ II-III dönemlerine tarihlendirilmiştir (Plan 7, 8). Alanda ortaya çıkarılan 34 adet mezardan B açmasında bulunan mezarlar İTÇ II, A ve C açmalarında bulunanlar ise İTÇ III dönemine tarihlendirilmişlerdir (Topbaş vd., 1998: 33; Akarsu, 2013: 140-141).

Kaklık İTÇ II dönemine tarihlenen B Açmasında Çömlek Gömü, Pithos Gömü ve Taş Sandık Mezarlara rastlanılmıştır. Kaklık Mevkii'nde 5 nolu mezarda küresel gövdeli bir çömleğin içinde tek bir gömü bulunmuştur. Mezar hediyesi bulunmamaktadır (Topbaş vd., 1998: 33, 77). Bu yerleşmede 1, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11 nolu mezarlar pithos gömü şeklindedir. Genellikle pithos gömünün doğuya bakan ağzı büyük bir taş ile kapatılmıştır. 9, 10 ve 11 nolu mezarlar dışındaki mezarlarda ölü hediyelerine rastlanılmıştır. İçlerinde tek bir gömü tespit edilmiş olan mezarlarda mezar hediyesi olarak gövdeleri iki ya da üç yumru bezemeli, tek kulplu testiler, minyatür kaplar bulunmuştur. 1 nolu mezarda ise bir adet pişmiş topraktan yapılmış, disk yüzlü oturan kadın şeklinde tasvir edilmiş bir kadın idolü ile bir adet mermer idol ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 33, 35, 66, 77) (Lev. XXXI/79). Diğer bir gömü türü olan taş sandık mezarlar ise 7, 8, 12 ve 14 nolu mezarlardır. Bu mezarlar doğu batı yönünde dikdörtgen planlı olup, mezarların duvarları plaka şeklindeki taşlar ile çevrelenmiştir. Mezarların üzerine de plaka şeklinde taş konularak kapatılmıştır. 12 ile 14 nolu mezarlarda mezar hediyesine rastlanılmamış olup 7 ve 8 nolu mezarlarda gaga ağızlı testiler ele geçmiştir (Lev. XXXII/81). 8 nolu mezarda mezar hediyesi olarak ayrıca iki adet kase ile bakır veya bronzdan yapılmış bir adet ustura ile bir adet tek gözlü iğne ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 33, 35; Akarsu, 2013: 146) (Lev.XXXII/82).

Kaklık Mevkii'nde yer alan ve İTÇ I dönemine ait olan yerleşmenin üzerinde yer alan mezarlık alanının İTÇ III dönemine tarihlendirilen A ve C açmalarında Çömlek Gömü, Pithos Gömü, Basit Toprak Mezar ve Sahte Oda Mezarlara rastlanılmıştır. Batı Anadolu'nun genelinde de olduğu gibi yerleşmede de pithos gömülerden oluşan mezarlar çoğunlukta olup en az kullanılan mezar tipi ise sahte oda mezarlardır (Topbaş vd., 1998: 35-69; Mellink, 1967: 251-267; Mellink, 1964: 269-2789). A Açmasında çömlek gömü türünde tek bir mezar bulunmuştur. 15 nolu bu mezarda küresel gövdeli, üçayaklı bir günlük kullanım kabının içinde kremasyon gömü bulunmuştur (Topbaş vd., 1998: 33, 77). Batı Anadolu İlk Tunç Çağı için kesin olan tek kremasyon uygulamasının saptandığı bu mezarın Kaklık'a ve Batı Anadolu'ya yabancı bir kişinin mezarı olduğu düşünülmektedir (Uhri, 2010: 58). Diğer bir gömü türü olarak pithos gömüler ise 16, 17 ve 29 nolu mezarlardır fakat bu mezarlar oldukça tahrip olmuştur. Etrafı taşlar ile çevrelenmiş olan pithosların içlerinde tek bir kafatasına rastlanılmıştır. Mezar hediyesi ise bulunmamaktadır (Topbaş vd., 1998: 35). 21, 22, 23, 28 nolu mezar ise basit toprak gömü türünde mezarlardır. Bu mezarlarda sıkıştırılmış toprak üzerinde baş kısmı doğuya bakan tek bir gömü tespit edilmiştir. 23 nolu mezardaki iskeletin olasılıkla dorsal pozisyonunda olduğu diğerlerinin ise hocker pozisyonunda olduğu mezarlarda iskeletlerin baş kısmı, altına gelecek şekilde konulmuş düz bir taş ile desteklenmiştir. 24, 26, 27 nolu mezarlarda ise iskeletlerin pozisyonları anlaşılamamıştır. 27 ve 28 nolu mezarlarda mezar hediyesine rastlanılmamış olup diğer mezarlarda kase, tankard ve gaga ağızlı testiler ele geçmiştir. 22 ile 23 nolu mezarlara üçer metre uzaklıkta bir alanda bir adet bronz ya da bakır ustura ile bir adet madeni bir minyatür obje ile 24 ve 26 nolu mezarların arasında bir alanda iki adet minyatür kap ile bir adet minyatür depas ele geçmiştir fakat buluntuların hangi mezarlara ait olduğu tespit edilememiştir. 22 ve 24 nolu mezarlarda ise mermer idoller ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 35, 69, 73) (Lev. XXXII/83). Sahte oda mezar türünde olan 18, 19, 20 ve 25 nolu mezarlardan sadece 18 nolu mezarda buluntulara rastlanılmıştır. İki adet başları doğuya bakan dorsal pozisyonunda iki adet iskelet bulunan mezarda, mezar hediyesi olarak bir adet bakır iğne, üç adet kase, iki adet maşrapa ile üç adet gaga ağızlı testi ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 35) (Lev. XXXIII/84). C Açmasında 30 nolu mezarda bir çömleğin içinde hocker pozisyonunda yatırılmış bir çocuk gömüsü bulunmuş fakat mezar hediyesine

rastlanılmamıştır (Topbaş vd., 1998: 38). Bu açmada bulunan 31 nolu mezar pithos gömü türündedir fakat bu mezar oldukça tahrip olmuştur. İçinde tek bir gömü tespit edilmiş olan mezarda mezar hediyesi olarak bir adet gövdesinde üç yumru bezeme bulunan tek kulplu, üçayaklı bir kap bulunmuştur (Topbaş vd., 1998: 38, 73). Basit toprak mezar türünde olan 32 nolu mezarda sıkıştırılmış toprak üzerinde yatırılmış gömünün üzeri taşlarla örtülmüştür. Mezar içinde bir hayvana ait alt çene kemiği ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 38).

B – ISPARTA BÖLGESİ

1. Kazısı Yapılan Merkezler

a. Harmanören – Göndürle Mezarlık Alanı

Isparta il merkezinin yaklaşık 27 km. kuzeydoğusunda, eski adı Göndürle olan Harmanören Köyü'nün güneydoğusunda yer alan höyük 150x100 m. çapındadır (Duru, 2016: 38). Köyün 1 km. doğusundaki Tavşanlı dağının güney yamacında yer alan mezarlık alan J. Mellaart ve T. Özgüç tarafından ayrı ayrı ziyaret edilmiştir (Özgüç, 1994: 408-415; Mellaart, 1954: 192). Mezarlık alanda 1989 yılı Mart ayında kaçak kazı ihbarı ile kurtarma kazıları başlatılmış olup Isparta Müze Müdürlüğü başkanlığında 1989, 1991 ve 1992 yıllarında kurtarma kazıları yapılmıştır (Ünlüsoy, 1993; Kaya, 1994).

Pisidya/Göller Bölgesi Projesi kapsamında 1993 yılında başlatılan kazılar ise, 1995- 2005 yılları arasında Prof. Dr. Mehmet Özsait başkanlığında yürütülmüştür. Mezarlık buluntuları İTÇ II, İTÇ III ve OTÇ dönemlerine tarihlendirilmektedir (Özsait, 1997: 457-462; Özsait, 2006: 314).

Kazılan alanlardan ele geçen küp ve sanduka mezarların çoğunun doğu-batı doğrultusunda bir sıra izledikleri görülmektedir. Mezar küplerinin hemen hepsinin doğuya bakan ağız açıklıkları büyük düz bir taş ile kapatılmış, küpün arkası, üstü ve gövdesi ise büyükçe taşlar ile örtülerek korumaya alınmıştır (Özsait, 2000a: 150; Özsait, 2004a: 21-26). Küplerin içine bırakılan mezar armağanları arasında en başta,

gaga ağızlı testiler, ufak kase ve çömleklerden gelmekte olup iğne, yüzük, küpe, bilezik, amulet, balta, ağırşak gibi buluntular da ele geçmiştir (Özsait, 2000a: 150-151).

b. Baladız (Baradız)

Yerleşme Isparta il merkezinin 27 km. kuzeybatısında, Gönen İlçesinin güneydoğusunda, Gümüşgün (Baradız-Baladız) ve İğdecik Köyleri arasında, Isparta-Burdur ve Afyonkarahisar karayolu üzerinde yer almaktadır. Gümüşgün tren istasyonuna 2.3 km. mesafedeki tren yolu üzerinde olup, tren yolu tarafından iki parçaya kesilmiş olan bir tepeliğin üzerinde yer almaktadır. İlk defa J. Mellaart tarafından saptanmış olan yerleşme İTÇ II dönemine tarihlendirilmiştir (Lloyd, Mellaart, 1962: 196-197: Hrt. VI).

Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu başkanlığında yapılmış incelemeler sonucunda, 80-100 m. çapında olan tepenin, Burdur Gölü'nün yükselmesi ile oluşan kumullardan oluştuğu düşünülmektedir (Katırcıoğlu, 1958). H. R. Cohen ve O. Erol'un bölgede yapmış oldukları jeomorfolojik araştırmalarla tepenin gölün eski yatağının kıyısında olduğu belirtilmiştir. O. Erol yerleşmenin Burdur Gölü'nün 950-945 m. seviyesinden 935-930 m.'ye çekilmesi sırasında ilk evrede kullanıldığını iddia etmektedir. Olasılıkla son buzullaşmanın son zamanlarında, eski Burdur Gölü'ndeki ilk çekilmelerle birlikte Epipaleolitik Çağ insanları kısa bir süre avlanma açısından elverişli olan bu tepeli kullanmışlardır (Erol ve Cohen, 1969: 388-398).

c. Senirce Höyük

Isparta il merkezinin yaklaşık 15 km. kuzey-kuzeybatısında, Senirce Köyü'nün 1.5 km. doğusunda yer alan 100 m. çapında 3 m. yükseklikte olan yerleşme, tren yolu yapımı ile ikiye bölünmüştür. Bölünme sırasında yüzeye çıkan çanak çömlek parçaları, H. A. Ormerod'un 1911 yılında kısa bir sürelik kazı yapmasına sebep olmuştur (Ormerod, 1911-12: 80). Erken tarihlerde yapılan bu kazı çalışması, Senirce Kültürü adı altında bir kültür tanımlanmasına yol açmıştır.

Yerleşmede daha sonraki senelerde J. Mellaart, D. H. French ve M. Özsait tarafından tekrar incelemeler yapılmıştır.

Yerleşmede H. A. Ormerod iki yangın tabakasının varlığında söz etmiş olmasına rağmen tabakalaşma durumu ve mimari kalıntılar açısından bir bilgi aktarılmamıştır (Ormerod, 1911-12: 80). Anadolu'da yapılmış en eski araştırmalardan biri olarak dönemin olanakları içinde höyükte bilimsel anlamda bir kazı yapılamamış, tren yolu yapımı ile bölünmüş olan kısmın yan kesitlerinden ve höyükte yer alan görünür durumdaki buluntular toplanıp değerlendirilmiştir (Duru, 2016: 39).

2. Mimari

Isparta bölgesinde yapılan az sayıda kazının eski tarihli olması nedeniyle İlk Tunç Çağı mimarisinden bahsetmemiz mümkün değildir. Senirce Höyük yerleşmesinde H. A. Ormerod iki yangın tabakasının varlığından söz etmiş, kesitlerde tabakalaşmış durumda yanık taban izleri, duvarlar ve çakıl döşeli taban parçaları olmasına rağmen tabakalaşma durumu ve mimari kalıntıların yetersiz olmasından dolayı yerleşmenin mimarisi hakkında bilgi verilememiştir (Ormerod, 1911-12: 80; Duru, 2016: 39).

3. Çanak Çömlek

Isparta bölgesinde yapılan kazılarda İTÇ I-II dönemlerine ait buluntular açısından Senirce'de gerçekleştirilmiş olan kısa süreli kazılardan gelen malzeme ve M. Özsait'in bölgede yaptığı yüzey araştırmalarında ele geçirilen malzeme, çanak çömlek özelliklerinin ve yayılım alanının belirlenmesinde son derece önemlidir. Höyükte el yapımı, içi ve dışı siyah-gri, kırmızı-kahverengi astarlı ve açıkli kaplar ve çanak çömlek parçaları ele geçmiştir (Lev. XXXIII/85). Kırmızı, siyah boya astarlı çanak çömlek buluntuları M.Ö. 3000'lere tarihlendirilmektedir. Kırmızı mal grubunun alt tabakalardan yukarıdaki tabakalara doğru gidildikçe azaldığı belirtilmiştir. En fazla şişkin gövdeli dar boyunlu çanak çömleklere rastlanılmıştır. Kapların üzerinde yiv, kabartma ve çizgi bezeme olmak üzere üç tip bezeme

görülmektedir. Bezemelerde çizgilerin bazılarının içi beyaz bir madde ile doldurulmuştur. Yerleşmede kap tipi olarak basit profilli kaseler, gaga ağızlı mallar çoğunlukta olup dipleri düzdür. Yatay kulplar, yiv bezemeli makara kulpların yoğun bulunduğu yerleşmede omurgalı kaselere rastlanılmaz (Üstün Türkteki, 2012: 67; Özgüç, 1944: 5 nolu dipnot; Ormerod, 1911-12: 81-91).

Isparta bölgesinde İTÇ II-III dönemlerine ait çanak çömlek buluntuları Harmanören–Göndürle’nin mezar hediyelerinden oluşmaktadır. Mezar armağanları genellikle iki adet ya da daha fazla olarak, küplerin içine, bazen de dışına bırakılmıştır. Bunlar arasında en çok görülenler; gaga ağızlı testiler, ufak kase ve çömleklerden oluşan çanak çömleklerdir (Özsait, 2000b, 150-151; Üstün Türkteki, 2012: 19). N4 nolu mezardan bir adet depas ve bir adet matara ele geçmiştir (Lev. XXXIV/86). Harmanören’de ele geçirilen gaga ağızlı testiler bölgeye özgüdür (Lev. XXXIV/87; Lev XXXV/88, 89). Gaga biçimindeki ağız kısmı öne doğru çıkıntı yapan bu testilerde gövde üzerinde oluk bezeme ile yapılmış zigzag ya da şevron motifleri ve verevine oluklar çok tipiktir. Testilerin boyun kısımlarında ise yiv bezeme görülmektedir (Özsait, 2003a: Res.3: 242). Zaman zaman gaga ağızlı testilerin kulplarının üzerinin de oluk bezemeli yapıldığı görülmektedir (Özsait, 2004b: Res.7, 9, 10: 448-449; Özsait, 2002b: Res.10 340; Özsait, 2007b: Res.13: 623; Özsait, 1997: Res.10: 470). Burma bezemeli ve ya bezemesiz dikey kulpların yanı sıra özgün bir kulp uygulaması da söz konusudur. Gaga ağızlı testilerde gövde üzerinde ip delik tutamaklara ve dirsek şeklinde köşe yapan kulplara rastlanır. Bu kaplarda kabın omuzundan çıkan emziğin ucu ile boyun arasına bir kulp yerleştirilmiş ve bu şekilde, dirsek şeklinde bir çeşit emzik-kulp oluşturulmuştur. Emziğin ucu çoğunlukla süzgeçlidir (Sarı, 2011: 132-153, 174). Süzgeçlerin posalı içeceklerin süzülmesi işlevini yerine getirdiği düşünülmektedir. İTÇ II dönemine ait gaga ağızlı testilerin içi ve dışı kırmızı astarlı açık-sız; dışı kırmızı içi siyah astarlı ve grimsi siyah astarlıdır (Üstün Türkteki, 2012: 79).

Isparta ve Burdur ovaları gerek coğrafi açıdan gerekse çanak çömlek gelişimi açısından bütünlük oluşturmaktadır. Isparta ilinde yer alan Harmanören-Gödürle ile Senirce çanak çömlekleri ile Burdur ilinde yer alan Kuruçay ile yakın benzerlikler

görülmektedir. Harmanören’de rastlanan gaga ağızlı testilerin Kuruçay’da rastlanılan örneklerinde kulpların silindirik biçimli akıtacaklarla birleştirerek dirsek biçimi verildiği görülür (Duru, 1996: 68).

4. Küçük Buluntular

Harmanören-Göndürle Mezarlık alanındaki buluntular mezar armağanları olarak küplerin içine bazen de dışına bırakılmış iki adet ya da daha fazla buluntulardan oluşmaktadır. Pişmiş toprak buluntular olarak birbirinden farklı, çizgi desenli ağırşaklar, keman biçimli idollere rastlanılmıştır (Özsait, 2000b: 150-151). R18 nolu mezarda keman biçimli idolün baş kısmı ve bir başka idolün gövde kısmı ele geçmiştir. N4 nolu mezarda beş adet mermer şematik idol bulunmuştur (Özsait, 2000b: 150-151). Mezarlık alanda ele geçen 4 cm. yüksekliğindeki pişmiş idol ile benzer özellikler taşıyan iki adet idol Hacılar Büyük Höyük kazılarında da ele geçmiştir (Umurtak ve Duru, 2015: Res.8) (Lev. XXXV/90; Lev. XXXVI/91, 92). Konik başlı, uzun boyunlu, yanlara çıkık kolları ve bacakları bulunan idolün gövde kısmında oluk kazıma çapraz çizgiler bulunmaktadır. Afyonkarahisar Yalvaç Müzesi’nde bulunan iki adet idol, konik başları ve gövdelerinde yer alan çapraz bezemeler ile benzerlik taşımaktadır (Gündoğan Aydıngül, 2003: Lev.51 c-d) (Lev. XXXVI/93).

Madeni buluntu olarak sadece tunçtan objelere rastlanılmıştır. Bunlar; tunç spiraller ve halkalar, spatula, iğne, yüzük, küpe, bilezik, hızman ve amuletlerdir. Tunç iğneler arasında topuz başlı, delikli iğneler çoğunlukta olup bunlar Anadolu’da en batıda bulunan örnekler arasındadır (Özsait, 2000b: 150-151; Akarsu, 2013: 98) (Lev. XXXVII/94).

5. Ölü Gömme Gelenekleri

Harmanören-Göndürle Mezarlık alanında yer alan yaklaşık 40000 m² lik alanı kaplayan mezarlık alanda ortaya çıkarılan mezarların sadece 7 tanesi Orta Tunç Çağı başları veya Orta Tunç Çağı’na tarihlenmekte, geriye kalan mezarların tamamı İTÇ II-III dönemlerine tarihlenmektedir. Mezarların iki tanesi hariç (P12 nolu mezar ile

Ü4 nolu mezar) tamamı pithos gömülerden oluşmaktadır. Çevreleri taşlar ile desteklenmiş pithos mezarların ağız kısımları genelde doğu yönüne bakmakta (Ö1 nolu mezarın ağız kısmı batıya bakmaktadır) ve taş plakalar ile kapatılmış durumdadır. Bazı pithoslarda birden fazla gömü bulunmaktadır. A4, G3, M1, T5, R9, U1, Ü8, Ü11, V5 nolu mezarlarda iki gömü, E11, S3, U4 nolu mezarlarda üç gömü ve V11 nolu mezarda ise dört gömüye rastlanılmıştır. Bazı pithoslarda gömüye rastlanılmaması bunların ölünün anısına konulduğu şeklinde yorumlanmıştır (Kaya, 1994; Özsait, 1995:156). A4 nolu mezarda yer alan iki adet çocuğa ait iskeletlerin yanında gömü hediyesine rastlanılmamıştır. G3, M1, T5, R9, U1, Ü8 ve V5 nolu mezarlara gömü hediyesi olarak mezar dışında gaga ağızlı testiler ele geçirilmiş (Lev. XXXVII/95; Lev. XXXVIII/96-97) aynı zamanda mezar içi hediyesi olarak da T1 nolu mezarda bir bronz iğne ile bir çift bronz küpe ve Ü8 nolu mezarda bir adet konik başlı bronz iğneye rastlanılmıştır. Üç gömü yapılan E11 nolu mezarda farklı dönemlere ait gömülerin yanında mezar hediyesine rastlanılmamıştır. S3 nolu birkaç kere kullanılmış olan mezarda küçük bir testiciğe ve U4 nolu mezarda ise bir adet gaga ağızlı testi, iki adet gaga ağızlı testicik, bir adet küpe, bir adet topuzbaşı tunç iğne, bir adet tunç dikiş iğnesi ile üç adet tunç plakaya rastlanılmıştır. Dört gömü yapılan V11 nolu mezarda gömü hediyesi olarak mezar içinde bir adet çömlek ve mezar dışında iki adet gaga ağızlı testi ele geçmiştir.

Bazı mezarlar birkaç pithosun bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur, Genellikle diğer pithoslar esas mezarın ağız kısmını kapatmak için kullanılmıştır. A3, A6, B7, E9, F1, K1, K3, M6, N1, T3 nolu mezarlarda iki adet, A1 nolu mezarda ise üç adet pithos kullanılmıştır.

Gömülerde aynı tip pithos kullanılması, M. Özsait tarafından bu pithosların ölü gömülmesi için özellikle yapılmadığı şeklinde yorumlansa da, B7 nolu mezar pithosunda yer alan Swastika kabartması ile K1 nolu mezar pithosunda yer alan kartal motifi başka yorumların yapılmasına da olanak tanımaktadır (Özsait, 1995: 158; Özsait). İki pithos kullanılan mezarlardan B7, F1 ile N1 nolu mezarlarda mezar hediyesine rastlanılmamıştır. A3, E9, K1 ve T3 nolu mezarlarda gaga ağızlı testilere

rastlanılmıştır. Ayrıca A6 ve T3 nolu mezarlarda birer adet bronz topuzbaşı iğne ile E9 nolu mezarda bir adet tunç halkaya rastlanılmıştır.

Harmanören Gündürle mezarlık alanında ortaya çıkarılan tek sandık mezar P12 nolu mezardır. Daha önce aynı alanda yer alan P9 nolu mezara ait pithos kırılarak gömü geriye itilmiş, pithosun dip kısmı bırakılmış ve pithos içindeki toprak ile dışarıdaki toprak karıştırılarak sıkıştırılarak bastırılarak P12 mezarı düzenlenmiştir. Çok iri, dörtgen şeklinde, toplama kireçtaşlarından oluşturulmuş ve mezarın ayak tarafı taş ve pithos kırıkları ile desteklenmiştir. Mezarın içinde baş kısmı güneydoğu yönünde ve hocker pozisyonunda yatırılmış tek bir ölü tespit edilmiştir. Mezarda gömü hediyesi olarak bir adet gaga ağızlı testicik ile bir adet çömlekçik ele geçmiştir (Özsait, 2002b: 330).

Harmanören Gündürle mezarlık alanında ortaya çıkarılan Ü4 nolu mezar M. Özsait tarafında Taş Kütle Mezar olarak adlandırılmıştır. Mezar ana toprak üzerine konulan kol ve bacak kemiklerinin üzerinin toplama küçük taşlar dairesel olarak düzenli şekilde kapatılmış, en üste konulan iri, geniş taşın üzerine de iki uzun taş blok yerleştirilmiştir. Bu kütlenin ön kısmına da yine toplama küçük taşlar ile dairesel bir örgü yapılarak sekiz şeklinde bir görünüm yapılmıştır. Kemiklerin bulunduğu alanda mezar hediyesi olarak bir adet diadem veya bir kemer ucu olabilecek şekilde işlenmiş bir tunç parça ele geçmiştir (Ösait, 2005b: 321).

SONUÇ

“Afyon ve Isparta Bölgeleri İlk Tunç Çağı Kùltürleri Üzerine Bir Araştırma” başlığı altında yapılan çalışma kapsamında; Afyonkarahisar ve Isparta illerinin yer aldığı bölgelerdeki kùltürlerin, İlk Tunç Çağı’nda yani MÖ. 3300/3000-2000 yılları arasında, yaklaşık 1000 yıllık zaman dilimi içerisindeki gelişimleri, yayılımları, özellikleri ve birbirleri ile olan etkileşim ve benzerlikleri, bölgeler içerisinde yapılmış olan kazı ve yüzey araştırmalarından elde edilen sonuçlar ile değerlendirmeye çalışılmıştır.

Tez konusunu oluşturan Afyonkarahisar ve Isparta, coğrafi konumlarından dolayı, çevre kùltürlerden etkilenmiştir. Bu etkiler en çok çanak çömleklerdeki benzerliklerde gör÷lmektedir. Afyonkarahisar ve Isparta’nın jeomorfolojik açıdan dağlık ve engebeli alanlarının ve sıradağlarının çok olması, bu bölgelerde bulunan yerleşmeleri birbirinden ayıran doğal sınırlar oluşturduğu gibi dağ kitlelerinin arasındaki geçitler yoluyla birbirleriyle bağlanan ovaların olması yerleşmeler arasında özellikle çanak çömlek gruplarında rastladığımız farklılık ve benzerliklerin sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Afyonkarahisar yüzey araştırmaları sırasında, Emirdağ-Bolvadin-Çobanlar-İşçehisar-Bayat ilçelerindeki yerleşmelerde ele geçen İTÇ II dönemine ait turuncu astarlı malların, form olarak ise basit profilli ve içi oluk bezemeli kaselerin diğer ilçelerdeki yerleşmelere göre daha yoğun olduğu görülür (Koçak, 20014: 58). Dinar ilçesinde ise İlk Tunç Çağı’na ait kırmızı, kahverengi, krem, koyu gri, devetüyü renkli mallar, form olarak ise omurgalı çanaklar ile dışa açık ağızlı çömlekler yoğunlukta olup gri ve siyah mallar yaygın değildir (Koçak, 2004: 59; Topbaş vd., 1998: 38; Koçak ve Küçükbezci, 2016: 23). Isparta’nın kuzeydoğu kesiminde, Sultandağlarının güneyinde yer alan Yalvaç ve çevresinde ise turuncu-sarı, kahverengi ya da açık kırmızı astarlı ve açıkılı mallar, form olarak içe dönük ağızlı ve dibe doğru daralan kaplar ve kapların ağız kısmına yakın bulunan makara tutamaklar gör÷lmektedir (Özsait, 1987: 263). Isparta Yalvaç ve çevresinde rastlanılan makara kulplara Afyonkarahisar Sandıklı ve çevresinde az sayıda rastlanmış olup bu kulplara Afyonkarahisar Emirdağ ilçesi ve çevresinde rastlanmamıştır (Topbaş vd., 1998: 38-39).

Afyon ve Isparta bölgelerinde mimari uygulamalara baktığımız zaman, her iki bölgede de bizlere genel bir yerleşim planı verebilecek bir kazı henüz yapılamadığı için bilgilerimiz sınırlıdır. Afyonkarahisar ve Isparta’da Batı Anadolu’nun İTÇ döneminde karakteristik mimari planı olan ve ilk kez M. Korfmann tarafından “Anadolu Yerleşim Planı” olarak adlandırılan plan tipine uygun yerleşim alanı, kısa süreli kazı yapılabilmiş olan Karaoğlan Mevkii’dir. Batı Anadolu’nun İTÇ döneminde yerleşmelerin ekonomik açıdan güçlenmeye başlaması ve buna bağlı olarak yerleşmelerin etrafının surlarla çevrilerek savunma sistemi oluşturulmasının bir örneği olan Karaoğlan Mekii’nde etrafı sur ile çevrili olan yerleşim alanının arka kısımları sura dayalı ve yan yana bitişik olarak yapılmış tek oda evlerden oluşmaktadır (Efe vd., 1995: 358; Topbaş vd., 1998; İlaslı, 1992: 95-97). Kaklık Mevkii’nde de mimari açıdan net bir yerleşim planı belirlenememesine rağmen, yerleşimin açık avlu etrafında yan yana inşa edilmiş ve sokaklar ile ayrılmış dörtgen planlı yapılardan oluştuğu görülmektedir (Topbaş vd., 1998). Kusura İTÇ II dönemine tarihlenen yerleşim alanı ile ilgili bilgilerimiz de yerleşmenin kazılan kısmındaki evlerin sokak etrafına sıralandıkları ve ortaya çıkarılan iki ev kompleksinin dörtgen planlı olmasıyla sınırlıdır (Lamb, 1938). Çavdarlı Höyük yerleşmesi, üst döneme ait yapıların tahrip etmesinden dolayı mimari açıdan tam bir plan vermemektedir (Akok, 1967: 11). Isparta bölgesinde ise yapılan kazıların yetersizliğinden İTÇ mimarisinden bahsetmemiz mümkün olamamaktadır.

Yazısız dönemler için bölgesel kronolojilerin ve kültürlerin yayılım alanlarının belirlenebilmesi için en önemli bilgileri çanak çömleklerin yapım teknikleri, formları ve bezemelerinden almaktayız. Tez kapsamında incelenen bölgelerde İTÇ II dönemine ait örneklerin yoğun olduğunu görmekteyiz. Yüzey araştırmalarından elde edilen örneklerde tarihlleme açısından net bilgi sağlanamaması ve yapılan kazıların az sayıda olması gibi sebepler dolayısıyla İTÇ I ve İTÇ III dönemlerine ait örnekler ise az sayıda rastlanmıştır.

İTÇ I döneminde Afyonkarahisar çanak çömleğine ait bilginiz sadece Kusura Höyüğü’nün Geç Kalkolitik ve İTÇ I dönemine tarihlenen A tabakasında ele geçen çoğunluğu el yapımı olan, koyu gri renk hamurlu, siyah astarlı, ağırlıklı ve beyaz boya

bezemeli ve kahverengi-siyah renkli, kalın hamurlu mallar ile sınırlıdır. Form olarak tek ye da çift kulplu kaseler, küpler, maşrapalar, testiler, tencereler, tek kulplu sürahiler, yayvan tabaklar, vazolar, minyatür kaplar bulunmuştur. Buluntuların çoğunluğu düz, sivri ve az miktarda halka dipli mallardan oluşmaktadır (Lamb, 1937: 14-15; İlaslı ve Üyümez, 2014: 49). Kusura Höyüğün A tabakasında ele geçmiş olan koyu yüzlü, astarlı ve açkılı, beyaz zigzag bezemeli, tek kulplu ve küresel gövdeli kap ile Hacılar Büyük Höyük'te ele geçen gövde üzerinde beyaz boyanın silinerek belirsizleşmesi ile zigzag bezeme yapılmış, çift kulplu ve küresel gövdeli orta boy bir çömlek arasında benzerlik görülmektedir. Prof. Dr. Gülsün Umurtak, Hacılar Büyük Höyük ile Kusura arasında çanak çömlek ve diğer buluntulara dayalı benzerliklerin artması halinde bu durumunun Kusura'nın çok güvenilir sayılamayacak tarihlendirilmesine katkı sağlayacağını ifade etmiştir (Umurtak ve Duru, 2015: 34).

Isparta'da İTÇ I dönemine ait bilgilerimiz ise Senirce'de yapılmış olan kısa süreli kazılardan ele geçen el yapımı, içi ve dışı siyah-gri, kırmızı-kahverengi astarlı ve açkılı kaplar ile sınırlıdır. Kırmızı mal grubu malların alt tabakalardan yukarıdaki tabakalara doğru gidildikçe azaldığı yerleşmede en fazla şişkin gövdeli dar boyunlu çanak çömleklere rastlanılmıştır. Kap formu olarak basit profilli kaseler, gaga ağızlı mallar çoğunlukta olup dipleri düzdür. Senirce'de ele geçen çanak çömlek formları ile Burdur'da yer alan Kuruçay Höyük buluntuları benzerlik göstermekte olup yatay kulplar, yiv bezemeli makara kulpların yoğun bulunduğu yerleşmede omurgalı kaselere rastlanılmaz (Ormerod, 1911-12: 81-91; Özgüç, 1944: 5 nolu dipnot; Üstün Türkiye, 2012: 67).

İTÇ II döneminde Afyonkarahisar'da kırmızı astarlı mallar, Batı Anadolu'nun tamamında olduğu gibi gri ve siyah mallara göre daha yoğundur. Form olarak basit profilli kaseler ve içe dönük dudaklı omurgalı kaselerin çoğunlukta olduğu bölgede ele geçen çok sayıda ilmik kulp ile dikey kup örneklerinde, kulplarda bezeme olarak sıklıkla burma bezemenin kullanıldığı görülmektedir. İTÇ II döneminin sonlarına doğru parlak açkılı turuncu renkli mallar ve seyrek olarak beyaz boyalı kırmızı astarlı ve açkılı mallar görülmeye başlar (Topbaş, 1998: 38-39). Afyonkarahisar'da İTÇ II dönemi çanak çömlek örneklerine, Kusura B tabakası,

Kaklık Mevkii İTÇ II dönemine ait mezar buluntuları, Karaoğlan Mevkii ve M. Akok tarafından İTÇ II dönemine ait olduğu düşünülen Çavdarlı Höyük'te rastlanmıştır. Kusura B tabakasında bir kısmı çark yapımı olan çanak örneklerinin çoğunluğu kırmızı, devetüyü, gri veya siyah ve açık devetüyü astarlıdır. Yerleşmede görülen en tipik kap formu ise Kusura kaseleri ve Kusura fincanlarıdır (Lamb, 1938: 236). Kaselerde kullanılan makara kulplar yerleşmenin Beycesultan ile burma bezemeli ilmik kuplar ise Küllüoba ve Demircihöyük yerleşmeleri ile olan ilişkisini göstermektedir (Sarı, 2011: 132). Yerleşmede çoğu düz, tek renkli, bir kısmı kabartma yivli, iki kulplu testiler, tek kulplu sürahiler, maşrapalar, kulpsuz kaseler, tankardlar, tabaklar, depaslar ve gaga ağızlı bir testiler de görülen diğer kap formlarıdır (Lamb, 1938: 236; İlaslı ve Uyan, 2001: 278). Kaklık Mevkii'nde çoğunluğu kırmızı astarlı ve açkılı, şişman gövdeli, gaga ağızlı, düz dipli testiler ile maşrapalar, kulpsuz ve derin kaseler, kulplu ve halka dipli tabaklar ve küçük çanaklar bulunmuştur (Topbaş vd., 1998: 42; İlaslı ve Üyümez, 2014: 48) Karaoğlan Mevkii'nde İç Batı Anadolu Bölgesi'nin İTÇ II dönemi kırmızı astarlı ve açkılı mal grubu çoğunlukta olmakla birlikte az sayıda da gri ve siyah mallara rastlanılmıştır. Form olarak omurgalı kaseler, gaga ağızlı testiler, ağıza doğru daralan gövdeli derin çömlekler; tabaklar ve küpler, bezeme olarak ise yiv, kabartma ve boya olmak üzere üç tip bezeme görülmektedir (Topbaş vd., 1998: 38-41; Efe, 2003a: 106). Karaoğlan Mevkii'nde az sayıda ele geçen içe dönük dudaklı, yatay tutamaklı çömlekler ile hem Karaoğlan hem de Kaklık Mevkii'nde ele geçmiş olan "S" profilli kaseler Demircihöyük'te sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Efe, 1988). Beycesultan'da çok sık rastlanan silindirik boyunlu gaga ağızlı testilerin Karaoğlan Mevkii'ndeki benzerindeki kulp burma bezemelidir (Topbaş, 1998: 40,44: Fig.41/47; Sarı 2011: 136: Lev.52:13). Çavdarlı Höyük'te el yapımı, kırmızı ve siyah astarlı ve açkılı mallar, form olarak ise küçük boyutlu tek kulplu maşrapalar görülmektedir. Ayrıca düz dipler, düz ve burmalı kulplar gibi çok sayıda çanak çömlek parçasına rastlanılmıştır (Akok, 1967: 5-13).

İTÇ III dönemi çanak çömlek örneklerine Afyonkarahisar'da çok az sayıda rastlanılmıştır. Batı Anadolu'da İTÇ III dönemde en çok görülen form olan depas ve tankardlar yüzey araştırmaları sırasında, Maltepe (Eğret) Höyük, Emirdağ'da Ferikli

(Frigli) Göktaş Höyük ve Hocalar ilçesindeki Çalca Höyük'te rastlanmıştır. Kaklık Mevkii'nde tek ve iki kulplu tankardlar, büyük gaga ağızlı testiler, depaslar ve çok sayıda kesik gaga ağızlı testiler bulunmuştur. Kaklık Mevkii'nde sıkça rastlanılan kesik gaga ağızlı testilere bölgede yok denecek kadar az sayıda rastlamış, Karaoğlan Mevkii'nde de tek bir adet ele geçmiştir (Topbaş vd., 1998: 33, 38-40: Fig.54/136, 55/141-152, 46/72).

Isparta'da İTÇ I dönemine ait çanak çömlek örneklerine Senirce yerleşmesi dışında rastlanmamıştır. Bölgenin İTÇ II-III dönemime ait çanak çömlek buluntuları Harmanören-Göndürle'nin mezar hediyelerinden oluşmaktadır. Çoğunluğu İTÇ II dönemine tarihlenen ve mezar hediyesi olarak ele geçen kapların çoğunluğunu, gaga ağızlı testiler, ufak kase ve çömlekler oluşturmaktadır (Özsait, 2000b, 150-151). Harmanören-Göndürle mezarlık alanında, mezar buluntusu olarak çok sayıda rastlanılan gaga ağızlı testiler, yöresel bazı özellikler içerse de bu testilere Kuruçay ve Bademağacı gibi çevre yerleşmelerde de rastlanılmıştır (Duru, 1996). Gaga ağızlı testilerin Kuruçay'da rastlanılan örneklerinde kulpların silindirik biçimli akıtacaklarla birleştirilerek dirsek biçimi verildiği görülür (Duru, 1996: 68). Isparta'da yapılan yüzey araştırmalarında İTÇ III dönemi buluntusu veren yerleşmeler yok denecek kadar azdır. Yalvaç ilçesinde bulunan Ağıl Höyük'te İTÇ III dönemi depaslarına ait oval ve ilmik kulp parçalarına ve dip parçalarına rastlanılmıştır. Bu nedenle M. Özsait, Ağıl Höyük'ün İTÇ III döneminden Orta Tunç Çağı'na geçiş evresini göstermesi açısından önemli yerleşme olduğunu belirtmektedir (Özsait, 1988: 258; Özsait, 1999: 81; Özsait, 2005a: 254; Üstün Türkteki, 2012: 28).

Çanak çömlek dışında tarihlendirme açısından diğer önemli buluntu grubunu figürin ve idoller oluşturmaktadır. Yerleşmelerde ele geçen pişmiş toprak figürinler ve idollere, çevre yerleşmelerde de rastlanılması sebebiyle, figürin ve idollerin de çanak çömlekler gibi ortak bir gelişim gösterdiğinden söz edilebiliriz. Afyonkarahisar Bayat ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucu Asarcık Höyük ve Pazarcık Höyük'te pişmiş topraktan figürinlere rastlanılmıştır. Bulunan insan figürinlerinin baş kısımları bulunmamaktadır (Koçak ve Işık, 2007: 360, 361). Çıkrık Höyük'ten ele geçen pişmiş topraktan yassı ve düz yüzölçümlü, uzun boyunlu, gövde

kısımında çapraz kazı bezeme olan, kolları dizlerinin üzerinde birleştirmiş ve oturur vaziyetteki insan figürinine benzer formda bir figürin Kaklık Mevkii'nde İTÇ III dönemine ait mezar buluntusu olarak ele geçmiştir. (Topbaş vd., 1998: 33; Bilgi, 1979: 133-134). Isparta'da Nudra Höyük yerleşmesinde sağlam olarak bulunmuş olan pişmiş toprak figürinin Çıkrık Höyük figürünü gibi gövde kısmında çapraz kazı bezemesi bulunmakta ve elleri dizlerinin üzerinde oturur vaziyettedir (French, 1969; Özsait, 1989: 301-302).

Afyonkarahisar Kusura yerleşmesinde ele geçen ve yerleşmenin adını alan Kusura Tipi İdollere, Kusura dışında Karaoğlan Mevkii, Kaklık Mevkii, Harmanören-Göndürle, Bademağacı ve Beycesultan ile yüzey araştırmaları sırasında İscehisar ilçesinde Karaağaç yerleşmesinde rastlanmıştır (Alp, 1965: 5-6, Lev. IV No. 7). Kusura'nın kuzeydoğusunda Sandıklı civarındaki Ağın yerleşmesinde ele geçen İTÇ I dönemine ait iki adet keman biçimli mermer idolün benzerlerine ise İTÇ I dönemde Hacılar Büyük Höyük ve Beycesultan'da rastlanılmıştır (Alp, 1965: 6; Umurtak ve Duru, 2013, Res.48) (Lev. XX/53,54). Kusura Höyük İTÇ II dönemine ait gri kilden, gövde kısmında çapraz kazı bezemesi bulunan, kolları çıkık durumda, göz ve ağız kısımları nokta ile belirtilmiş idol ile benzer özelliklere sahip idollere güneybatı Anadolu'da bulunan Bademağacı, Kuruçay ve Hacılar Büyük Höyük yerleşmelerinde de rastlanmıştır (Lamb, 1937: 28,29; Umurtak ve Duru, 2015, Res.33). Afyonkarahisar Bolvadin ilçesinde Üçler köyünde bulunan İTÇ III dönemine ait elleri yüzünde şaşkınlık ifadesi bulunan pişmiş toprak idol Anadolu'da İlk Tunç Çağı buluntuları arasında şaşkınlık gibi duygu ifadesi bulunan tek örnektir (Koçak, 2004b: 174; Koçak, 2014: 81).

Afyon ve Isparta bölgelerinin de içinde yer aldığı Batı Anadolu'da İTÇ döneminde çoğunlukla yerleşim dışı/ekstramural gömü geleneği uygulanmıştır. Kusura, Kaklık ve Harmanören-Göndürle'de yerleşim dışı mezarlık alanlar bulunmuş, Çavdarlı, Karaoğlan, Kusura, Kuruçay ve Bademağacı'nda ise az sayıda yerleşim içi/intramural mezara rastlanılmıştır (Uhri, 2006: 279). Afyon ve Isparta'da İTÇ I dönemine ait mezar yeri kazılmadığı için bu döneme ait gömü geleneği ile ilgili bilgimiz bulunmamaktadır. Kusura'da hem yerleşim içi hem de yerleşim dışı

mezarlara rastlanılmıştır. Batı Anadolu’da İTÇ döneminde ölü gömme uygulaması içinde kullanılan mezar tipleri; basit toprak mezar, pithos (küp) mezar, çömlek mezar, taş sandık mezar ve sahte oda mezar olarak beş tiptir. Kaklık Mevkii İTÇ III döneminde rastlanılan kremasyon uygulaması ise Batı Anadolu İTÇ dönemi için tektir (Topbaş vd., 1998). Mezar tiplerinin çoğunluğu pithos gömülerden oluşmakta, en az kullanılan mezar tipi ise Kusura ve Kaklık’ta az sayıda rastlanılmış olan sahte oda tipi mezarlardır. Afyon ve Isparta bölgelerinde ölü gömme uygulamalarına baktığımız zaman her iki bölgede de yerleşim dışı gömü uygulamasının olduğunu ve çoğunluğu pithos gömülerden oluşan mezarların yanında az sayıda basit toprak mezar ve taş sandık mezarların olduğunu görmekteyiz. Pithos mezarlarda doğu-batı doğrultusunda yapılmış mezar uygulamalarında, pithosun ağız kısmı doğuya bakmaktadır. Hocker pozisyonunda mezara yerleştirilen ölülerin baş kısımları doğu yönündedir. Fakat Kusura’da ele geçen on adet mezardan dokuzunda farklı bir uygulama yapılmış ve pithosun ağız kısmı doğuya baksa bile içine yerleştirilen gömünün baş kısmı batıya baktığı görülmektedir. Kusura’da uygulanan bu uygulamanın sadece pithosun ağız kısmının doğuya bakmasının yeterli olduğu düşünülen yerel bir özellik olduğu düşünülmektedir (Topbaş vd., 1998). Çoğu mezarda gaga ağızlı testiler çoğunlukta olmak üzere ölünün yanına ve mezar içerisine veya mezar küpünün dışına konulmuş mezar hediyeleri bulunmaktadır. Çoklu gömü yapılmış olan mezarlarda, önceki gömüye ait kemikler itilerek diğer gömüler yerleştirilmiştir.

Afyon ve Isparta bölgelerinde yapılan arkeolojik kazıların yetersizliği nedeniyle, bölgelerde İlk Tunç Çağı kültürünün gelişimi hakkında daha somut sonuçlara ulaşabilmek için yeni arkeolojik kazılara ihtiyaç vardır. İlerleyen dönemlerde Afyon ve Isparta bölgelerine ilişkin yapılacak olan kazıların artmasıyla birlikte elde edilecek olan verilerle bölgenin İlk Tunç Çağ kronolojisi hakkında daha kedin bilgilere ulaşmak mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ Acil Durum Yönetimi ve Bilgi İşlem Merkezi (ADUYBİM), Afyonkarahisar Özel İdaresi, frigvadisi.org (01.05.2019).
- AKARSU, B. M.: 2013 “Batı Anadolu’da İlk Tunç Çağı Mezarlık Geleneği”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Bilim Dalı, Konya.
- AKOK, M.: 1967 “Afyon-Çavdarlı Hüyük Kazısı”, **Türk Arkeoloji Dergisi XIV-1/2**, Ankara, s.5-34.
- ALİAĞAOĞLU, A.: 2003 “Afyon’da Şehir Morfolojisinin İki Unsuru: Cadde-Sokak Sistemi ve Konutlar”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, Cilt:1 Sayı:2, 63-83, Ankara.
- ALP, S.: 1965 “Güneybatı Anadolu’da Bulunan Erken Bronz Çağına Ait Mermer İdoller”, **Belleten XXIX1/113**, s.3-14.
- ARDOS, M.: 1978 **Afyonkarahisar Bölgesinin Jeomorfolojisi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ATALAY, İ.: 1997 **Türkiye Coğrafyası**, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi.
- BİLGİ, Ö.: 1979 “M.Ö. III. Binyılına Tarihlenen Bir Grup İnsan Figürini ve Bunların Anadolu’da Dağılışı/ A Type of a Goddess of the Third Millennium B.C. and Its Diffusion in Anatolia”, **DergiPark, Anadolu Araştırmaları**, Sayı:6.

- BITTEL, K.: 1934 **Praehistorische Forschung in Kleinasien,** İstanbul.
- BITTEL, K.: 1942 **Kleinasiatische Studien,** (Istanbuler Mitteilungen 5).
- BÜLBÜL, P.: 2010 “En Eski Çağlardan Persler Dönemine Kadar Afyonkarahisar ve Çevresi”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi,** Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- DURU, R.: 1994 **Kuruçay I: 1978-1988 Kazılarının Sonuçları, Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşmeleri,** Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- DURU, R.: 2016 “**Tarım’dan Yazı’ya Burdur Yöresi ve Yakın Çevresi’nin Altıbin Yılı (MÖ 8000-MÖ 2000),** Antalya.
- DURU R., G. UMURTAK:2009 “Bademağacı 2008 Yılı Kazıları”, **ANMED,** İstanbul, s.15-22.
- EFE, T.: 1988 **Demircihüyük, Die ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978, Die Keramik der Jüngerer Phasen,** Vol III. Verlag Philipp von Zabern. Manz Am Rhein. Berlin.
- EFE, T.: 2003a “Batı Anadolu Son Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı: İlk Tunç Çağı II Dönemi Çanak Çömleği” **Arkeoatlas (Tunç Bakışlar)** sayı 2, s. 94-129.
- EFE, T.: 2003b “Küllüoba and the Initial Stages of Urbanism in Western Anatolia”, (yay.haz.) M.Özdoğan, H.

- Hauptmann ve N. Başgelen, **Ufuk Esin'e Armağan**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s:265-282.
- EFE, T. , A. İLASLI,
TOPBAŞ:1995
- “Salvage Excavations of the Afyon A. Archaeological Museum, Part I: Kaklık Mevkii, A Site Transitional to the Early Bronze Age”, **Studia Troica V**, Maiz Am Rhein, s.357-399.
- EFE, T, D. Ş. M.
AY EFE: 2001
- “Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu’da bir İlk Tunç Çağı Kenti; 1996–2000 Yılları Arasında Yapılan Kazı Çalışmalarının Genel Değerlendirmesi”, **TÜBA-AR 4**, İstanbul: 44-78.
- ENİL, N.,: 2011
- “Yalvaç Müzesi’nde Sergilenen Tunç Çağına Ait Seramik Kaplar ve Kişisel Yorumlar”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Areoseraamik Anasanat Dalı, Isparta.
- EROL, O.: 1989
- “Türkiye Jeomorfolojisi, Türkiye’nin Jeomorfolojik Evrimi ve Bugünkü Genel Jeomorfolojik Görünümü”, **Yayınlanmamış Ders Notu**, İstanbul.
- EROL, O. ,H. R.
COHEN: 1969
- Aspects of Paleogeography of Central Anatolia. **The Geographical Journal. 135/3**, London.
- FRENCH, D. H.: 1969a
- “Anatolia and the Aegean in the Third Millennium BC.”, Cambridge University, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, London.

- FRENCH, D. H.: 1969b
Prehistoric Sites in Northwest Anatolia II. The Balıkesir and Akhisar-Manisa Areas”, **AS** 19: 41-98.
- GÜNDOĞAN
AYDINGÜN, Ş.: 2003
“Erken Tunç Çağında Anadolu Pişmiş Toprak Figürin ve İdolları”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara.
- GÜNDOĞAN
AYDINGÜN, Ş.: 2006
“Kentleşme ve Tunçun Keşfi: İlk Tunç Çağın Kutsal Bedenleri”, **Tunç Çağı’nın Gizemli Kadınları**, Sergi Kataloğu, s.29-80, İstanbul.
- HARMANKAYA, S.: 2002
“Türkiye İlk Tunç Çağı Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme”, İstanbul.
- HARMANKAYA, S., O.
TANINDI, M.
ÖZBAŞARAN: 2002
"Yazılıkaya", **TAY**, İstanbul.
- ISPARTA VALİLİĞİ: 2010
Isparta Kültür Envanteri II, İl Kültür Müdürlüğü Yayınları:6, Isparta.
- ISPARTA VALİLİĞİ: 2017
Isparta İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu, Haz. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Isparta.
- İLASLI, A.: 1992
“Karaoğlan Höyüğü Kurtarma Kazısı” **Müze Kurtarma Kazıları Semineri 2**, 1991, s.95-103.
- İLASLI, A., M. UYAN: 2001
“Türk Öncesi Eserler”, **Afyonkarahisar Kütüğü**, Cilt 1, Afyon, s.175-295.

İLASLI, A., M.
ÜYÜMEZ: 2014

“Afyonkarahisar Müzesi-I”, **Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı**, Cilt:1 Sayı:11, s.46-49.

KATIRCIOĞLU, N.: 1958

Bütün Isparta, Ankara.

KAYA, D.: 1994

“1992 Yılı Göndürle Erken Tunç Çağı Mezarlığı Kurtarma Kazısı”, **4. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 26-29 Nisan 1993 Marmaris**, Ankara, s.129-146.

KAYMAKÇI, S.: 2007

“Afyon ve Çevresi İlk Tunç Çağı Kültürleri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Konya.

KAYMAKÇI, S.: 2011

“Afyonkarahisar’da İlk Tunç Çağı Çanak Çömlek Kültürü”, **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi V**, 2011, 197-214.

KOÇAK, Ö.: 2004a

Erken Dönemlerde Afyonkarahisar Yerleşmeleri, Kömen Yayınevi, Konya.

KOÇAK, Ö.: 2004b

“Afyon-Bolvadin Yüzey Araştırmaları 2002 (Neolitik Çağdan İlk Tunç Çağına Kadar)”, **AST XXI/I**, Ankara, s.173-184.

KOÇAK, Ö.: 2005

“Bolvadin, Çay ve Sultandağı Yüzey Araştırmaları 2003”, **AST XXII/I**, Ankara, s.19-28.

KOÇAK, Ö.: 2006

“Afyon İli ve İlçeleri Yüzey Araştırmaları 2004”, **AST XXIII/I**, Ankara, s.83-94.

- KOÇAK, Ö.: 2009 Özdemir Koçak, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2007 Yılı Yüzey Araştırması”, **AST XXVI/II**, Ankara, s.51-72.
- KOÇAK, Ö.: 2010 Özdemir Koçak, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2008 Yılı Yüzey Araştırması”, **AST XXVII/II**, Ankara, s.287-312.
- KOÇAK, Ö.: 2011 “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2009 Yılı Yüzey Araştırması”, **AST XXVIII/II**, Ankara 2011, s.181-200.
- KOÇAK, Ö.: 2012 “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2010 Yılı Yüzey Araştırması”, **AST XXIX/I**, Ankara, s.231-261.
- KOÇAK, Ö.: 2013 “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2011 Yılı Yüzey Araştırmaları”, **AST XXX/II**, Çorum, 39-52.
- KOÇAK, Ö.: 2014 “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2012 Yılı Yüzey Araştırmaları”, **AST XXXI/II**, Muğla, s.75-96.
- KOÇAK, Ö.: 2015 “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri ile Uşak İli Sivashlı İlçesi 2013 Yılı Yüzey Araştırmaları”, **AST XXXII/I**, Ankara, s.355-374.
- KOÇAK, Ö., A. IŞIK: 2007 “2005 Yılı Afyonkarahisar İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması”, **AST XXIV/I**, Ankara, s.357-380.
- KOÇAK, Ö., A. IŞIK: 2008 “2006 Yılı Afyonkarahisar İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması”, **AST XXV/II**, Ankara, s.85-102.
- KOÇAK, Ö., M. BİLGİN:2005 “Taşlı Höyük: An Important Early Bronze Age Settlement and Necropolis in Bolvadin-Dışli

- Village”, **Anatolia Antiqua XIII**, Paris, s. 85-109.
- KOÇAK, Ö.,H.G.
KÜÇÜKBEZCİ, R.
KIZGUT: 2016
- “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2014 Yılı Yüzey Araştırmaları”, **AST XXXIII/I**, Ankara, s.21-46.
- KOÇAK, Ö.,H.G.
KÜÇÜKBEZCİ, R.
KIZGUT: 2017
- “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2015 Yılı Yüzey Araştırmaları”, **AST XXXIV/I**, Edirne, s.233-248.
- KOÇAK, Ö.,Ö. ESEN,
S.BÜLBÜL: 2018
- “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2016 Yılı Yüzey Araştırmaları”, **AST XXXV/II**, Bursa, s.355- 374.
- KORFMANN, M.: 1983
- Demircihüyük Die Ergebnisse Der Ausgrabungen 1975-1978, Band I Architektur, Stratigraphie und Befunde**, (Ed.) M. Korfmann, Verlag Philipp Von Zabern, Mainz Am Rhein.
- LAMB, W.: 1937
- “Excavations at Kusura Near Afyon Karahisar I”, **Archeologica LXXXVI**, 1-64, pl 1-8.
- LAMB, W.: 1938
- “Ecavations at Kusura Near Afyon Karahisar II”, **Archaeologia LXXXVII**, Oxford, 217-273, pl 78-84.
- LLOYD, S., J.
MELLAART: 1962
- Beycesultan I, The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels**, Londra.
- MELLAART, J.: 1954
- “Preliminary Report on Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey”, **AS IV**, London, The British Institute Of Archaeology at Ankara, s. 175-240.

- MELLAART, J.: 1957 "Anatolian Chronology in The Early an Middle Bronze Age" **AS VII**, 55-88.
- MELLAART, J.: 1963 "Early Cultures of the South Anatolian Plateau, II: The Late Chalcolithic and Early Bronze Ages in the Konya Plain", **AS XIII**, s. 199-236.
- MELLINK, M.: 1964 Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1963", **American Journal of Archaeology**, Vol.68, s. 269- 278.
- MELLINK, M.: 1967 "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1966", **American Journal of Archaeology**, Vol. 71, No. 3, s. 251- 267.
- MELLINK, M.: 1992 "Anatolian Chronology", **Chronologies in Old World Archaeology**, (Ed. By R. W Ehrich), Vol. I-II, Chicago:207-220.
- ORMEROD, H.A.: 1911-1912 "Prehistoric Remains in South-Western Asia Minor II", **The Annual of The British School at Athens XVIII**.
- ÖZGÜÇ, T.: 1944 "Öntarihte Isparta Ovası Kültürü ve Yeni Buluntuları", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 3, Ankara, s. 407- 418.
- ÖZSAİT, M.: 1985 "1983 Yılı Burdur-Isparta Çevresi Prehistorik Araştırmaları", **AST II**, Ankara, s. 205-221.
- ÖZSAİT, M.: 1986 "1984 Yılı Burdur - Isparta Çevresi Tarih Öncesi Araştırmaları", **AST III**, Ankara, s. 389-409.

- ÖZSAİT, M.: 1987 “1984 ve 1985 Yılı Isparta Çevresi Tarihöncesi Araştırmaları”, **AST IV**, Ankara, s.323-333.
- ÖZSAİT, M.: 1988 “1985 ve 1986 Yılı Yalvaç Çevresi Tarihöncesi Araştırmaları”, **AST V/II**, Ankara, 257-274.
- ÖZSAİT, M.: 1989 “1987 Yılı Şarkikaraağaç - Yalvaç Çevresi Tarihöncesi Araştırmaları”, **AST VI**, Ankara, s.301-312.
- ÖZSAİT, M.: 1990 “1987 ve 1988 Yılı Senirkent Çevresi Tarihöncesi Araştırmaları”, **AST VII**, Ankara, s.381-389.
- ÖZSAİT, M.: 1994 “1992 Yılı Isparta – Gelendost Yüzey Araştırmaları”, **AST XI**, Ankara, s.301-310.
- ÖZSAİT, M.: 1995 “1993 Yılı Harmanören Mezarlık Kazısı”, **KST XVI/II**, Ankara, s. 153-175.
- ÖZSAİT, M.: 1997 “1995 Yılı Harmanören Mezarlık Kazısı”, **KST XVIII/I**, Ankara, s.457-474.
- ÖZSAİT, M.: 1999 “1997 Yılı Isparta ve Çevresi Yüzey Araştırması “, **AST XVI/II**, Ankara, s.77-88.
- ÖZSAİT, M.: 2000a “Harmanören (Göndürle) Mezarlık Kazısı”, **Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi, İstanbul**, s. 150-153.
- ÖZSAİT, M.: 2000b “Göller Bölgesi Yüzey Araştırması ve Harmanören Kazısı”, **Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, İstanbul**, s.147-153.

- ÖZSAİT, M.: 2002a “1999-2000 Yıllarında Burdur ve Isparta Yüzey Araştırması”, **AST XIX/II**, Ankara, s.179-190.
- ÖZSAİT, M.: 2002b “1999-2000 Yılları (Göndürle Höyük) Harmanören Mezarlık Kazısı”, **KST XXIII/I**, Ankara, s.327-340.
- ÖZSAİT, M.: 2003a “2001 Yılı Isparta İli Yüzey Araştırmaları”, **AST XX/II**, Ankara, s.233-246.
- ÖZSAİT, M.: 2003b “Les Fouilles Du Cimetière de Göndürle Höyük A Harmanören”, **Anatolica XXIX**, 87-102.
- ÖZSAİT, M.: 2004a “Harmanören-Göndürle Höyük Mezarlık Kazısı 2003/The Harmanören-Göndürle Höyük Necropolis Excavations 2003”, **Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri: News of Archaeology from Anatolia's Mediterranean Areas 2**, s. 21-26.
- ÖZSAİT, M.: 2004b “2002 Yılı Harmanören Mezarlık Kazısı”, **KST XXV/II**, Ankara, s.441-450.
- ÖZSAİT, M.: 2004c “2002 Yılı Burdur ve Isparta Yüzey Araştırmaları”, **ASTXXI/II**, Ankara, s.285-294.
- ÖZSAİT, M.: 2005a “2003 Yılı Göller Bölgesi Yüzey Araştırmaları”, **AST XXII/II**, Ankara, s.251-262.
- ÖZSAİT, M.: 2005b “2003 Yılı Harmanören-Göndürle Höyük Mezarlık Kazısı”, **KST XXVI/II**, Ankara, s.319-330.

- ÖZSAİT, M.: 2006 “2004 Yılı Harmanören-Göndürle Höyük-Mezarlık Kazısı”, **KST XXVII/II**, Ankara, s.311-320.
- ÖZSAİT, M.: 2007a “Arkeolojik Verilerin Işığı Altında Burdur”, **I. Burdur Sempozyumu Bildiriler**, Cilt I, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü Sempozyum Dizisi, Burdur, s.695-715.
- ÖZSAİT, M.: 2007b “2005 Yılı Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı”, **KST XXVIII/II**, Ankara, s.613-624.
- ÖZSAİT, M.: 2008 “2006 Yılı Burdur ve Isparta İlleri Yüzey Araştırmaları”, **AST XXV/II**, Ankara, s.307-322.
- ÖZSAİT, M.: 2009 “2007 Yılı Burdur, Isparta ve Antalya İlleri Yüzey Araştırmaları”, **AST XXVI/II**, Ankara, s.357-372.
- ÖZSAİT, M, H.ŞAHİN: 1998 “1996 Yılı Isparta ve Çevresi Yüzey Araştırmaları”, **AST XV/II**, Ankara, s.121-143.
- ÖZSAİT, M.,N. ÖZSAİT, İ. BAYTAK: 2010 “2008 Yılı Isparta ve Burdur Yüzey Araştırmaları”, **AST XXVII/II**, Ankara, s.419-438.
- ÖZSAİT M., N. ÖZSAİT: 2011 “2009 Yılı Isparta ve Burdur Yüzey Araştırmaları”, **AST XXVIII/II**, Ankara, s.41-56.
- ÖZSAİT M., N. ÖZSAİT: 2012 “2010 Yılı Isparta ve Burdur İlleri Yüzey Araştırmaları”, **AST XXIX/II**, Ankara, 281-304.

ÖZSAİT M., N.

ÖZSAİT: 2013

“2011 Yılı Isparta ve Burdur İlleri Yüzey Araştırmaları”, **AST XXX/1**, Çorum, 317-332.

ÖZSAİT M.,N. ÖZSAİT,

Ö. ÇOMAK: 2014

“2012 Yılı Isparta Yüzey Araştırmaları”, **AST XXXI/I**, Muğla, s.228-244.

SARGIN, S.: 2004

“Isparta Yöresinde Fiziki Çevre Faktörlerinin Yerleşme Birimleri Üzerindeki Etkisi - The Physical Environmental Impacts on The Dwelling Places of Isparta and Surrounding Area”, **Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt 9, Sayı 11**, 369-388, Konya.

SARI, D.: 2011

“İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı’nda Batı Anadolu’nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi (Evolution Culturelle et Politique del “Anatolie de l’Ouest au Bronze Ancien et au Bronze Moyen)”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

SARI, D.: 2012

“İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı’nda Batı Anadolu’nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi’, **M.A.S.R.O.P./E-Dergi 7**, İstanbul, Mayıs 2012, s.112-249.

SEEHER, J.:1987

Demircihüyük: die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978; III; 1; Die Keramik 1, Mainz am Rhein.

SOYBAYLI H. H., S.

ÇELİK, M. UYAN: 2013

Afyonkarahisar Kent Rehberi, Afyonkarahisar.

STEWART, J.R.: 1963

“The Cemetery”, **Archaeology-86**, Edt. Winifred Lamb, London, s.1-64.

TOPBAŞ, A., T. EFE,
A. İLASLI: 1998

“Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part II: The Settlement of Karaoğlan Mevkii the Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii”, **Anatolia Antiqua VI**, 21-94.

TÜİK: 2014

“Seçilmiş Göstergelerle Isparta 2013”
<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/ISPARTA.pdf>

TÜFEKÇİ SİVAS, T.: 2005

“Yeni Araştırmalar Işığında Afyonkarahisar Bölgesi Frig Kaya Anıtları”, **VII. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, 18-20 Nisan, Afyonkarahisar.

UÇANKUŞ, H. T.: 2002

Ana Tanrıça Kybele’nin ve Kral Midas’ın Ülkesi Phrygia (Kültür Rehberi), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

UÇAR, H.: 2007

“Çevre Sorunları Açısından Afyonkarahisar”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

UHRİ, A.: 2006

“Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Ölü Gömme Gelenekleri”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.

UHRİ, A.: 2010

Anadolu’da Ölümün Tarihöncesi-Bir Geleneğin Oluşum Süreçleri, Ege Yayınları, İstanbul.

UMURTAK, G., 2015

“Hacılar Büyük Höyük İlk Tunç Çağı I Yerleşmesi’nde Bulunmuş Olan Bir Grup Mühür Üzerine Gözlemler”, **Pisidia Yazıları**

- Hacı Ali Ekinci Armağanı**, Ed. H. Metin vd., s. İstanbul, 147-157.
- UMURTAK, G., R.
DURU: 2012 “Hacılar’ın İkinci Höyğünde Kazılara Başlandı. Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2011/ Work has begun at the second höyük at Hacılar. Hacılar Büyük Höyük Excavations 2011”, **Müze 5**, 45-48.
- UMURTAK, G., R.
DURU: 2013 “Yeniden Hacılar. Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2011-2012”, **Arkeoloji ve Sanat 142**, s.1-22.
- UMURTAK, G., R.
DURU: 2015 “Hacılar Büyük Höyük 2015 Yılı Kazılarının Sonuçları”, **Arkeoloji ve Sanat 151**, s.19-44.
- UMURTAK, G., R.
DURU: 2016a “Hacılar Büyük Höyük Kazıları-2014”, **KST XXXVII/I**, Ankara, s.147-159.
- UMURTAK, G., R.
DURU: 2016b “Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2015/ Excavations at Hacılar Büyük Höyük in 2015”, **ANMED XIV**, s.31-37.
- ÜNLÜSOY, İ.: 1993 “İsparta İli Atabey İlçesi Harmanören (Göndürle) Kurtarma Kazısı, 1989,1991”, **3. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 27-30Nisan 1992 EFES**, Ankara, s.291-322.
- ÜSTÜN TÜRKTEKİ, S.: 2012 “Göller Bölgesi İlk Tunç Çağı 1-2 Çanak Çömleği”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilim Dalı, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul.

YAKAR, J.: 1985

The Later Prehistory of Anatolis The Late Chalcolithic and Early Bronze Age, BAR International Series 268(i), Oxford.

YILDIZ, Y. T.: 2011

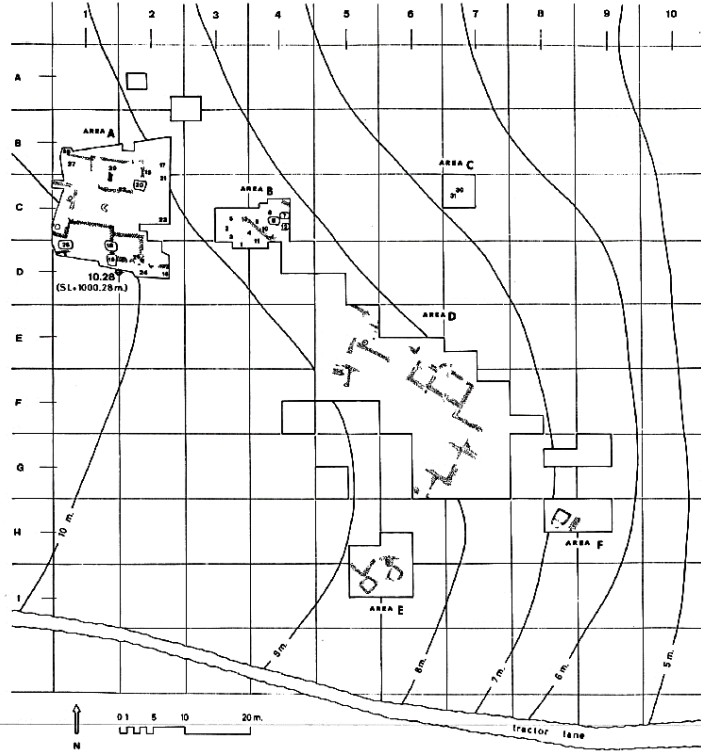
“Isparta İlinde İklim-Tarım İlişkisi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.

YILMAZ, D.: 2009

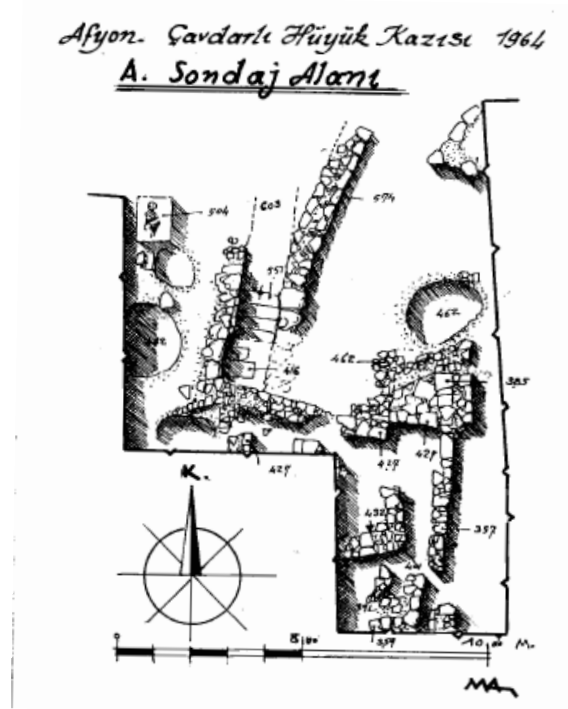
“M.Ö. III. Binde Batı ve Orta Anadolu Kültürel İlişkileri”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi) Anabilim Dalı, Ankara.

YILMAZ, Ö.: 2001

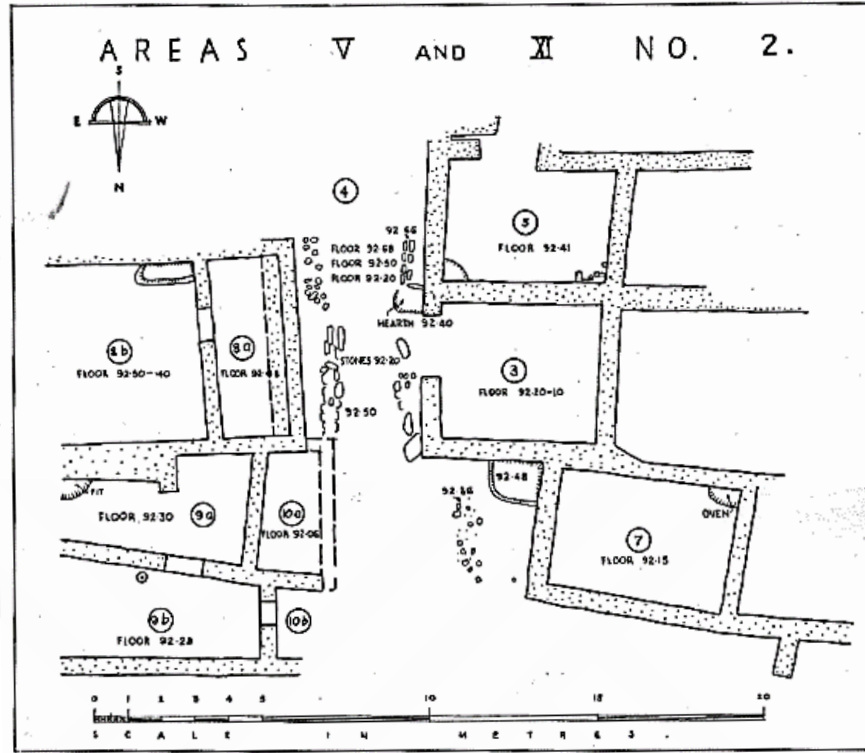
“Afyon ve Çevresinin Bitki Örtüsü - Vegetation of Afyon and its Surroundings”, **Türk Coğrafya Dergisi**, 37, İstanbul, s. 47-77.

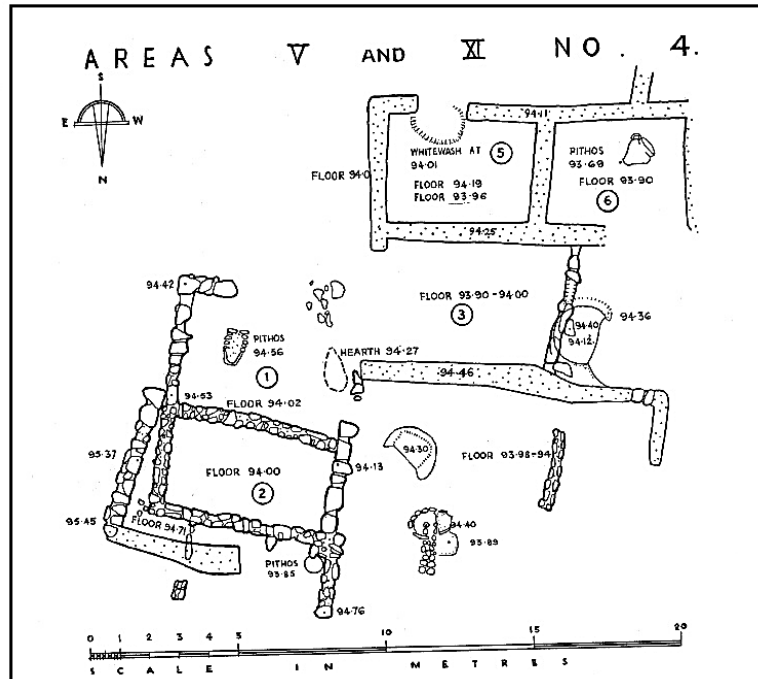

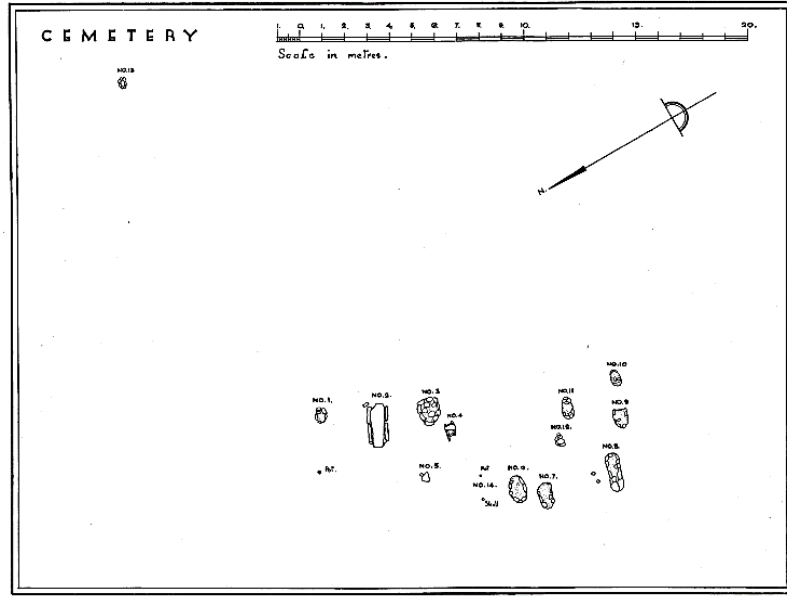
Plan 1. Kaklık Mevkii yerleşim (Topbaş vd., 1998, Fig.18)

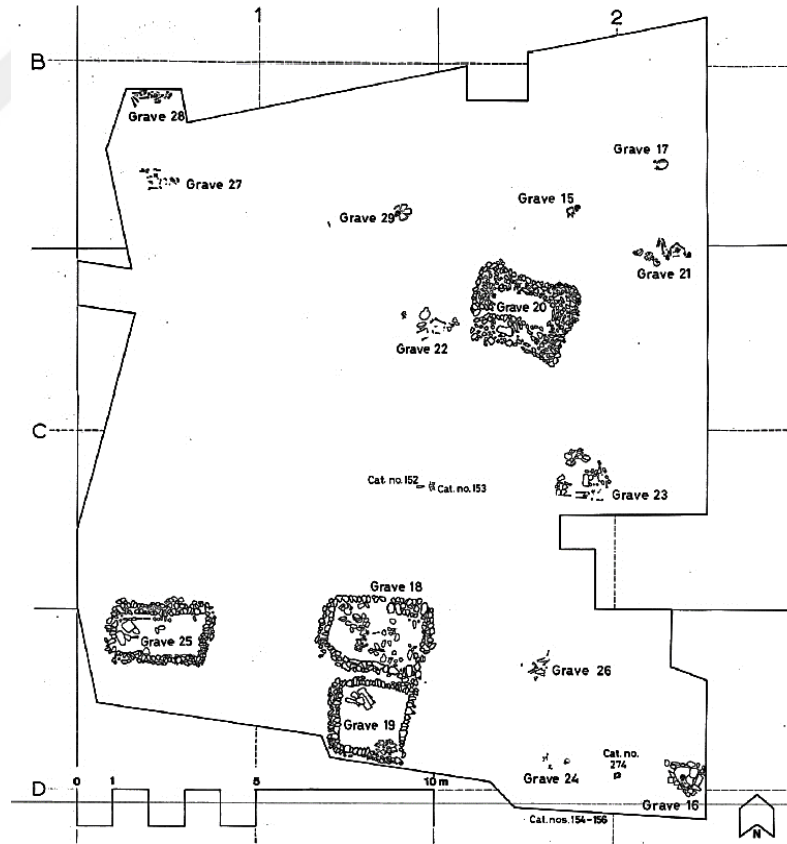
Plan 2. Çavdarlı Höyük A sondaj alanı (Akok 1967, Res.3)

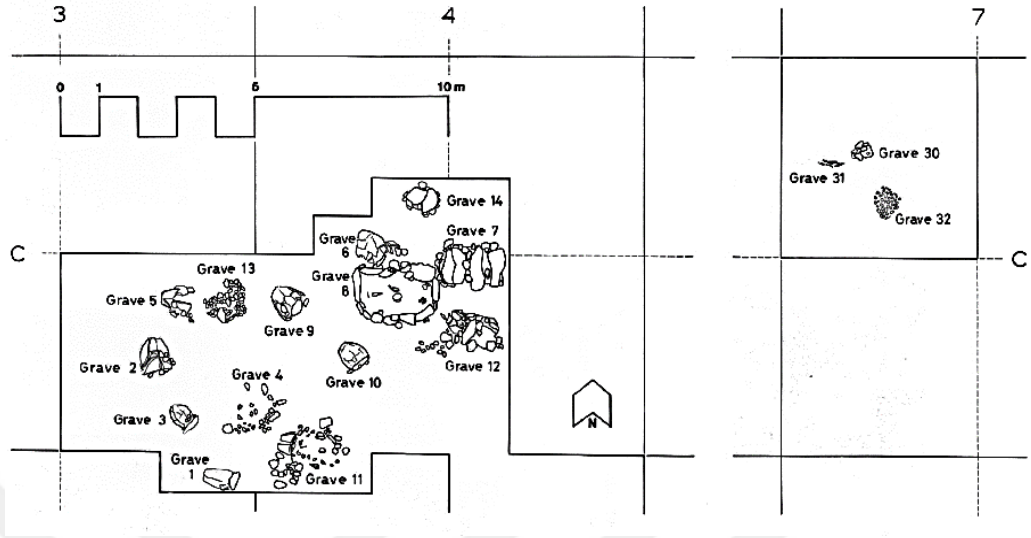

Plan 7. Kusura mezarlık alan planı (Lamb, 1937, Fig 25)

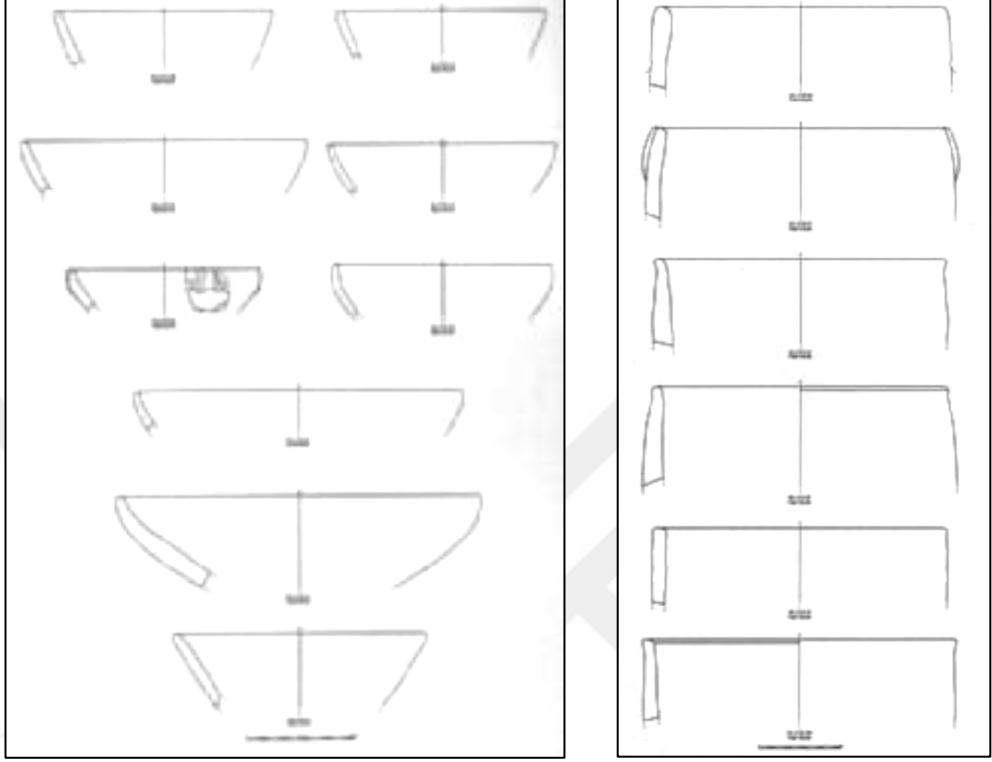

Plan 8. Kaklık A açması mezarları (Topbaş vd., 1998, Fig.30)

Plan 9. Kaklık B ve C açmalarında bulunan mezarlar (Topbaş vd., 1998, Fig.19)

LEVHA I

1. Taşlı Höyük – Bolvadin, Afyonkarahisar, İTÇ II dönemi çanak çömleği (Koçak, 2005, Çiz.1,2)

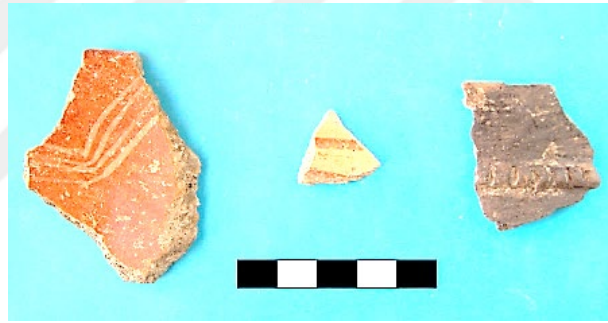

2. Maltepe (Eğret) Höyük – Afyonkarahisar Merkez, İTÇ III dönemine tarihlenen depas (Topbaş vd., 1998, Fig. 73, no. 196)

LEVHA II

3. Ahaların Çeşmesi Mevkii 1 (Tekke Yanı-Aha Teknesi) – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Kaymakçı, 2007, Res.12, 13)

4. Ahaların Çeşmesi Mevkii 1 (Tekke Yanı-Aha Teknesi) – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Kaymakçı, 2007, Res.14)

5. Asarcık Höyük Mevkii – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Kaymakçı, 2007, Res.15, 16)

LEVHA III

6. Asarcık Höyük Mevkii – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Kaymakçı, 2007, Res.17)

7. Muratkoru – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Kaymakçı, 2007, Res.19)

8. Pazarcık Höyük – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ II dönemi buluntuları (Kaymakçı, 2007, Res.20-21)

LEVHA IV

9. Seydiler – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ I-II döneme ait tutamak (Üstün Türkteki, 2012, Res.2b, no.2)

10. Söğütlüpınar – Bayat, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Kaymakçı, 2007, Res.22)

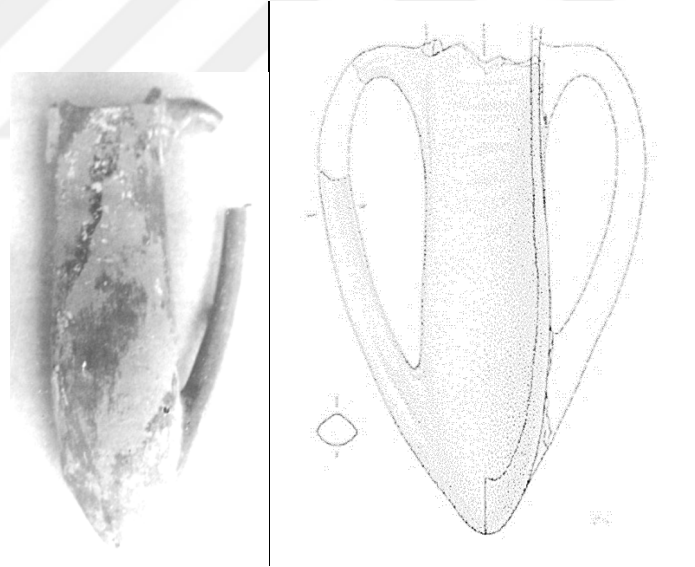

11. Çekirgeli Höyük Nekropolü – Emirdağ, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Kaymakçı, 2007, Res.18)

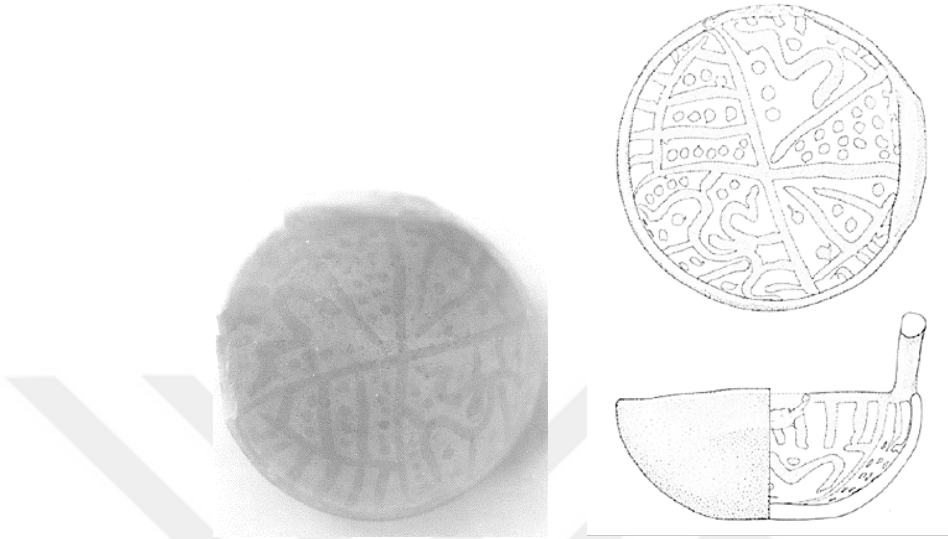
LEVHA V

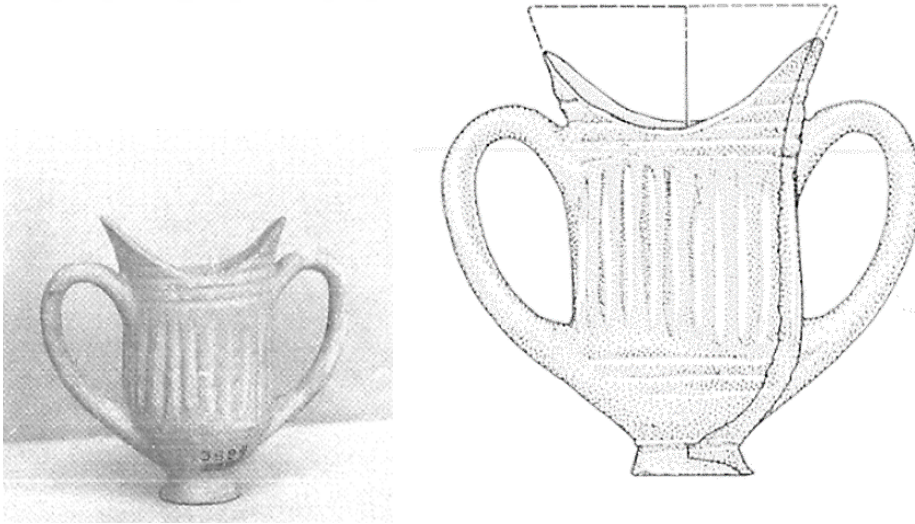
12. Salihler Höyük - Emirdağ, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Koçak, 2009: 71: Res.5)

13. Ferikli (Frigli) Göktaş Mevkii – Emirdağ, Afyonkarahisar, İTÇ III dönemine ait kulp kısmı kırık depas (Topbaş vd., 1998, Fig. 73, no.193)

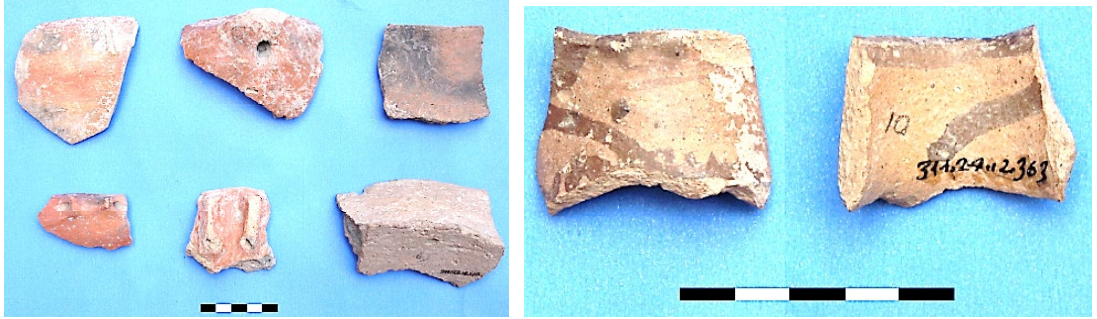

14. Ferikli (Frigli) Göktaş Mevkii – Emirdağ, Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait kırmızı boyalı çanak (Topbaş vd., 1998, Fig. 73, no.194)

15. Çalca Köyü – Hocalar, Afyonkarahisar, İTÇ III dönemi buluntusu depas (Topbaş vd., 1998, Fig. 72, no.192)

LEVHA VII

16. Kepir Höyük – Şuhut, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Koçak, 2014, Res.3-4)

17. Boyalı Höyük – Kızılören, Afyonkarahisar, İTÇ buluntuları (Koçak, 2014, Res.7)

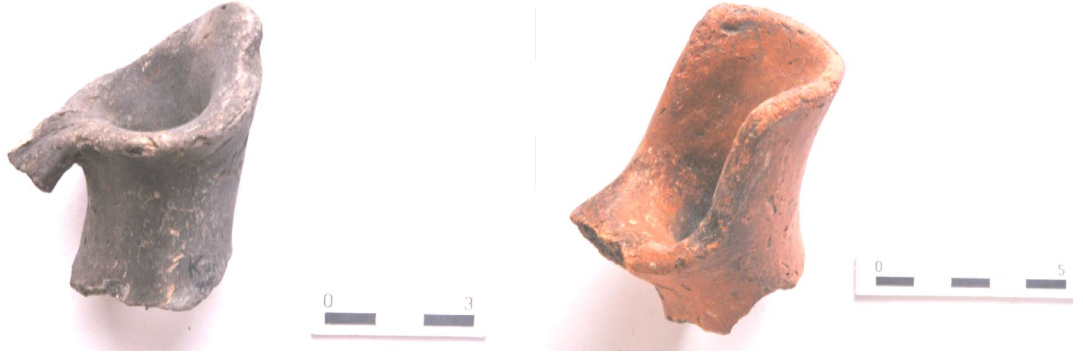

18. Köyaltı Höyük (Saz Mevkii-Tugaylı 1) – Dinar, Afyonkarahisar, İTÇ buluntusu, ağırşak (Koçak, 2016, Res.47)

LEVHA VIII

19. Safiye Mevkii – Dinar, Afyonkarahisar, İTÇ buluntusu, ağırşak (Koçak, 2016, Res.46)

20. Kanlı Höyük – Isparta Merkez, İTÇ II dönemine ait gaga ağızlı testi (Üstün Türkteki, 2012, Res.23-24)

21. Kanlı Höyük – Merkez, Isparta, İTÇ II dönemine ait tutamaklar (Üstün Türkteki, 2012: Res.13a/1; Res.13b)

LEVHA IX

22. Yuğ Höyük (Bozanönü) - Isparta Merkez, İTÇ I-II dönemine ait kahverengi astarlı ve açkılı dikey kulp ile dikey ve ilmik tutamak örnekleri (Üstün Türkteki, 2012, Res.8a, no.6; Res.17b, no.3)

23. Yuğ Höyük (Bozanönü) - Isparta Merkez, İTÇ I-II dönemine ip delikli tutamak ve makara kulp örnekleri (Üstün Türkteki, 2012, Res.15a, no.4; Res.16b, no.3)

24. Pamuklu/Pembeli Höyük – Atabey, Isparta, İTÇ I dönemine ait kırmızı astarlı ve açkılı, oluk-şevron bezemeli çanak çömlek parçası ile İTÇ II dönemine ait dikey ip delikli tutamak (Üstün Türkteki, 2012, Res.1a, no.4)

LEVHA X

25. Tülü Tepe – Keçiborlu – Afyonkarahisar, İTÇ II dönemi buluntuları (Özsait, 2009, Res.5)

26. Deniz Tepesi – Keçiborlu – Afyonkarahisar, İTÇ II dönemi buluntuları (Özsait, 2009, Res.6)

27. Ağıl Höyük – Yalvaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait dip parçaları (Üstün Türkteki, 2012, Res.18a, no.1; Res.19a, no.3,4)

LEVHA XI

28. Kurusarı- Yalvaç, Isparta, İlk Tunç Çağı'na ait siyah astarlı ve açkılı çanak çömlek parçası (Türkteki, 2012: Res.1b/2)

29. Dört Yol – Yalvaç, Isparta, İlk Tunç Çağı'na ait pembemsi kırmızı astarlı ve açkılı çanak çömlek parçası (Üstün Türkteki, 2012: Res.2b/3).

30. Ayvalı – Yalvaç, Isparta, İTÇ I dönemine ait kırmızı astarlı ve açkılı çanak çömlek parçası (Üstün Türkteki, 2012, Res.1A, no.3)

LEVHA XII

31. Kuyucak – Yalvaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait oluk-şevron bezemeli çanak çömlek parçası ile tüp tutamak (Üstün Türkteki, 2012, Res. 21b, no.2; Res.11a)

32. Yağcılar – Yalvaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait süzgeç ile makara kulp parçaları (Üstün Türkteki, 2012, Res. 20b, no.1; Res. 16b, no.1)

33. Çamharman – Yalvaç, Isparta, üç ayaklı, çift emzikli rython ve depas (Enil, 2011: 50)

LEVHA XIII

34. Karayaka – Şarkikaraağaç, Isparta, İlk Tunç Çağı'na ait pembemsi kırmızı astarlı ve açkılı çanak çömlek parçası ile İTÇ II dönemine ait yiv bezemeli tutamak (Üstün Türkteki, 2012: Res.2a/2; Res.10a/2)

35. Yakaemir – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait makara kulplar ile çift delikli yatay tutamak örneği (Üstün Türkteki, 2012, Res. 16a, no.4-5; Res. 14a, no.1)

36. Yakaemir – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait açık gri astarlı, yiv bezemeli dikey tutamak (Üstün Türkteki, 2012, Res. 3b, no.7)

LEVHA XIV

37. Yakaemir – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait portakal renkli astarlı çanak çömlek parçaları (Üstün Türkteki, 2012, Res. 5a, no.1,2,3)

38. Yakaemir – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait tutamak parçası (Üstün Türkteki, 2012, Res. 5a, no.10)

39. Ördekçi Höyük – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait yiv bezemeli tutamak (Üstün Türkteki, 2012, Res. 10b)

LEVHA XV

40. Salur Höyük – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ I dönemine ait ilmik kulp ile dip parçası (Üstün Türkteki, 2012, Res. 17b, no.5; Res. 18a)

41. Armutlu – Şarkikaraağaç, Isparta, İTÇ II dönemine ait süzgeç (Üstün Türkteki, 2012, Res. 20b, no.2)

42. Gençali I, Senirkent, Isparta, İTÇ I dönemine ait dikey kulp (Üstün Türkteki, 2012, Res. 17b, no.4)

LEVHA XVI

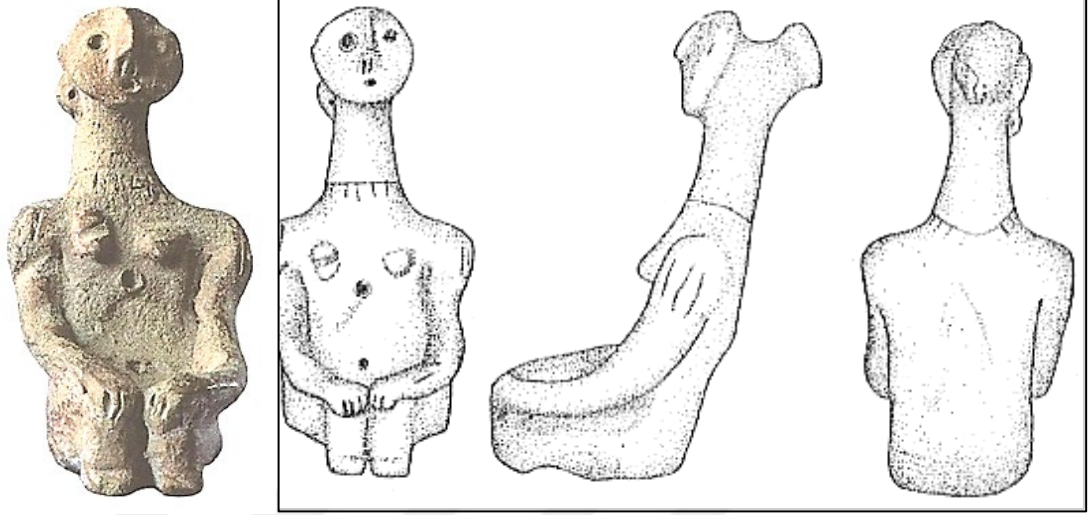
43. Ulağı Tepe Höyük (Aralık Höyük) – Senirkent, Isparta, İTÇ I dönemine ait çizgi-
yiv bezemeli çanak çömlek parçası (Üstün Türkteki, 2012, Res. 22, no.3)

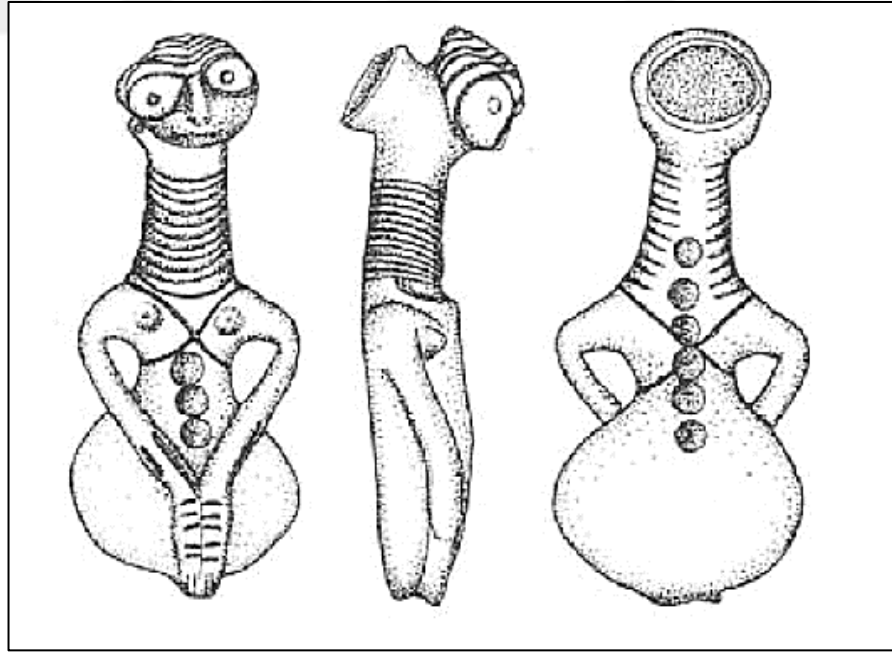
44. Madenli Höyük – Gelendost, Isparta, İTÇ II dönemine ait yiv bezemeli tutamak
(Üstün Türkteki, 2012: Res. 13a/2)

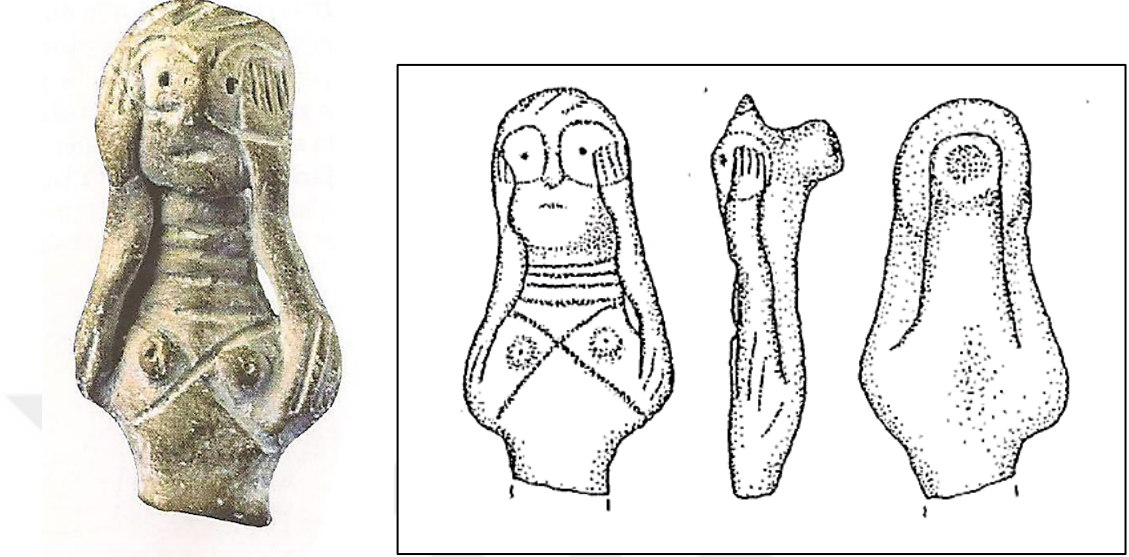
45. Üçayak parçaları: **1.** Gündürle II/İTÇ II **2.** Kanlı Höyük/İTÇ I **3.** Tülutepe/İTÇ II
4. Tülutepe/İTÇ II **5.-6.** Gündürle II/İTÇ II **7.** Yassıören II/İTÇ II (Üstün Türkteki,
2012, Res.19b)

46. Çıkırık Höyük – Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait insan figürini (Gündoğan Aydıngün, 2006, Gündoğan Aydıngün 2003, Res.26, Lev.21b)

47. Nudra Höyük – Isparta, İlk Tunç Çağı'na tarihlenen figürin ((Gündoğan Aydıngün, 2003: Lev.45a)

48. Bolvadin Üçler köyünde bulunan İTÇ III dönemine ait elleri yüzünde şaşkınlık ifadesi bulunan pişmiş toprak idol (Gündoğan Aydıngül, 2003: Lev. 93e).

49. Asarcık Höyük – Bayat, Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait stilize insan ve boğa figürinleri (Koçak ve Işık, 2007 Res.7-8)

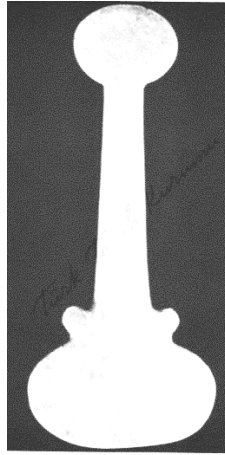

50. Pazarcık – Bayat, Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait insan figürini (Koçak ve Işık, 2007: Res.4)

LEVHA XIX

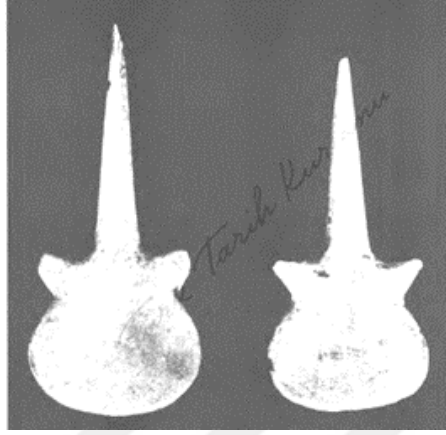

51. Bavurdu – Bayat, Afyonkarahisar, Afyonkarahisar arkeoloji müzesinde yer alan insan biçimli kap. 20 cm. yüksekliğinde (Afyonkarahisar arkeoloji müzesi: <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/afyonkarahisar-arkeoloji-muzesi> - 28.04.2019)

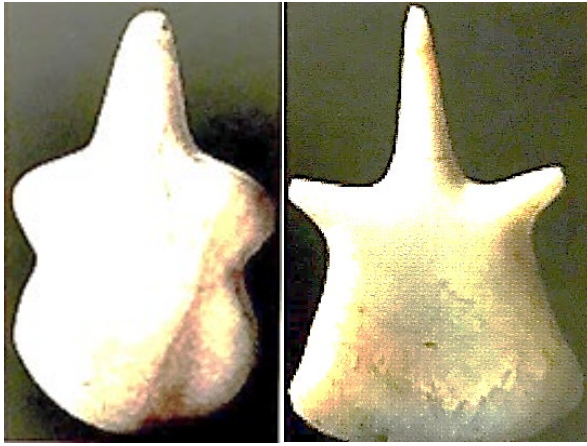

52. Karaağaç - İscehisar, Afyonkarahisar, İlk Tunç Çağı'na ait küp mezar içinde mezar hediyesi olarak bulunmuş olan idol. İdol 37 cm. yüksekliğinde, baş genişliği 8.6 cm. vücut genişliği 15.5 cm., orta kısım 7mm., kenarlar 4 mm. kalınlığında (Alp, 1965: Lev. IV no.7)

LEVHA XX

53. Ağın – Sandıklı, Afyonkarahisar, İTÇ I dönemine tarihlenen şematik idoller. Sağ: 13.5 cm. yüksekliğinde, omuzlar arasındaki mesafe 6.5 cm. kalınlığı 7 mm. Sol: 10.5 cm. yüksekliğinde, omuzlar arasındaki mesafe 5.3 cm., kalınlığı 6.5 mm (Alp, 1965 Lev. V. No.8-9)

54. Beycesultan Denizli, İTÇ I döneminin sonuna ait mermer idoller ile Hacılar Büyük Höyük İTÇ I dönemine ait bir idol (Duru, 2016: 157 Res.617,618; Umurtak ve Duru, 2013, Res.48)

55. Kusura A tabakası İTÇ çanak örnekleri ile Hacılar Büyük Höyük İTÇ I dönemine ait çift kulplu çömlek (Lamb, 1937, Fig.6 no.12,13; Umurtak ve Duru, 2015, Res.24)

1

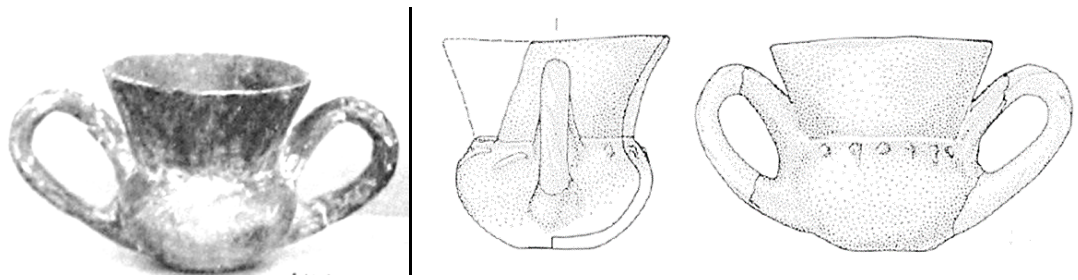
56. Kusura İTÇ I dönemine ait tek kulplu sürahi (Efe, 2003: 102)

57. Kusura A ve B tabakalarına ait çanak çömlek örnekleri (Lamb, 1938, Fig. 9)

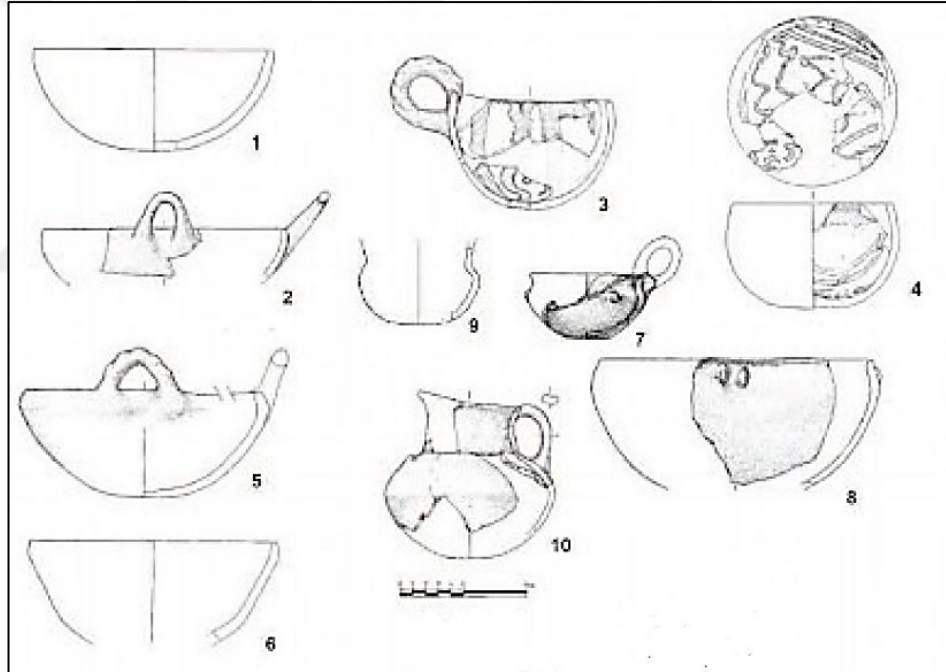
58. Kusura B tabakası İTÇ çanak çömlek buluntuları (Lamb, 1938, Lev. LXXXIII no.2-9,11-13)

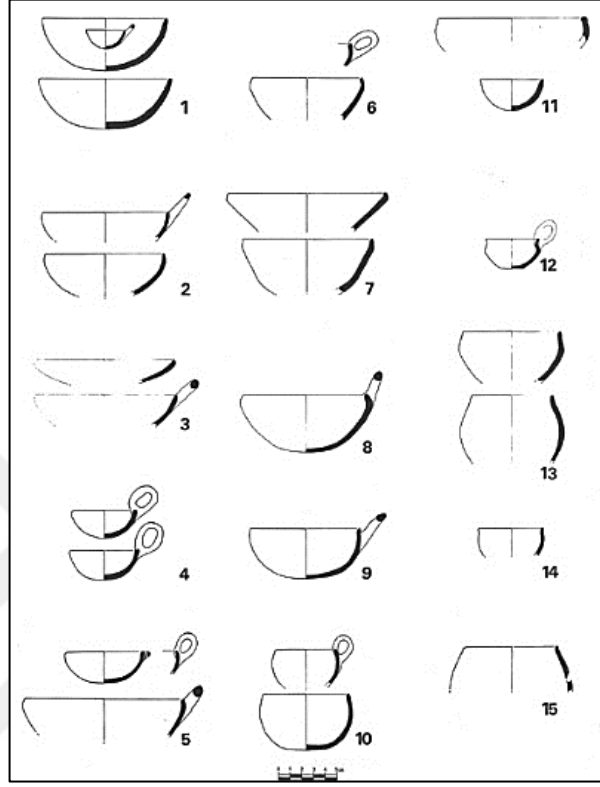
59. Kusura, İTÇ II dönemine ait tankard (Topbaş vd., 1998, Fig.72, no.184)

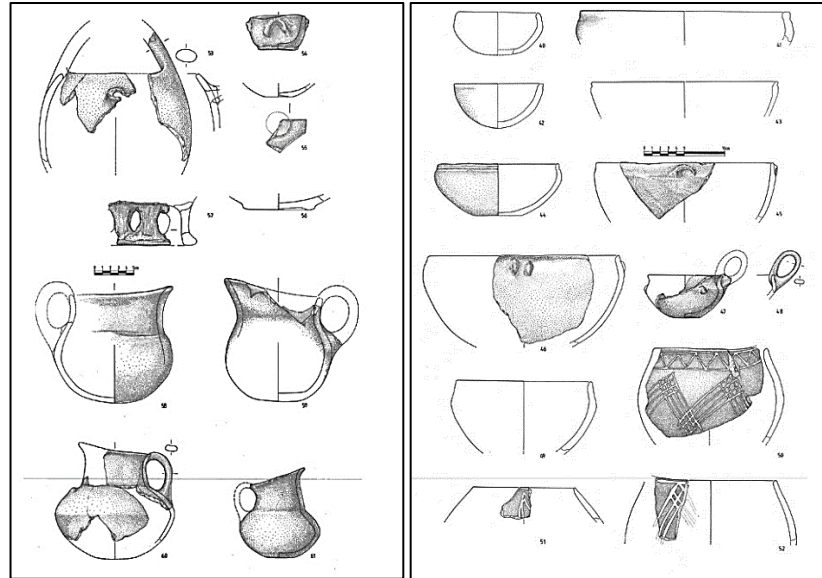
60. Kaklık Mevkii, İTÇ IA dönemi çanak çömlek örnekleri (Sarı, 2011: Res.1/C)

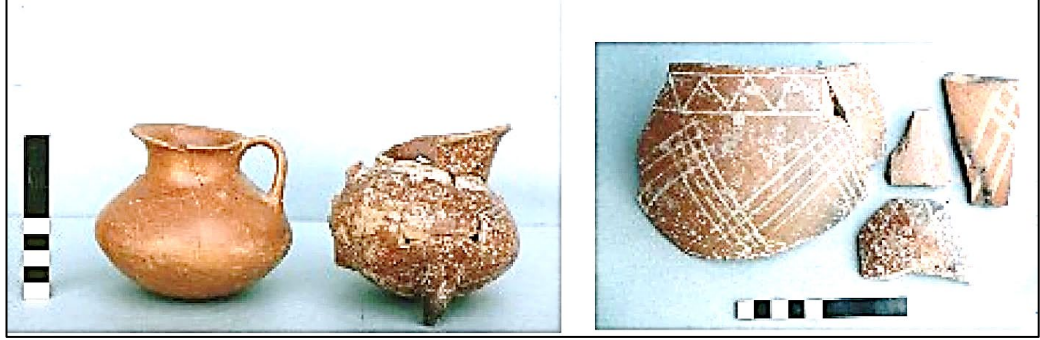
61. Karaoğlan Mevkii, İTÇ II dönemi çanak çömlek örnekleri (Topbaş et al. 1998, Fig. 37,39,40,41,42,47)

62. Karaoğlan Mevkii, İlk Tunç Çağı'na ait çanak çömlek örnekleri (Topbaş vd, 1998, Fig.17)

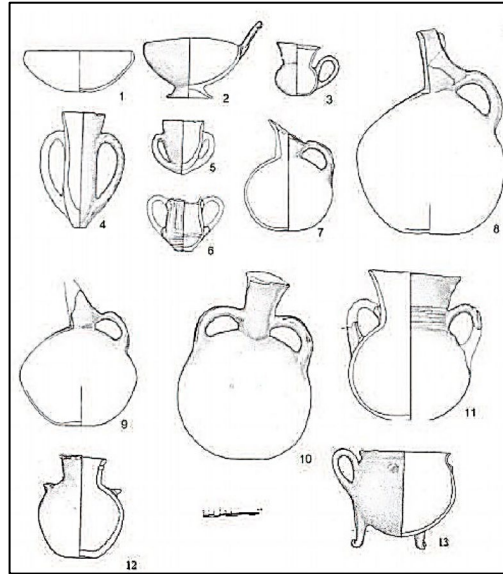
63. Karaoğlan Mevkii, İlk Tunç Çağı'na ait çanak çömlek örnekleri (Topbaş vd, 1998, Fig.41, 42)

64. Karaoğlan Mevkii, İlk Tunç Çağı'na ait çanak çömlek örnekleri (Sarı, 2011:Res.5/A)

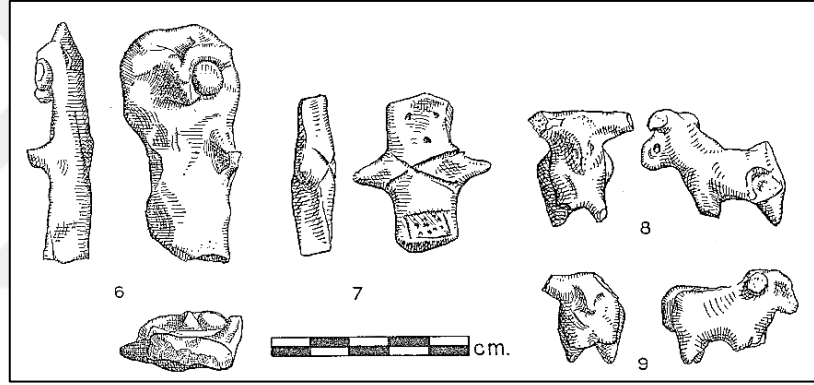
65. Kaklık Mevkii, İTÇ III dönemi çanak çömlek örnekleri (Sarı, 2011: Res. 6/C)

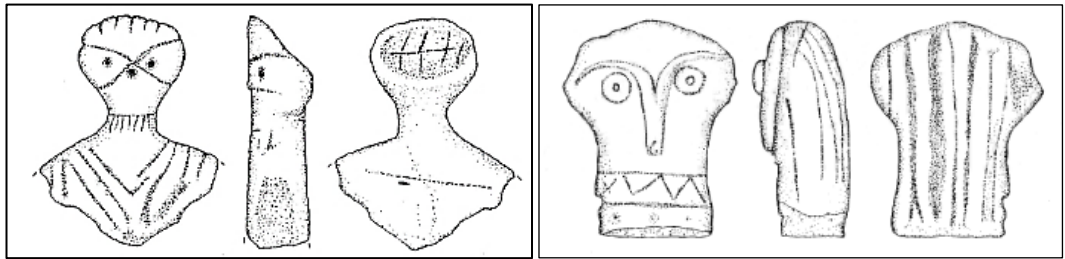
66. Kaklık Mevkii Mezarları (18, 21-26 nolu mezarlar) Erken İTÇ III dönemi Çanak Çömleği (Topbaş et al. 1998; 1: no. 122; 2: no.131; 3:no.125; 4: no.145; 5: no.146; 6: no. 156; 7: no.128; 8: no.136; 9:no.127; 10:no.147; 11:no.133, 12:no.154; 13:no.151)

67. Kaklık Mevkii, İlk Tunç Çağı'na ait depas ve tankardlar (Topbaş vd., 1998, Fig.70, no.145; Fig.69, no.133; Fig.69, no.137; Fig.70, no.140)

68. Kusura B tabakası İlk Tunç Çağı'na ait pişmiş toprak buluntular (Lamb, 1938, Fig. 15 no.6,7,8,9)

1

2

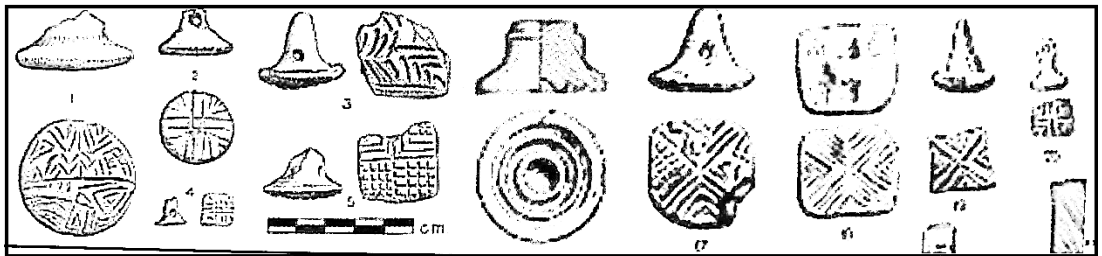
69. 1. Kusura Höyük İTÇ II dönemine ait idol (Gündoğan Aydıngün, 2003 Lev. 64c),
2.Kusura İTÇ II dönemine ait baş kısmından oluşan idol (Lamb, 1937: 29, Fig.11-1, Gündoğan Aydıngün, 2003 Lev. 63c)

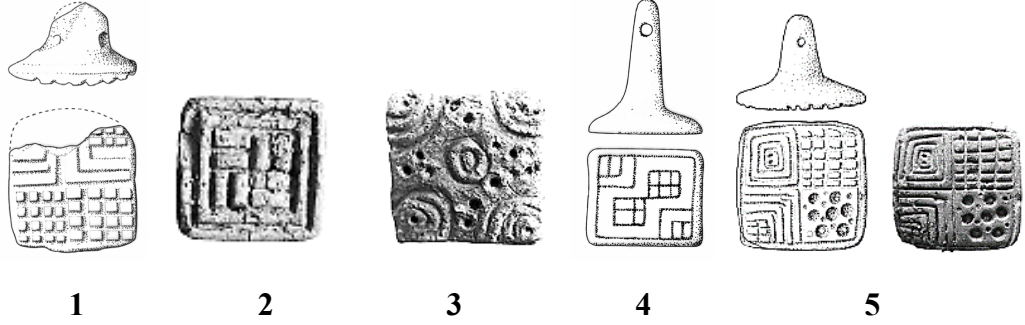
70. Hacılar Büyük Höyük İTÇ I dönemine ait idol (Umurtak ve Duru, 2015, Res.33; Umurtak, 2016: Görsel. 6/2)

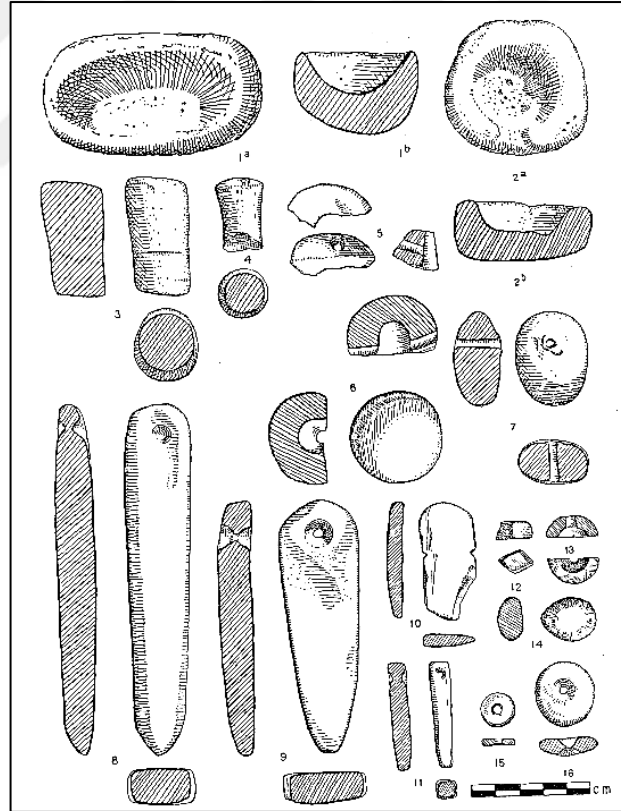
71. Kusura İTÇ II dönemine ait şematize insan biçimli mermer idoller (Duru, 2016, Res.609, 610, 612, 613)

72. Kusura Höyüğü'nün İTÇ II dönemine ait ele geçmiş damga mühürler (Duru, 2016, Res.688)

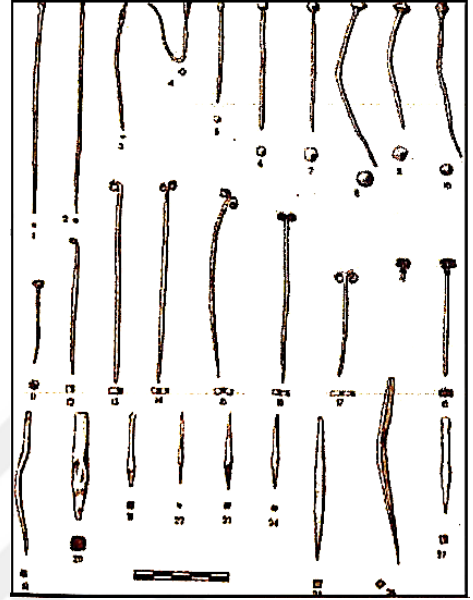
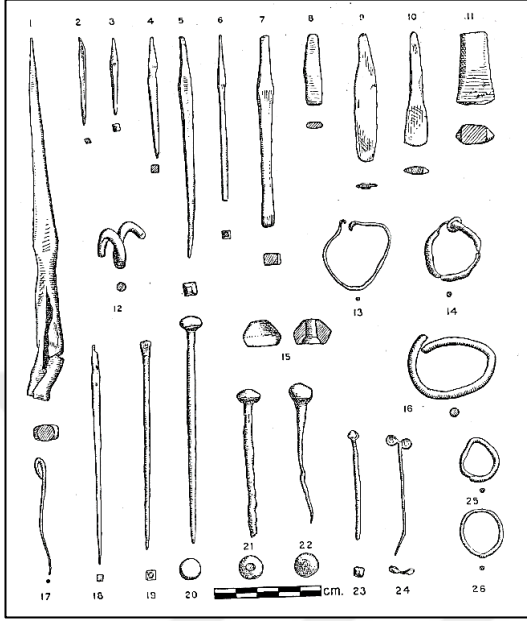

73. 1. Kusura C tabakası pişmiş toprak mühür (Lamb, 1937: Fig. 18/5), 2. Bademağacı İTÇ II dönemi pişmiş toprak mühür (Duru, 2008: Res.6), 3. Bademağacı İTÇ II dönemi taş mühür, 4. Beycesultan XVIII. tabakasında ele geçen mühür (Lloyd-Mellaart, 1962: Fig. F.4/7-8, Pl. XXXII/6) , 5. Hacılar Büyük Höyük İTÇ I pişmiş toprak mühür (Umurtak, 2015: Res.4)

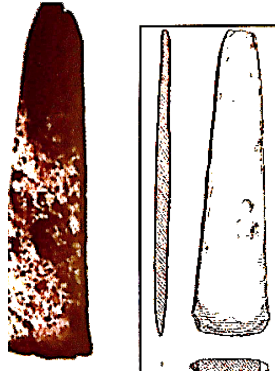

74. Kusura Höyük İlk Tunç Çağı'na ait taş buluntular (Lamb, 1938, Fig.26)

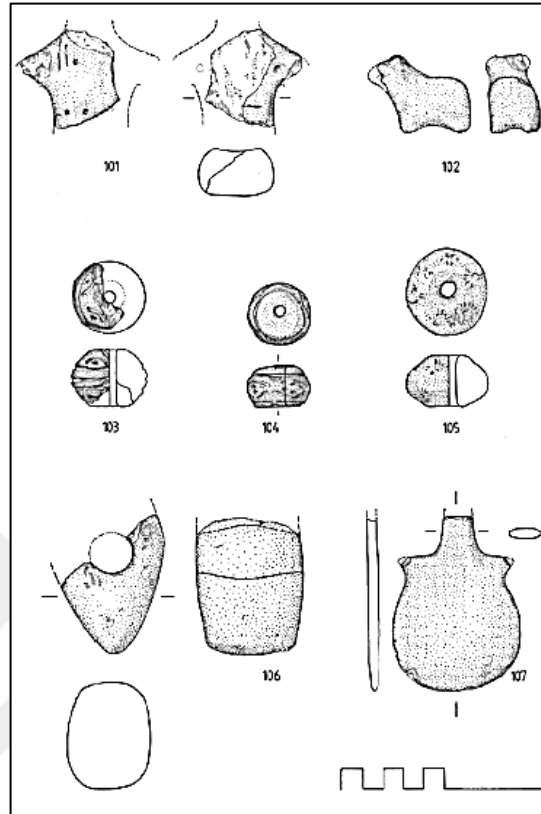
LEVHA XXIX

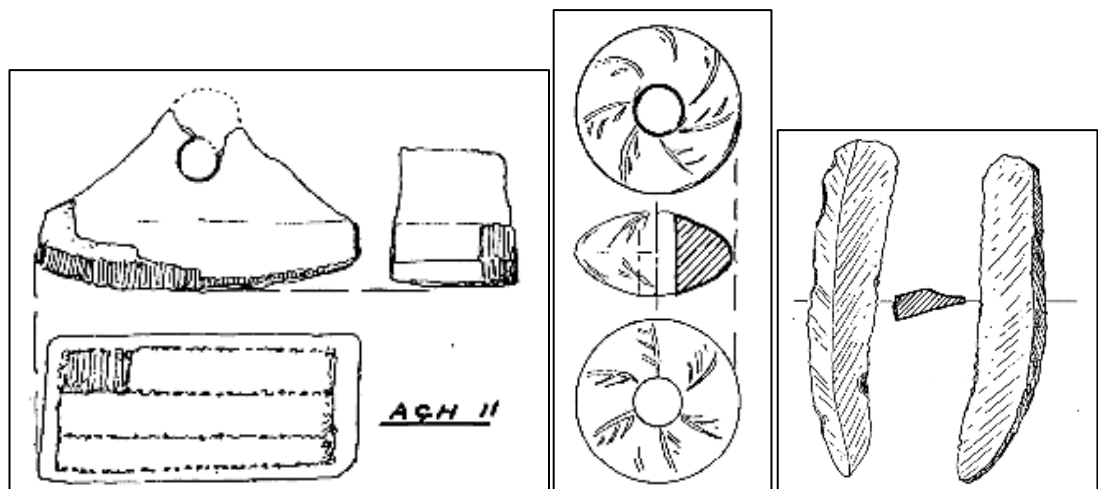
75. Kusura İTÇ tabakaları maden buluntuları ile bakırdan yapılmış çeşitli başlı iğne ve delici/bızları. Bunların bir kısmı olasılıkla kefen iğnesi veya mezar hediyesi olarak mezarlara konulduğu öngörülmüştür (Lamb, 1938, Fig.21; Duru, 2016, Res.793)

76. Kusura İlk Tunç Çağı'na ait maden buluntularından 18 cm. uzunluğunda ince, uzun keski (Duru, 2016, Res.821- 822)

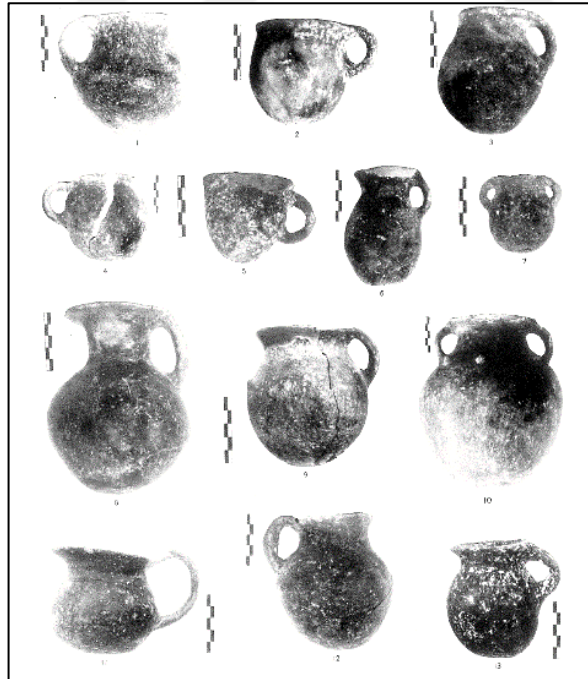
77. Karaoğlu Mevkii İlk Tunç Çağı'na ait küçük buluntuları (Topbaş vd., 1998, Fig.50)

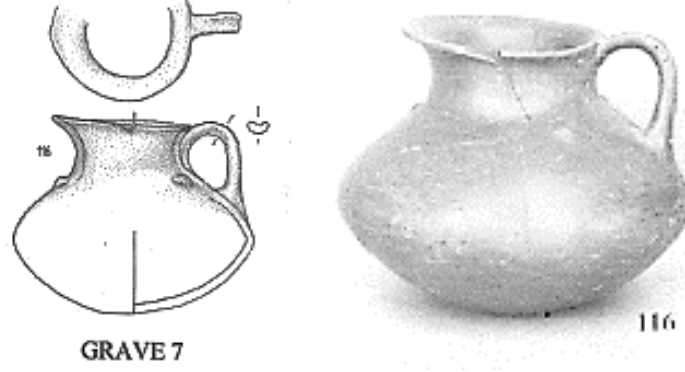
78. Çavdarlı Höyük, kilden yapılmış fırça sapı, ağırşak ve sileks dilgi (Akok, 1967, AÇH:11, 21, 27)

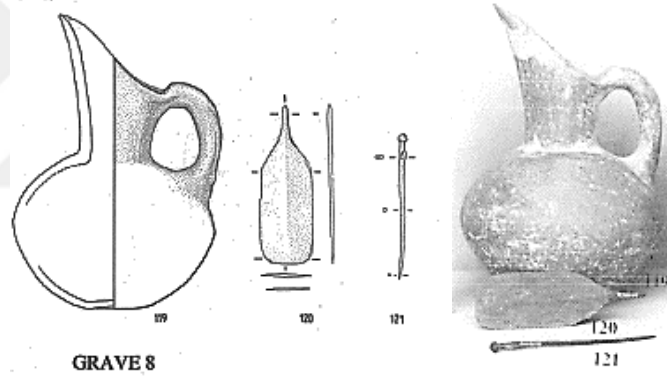
79. Kaklık Mevkii İTÇ III dönemi mezar buluntusu idol (Topbaş vd., 1998, Fig.51 no.109-110; Gündoğan Aydingün, 2003: 64)

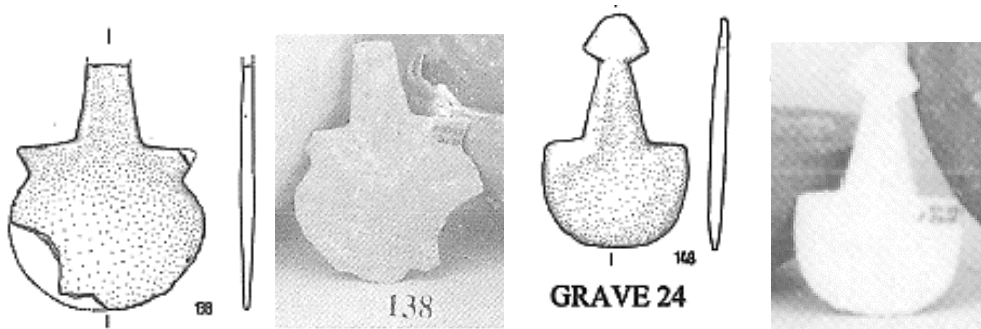
80. Kusura Höyük İlk Tunç Çağı mezar hediyeleri (Lamb, 1937, Lev.X)

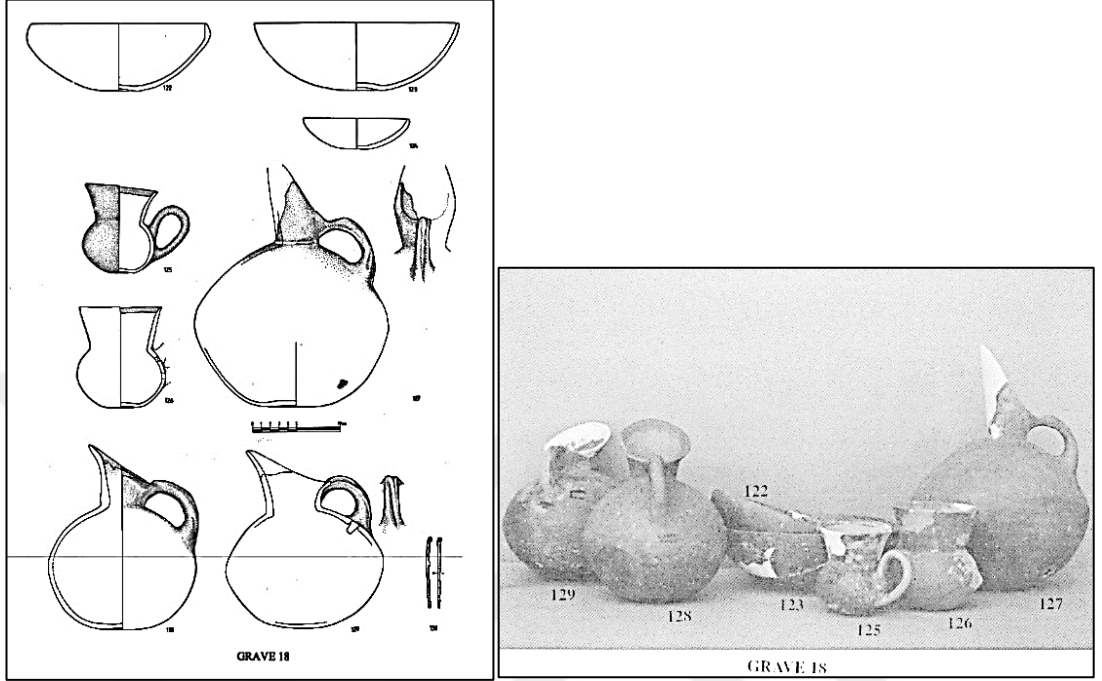
81. Kaklık Mevkii 7 nolu mezar buluntuları (Topbaş vd., 1998, Fig.51 no.116; Fig.68 no.116)

82. Kaklık Mevkii 8 nolu mezar buluntuları (Topbaş vd., 1998, Fig.51 no.119,120,121; Fig.68 no.119,120,121)

83. Kaklık Mevkii 22 ve 24 nolu mezar buluntuları (Topbaş vd., 1998, Fig.54 no.138; Fig.69 no.138; , Fig.56 no.148; Fig.70 no.148)

84. Kaklık Mevkii 18 nolu mezar buluntuları (Topbaş vd., 1998, Fig.52 no.122-130; Fig.69 no.122-130)

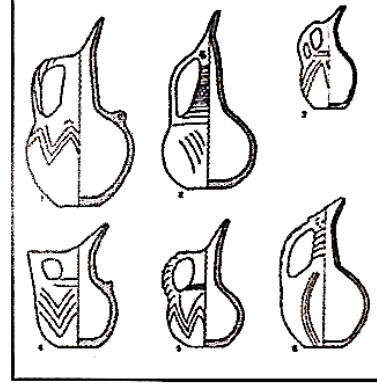
85. Senirce, İTÇ I dönemi oluk-şevron bezemeli çanak çömlek parçası ile testi ve çömlek örnekleri (Üstün Türkteki, 2012, Res.21b no:3; Duru, 2016, Res.463)

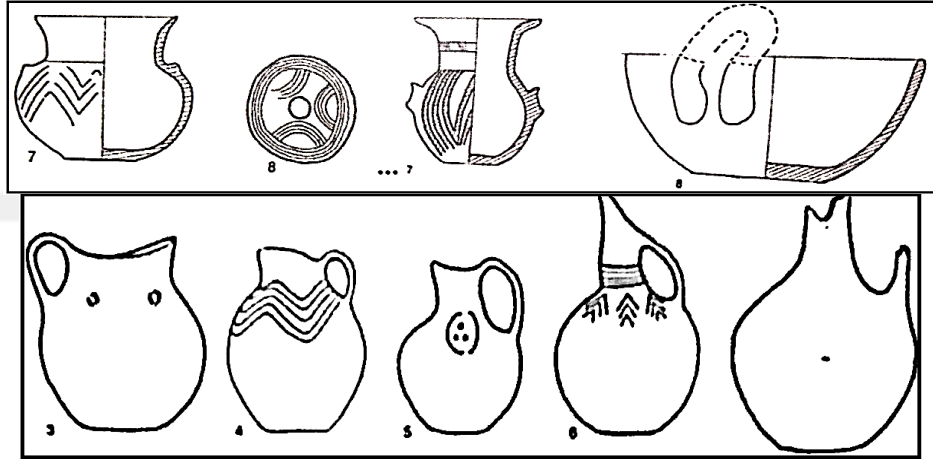
86. Harmanören-Göndürle N4 nolu mezardan ele geçen depas ve matara (Özsait, 2003b, Fig.5, 6)

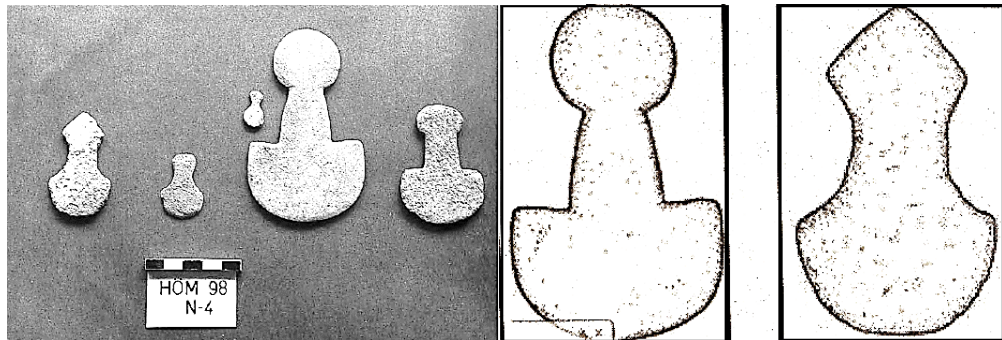
87. Harmanören-Göndürle mezardan ele geçen gaga ağızlı testiler (Özsait, 2003b, Fig.13)

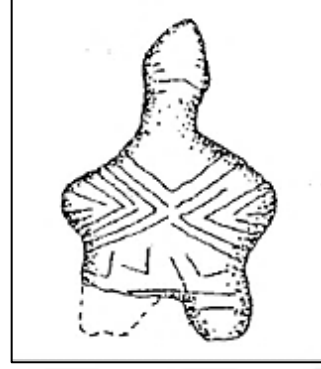
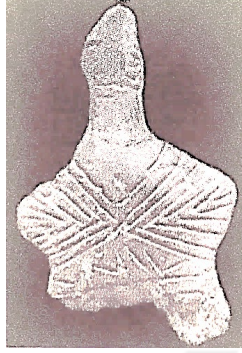
88. Harmanören-Göndürle mezardan ele geçen İTÇ II-III dönemlerine ait testicik ile sivri, dikleşen ağızlı testi (Duru, 2016, Res.437,438)

89. Harmanören-Göndürle İlk Tunç Çağı'na ait kaplardan bazılarının çizimi (Duru, 2016, Res.439, 462)

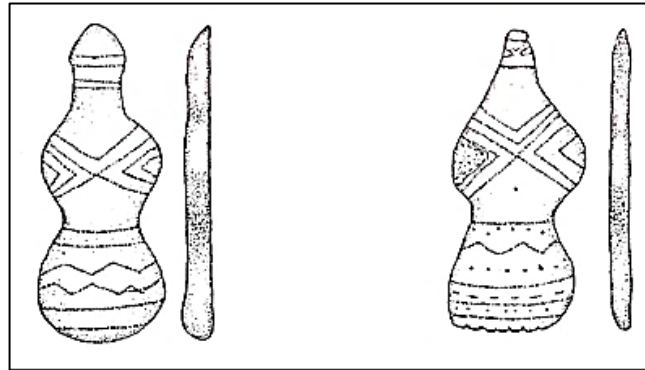
90. Harmanören-Göndürle N4 nolu mezardan ele geçen 5 adet kireçtaşı idol (Özsait, 2003b, Fig.7; Duru, 2016, Res.608)

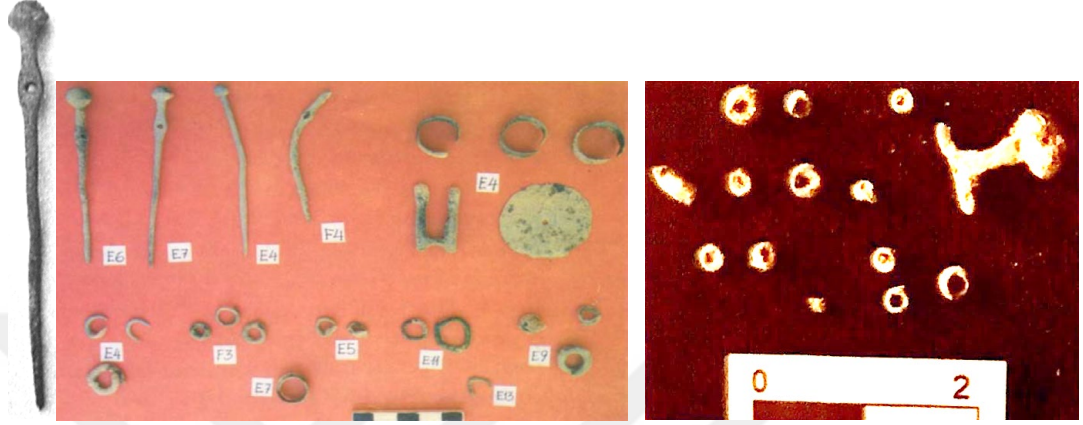
91. Harmanören-Göndürle mezar buluntularından 4 cm. yüksekliğinde bir adet idol (Duru, 2016, Res.598, Gündoğan Aydıngül, 2003: Lev. 51b)

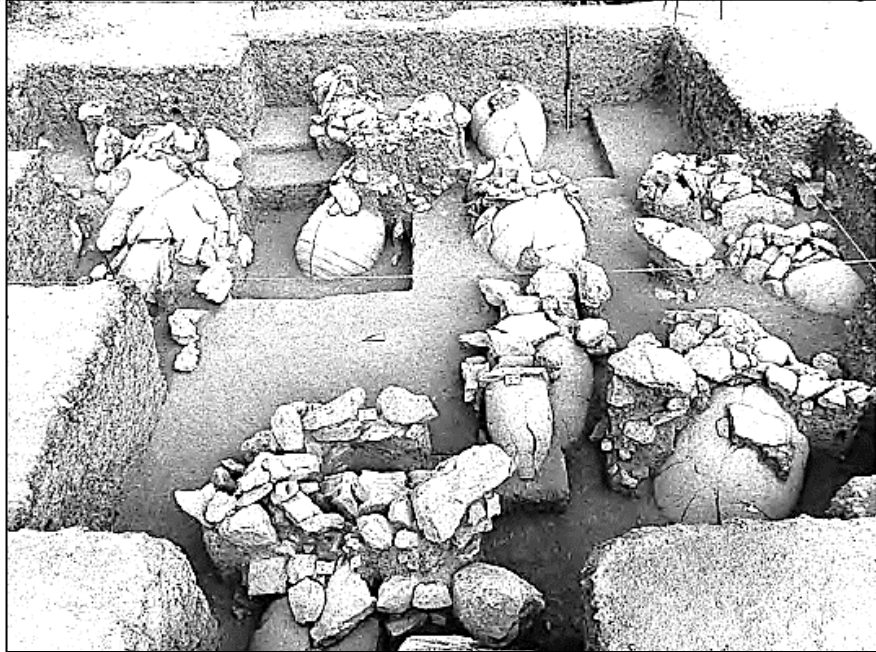
92. Hacılar Büyük Höyük İTÇ II dönemine ait iki adet idol (Umurtak ve Duru, 2016b, Res.8)

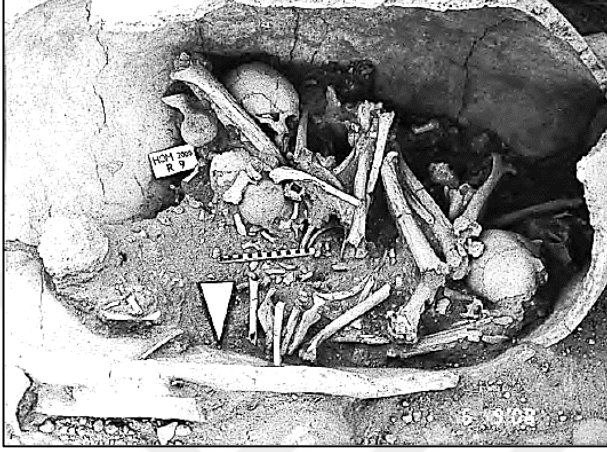
93. Yalvaç Müzesinde bulunan konik başlı iki adet idol (Gündoğan Aydıngül, 2003: Lev.51 c-d)

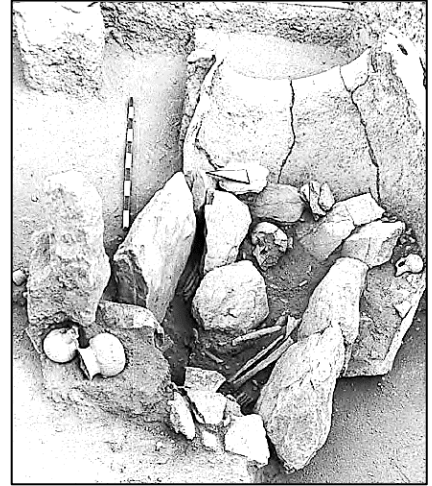
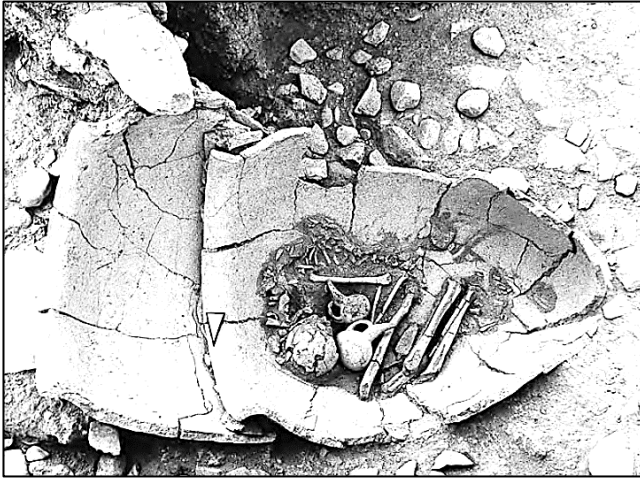
94. Harmanören-Göndürle mezar buluntularından küresel başlı topuz başlı iğne, saç takıları ve halkalar (Özsait 1997, Res.4, no. E7; Özsait 2000a, 151; Duru, 2016, Res.810)

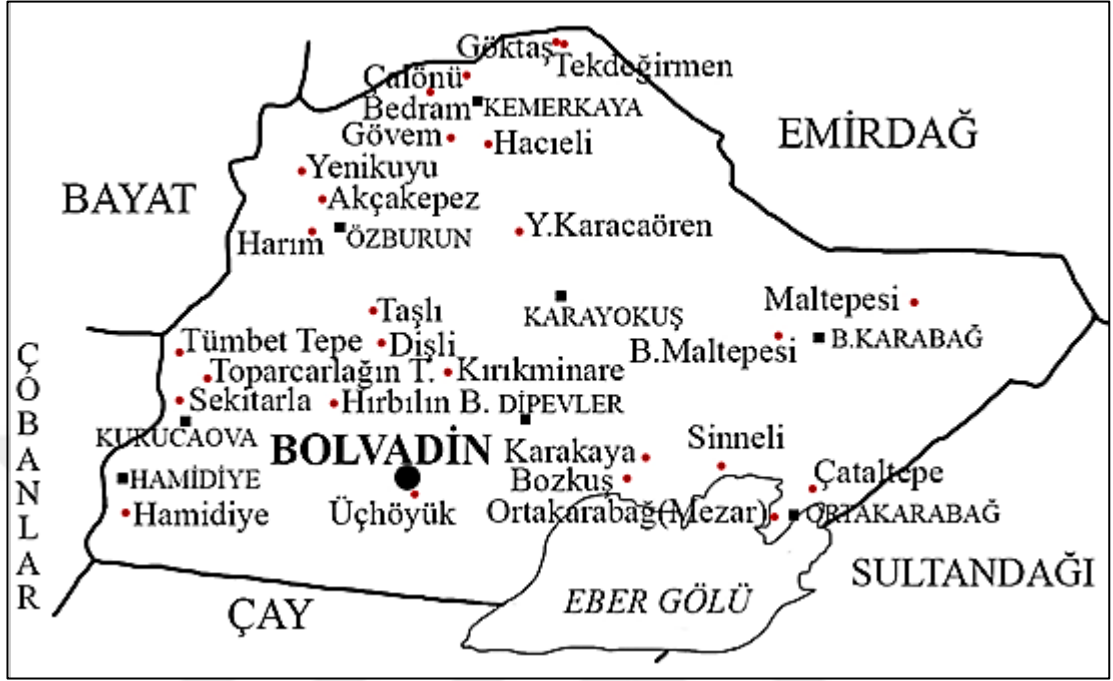
95. Harmanören-Göndürle R nolu mezarlık alanı (Özsait, 2003b, Fig.1)

96. Harmanören-Göndürle mezarlık alanında iki gömü bulunan R9 nolu mezar ile T5 nolu mezar (Özsait, 2003b, Fig.2, 11)

97. Harmanören-Göndürle K3 ve P12 nolu mezarlarda insitu biçiminde ele geçmiş olan gaga ağızlı testiler (Özsait, 2003b, Fig.4, 8)

98. Afyonkarahisar Bolvadin ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

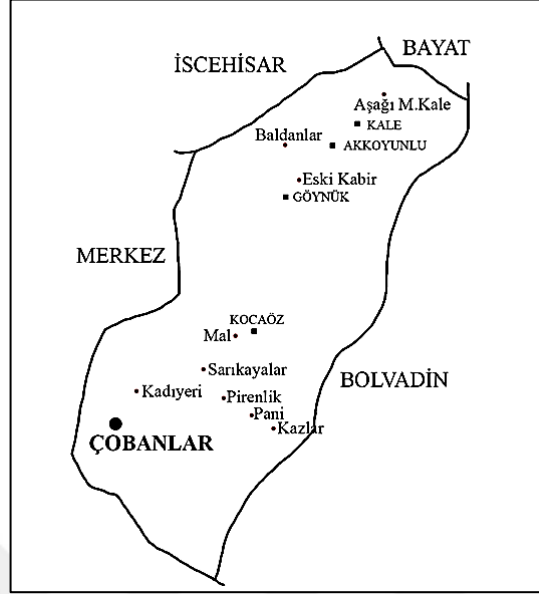
99. Afyonkarahisar'ın Çay ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

100. Afyonkarahisar Merkez’de yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

101. Afyonkarahisar’ın Sultandağı ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

102. Afyonkarahisar'ın Çobanlar ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

103. Afyonkarahisar'ın Bayat ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

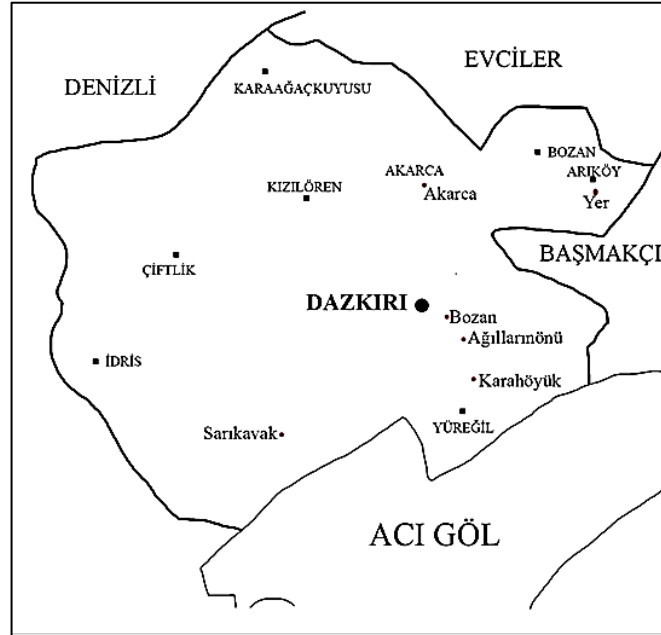
104. Afyonkarahisar'ın İscehisar ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

105. Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

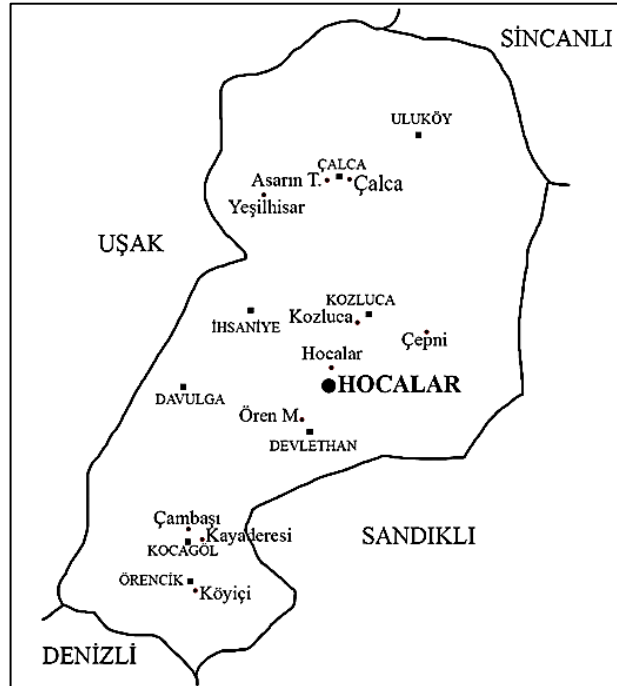
106. Afyonkarahisar'ın Sinanpaşa ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

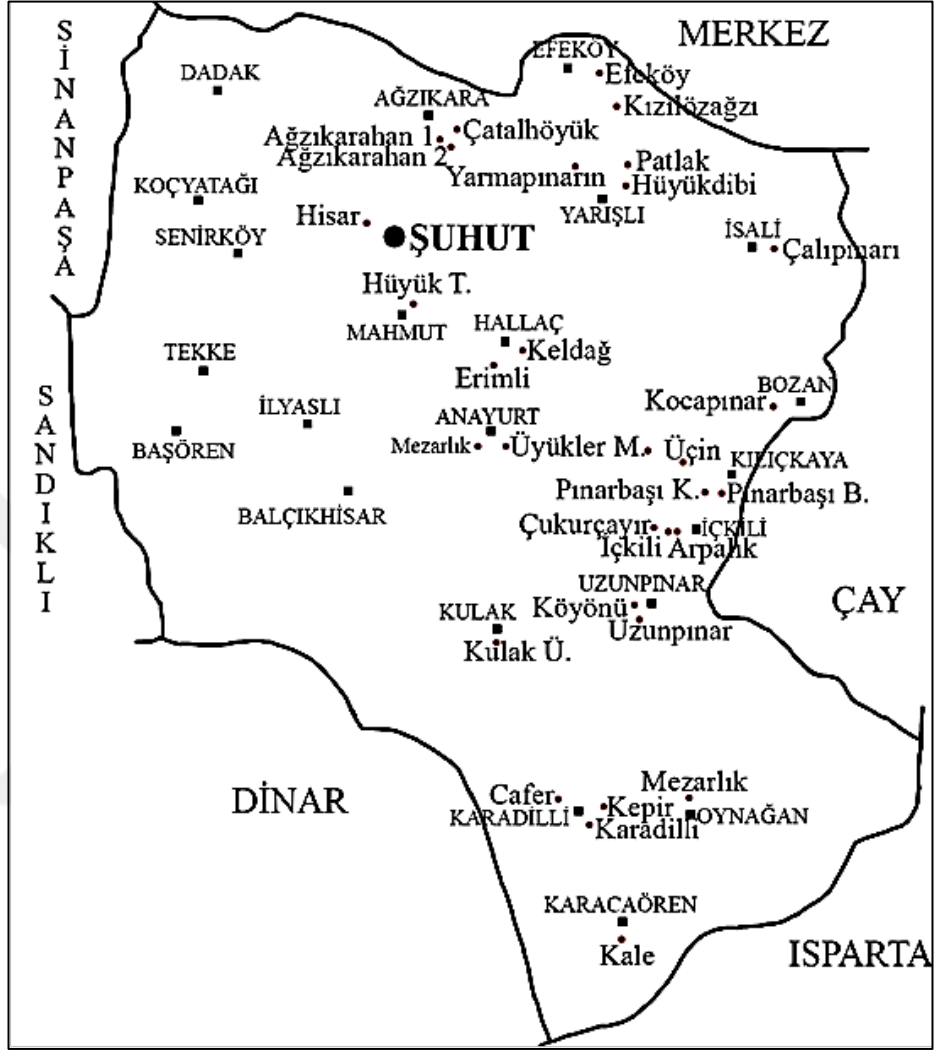
107. Afyonkarahisar'ın Dazkırı ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

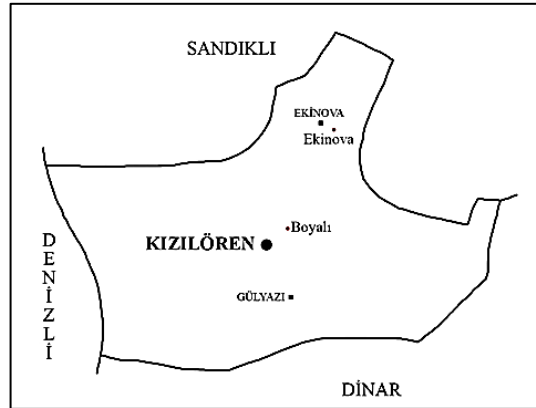
108. Afyonkarahisar'ın Sandıklı ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

109. Afyonkarahisar'ın Hocalar ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

110. Afyonkarahisar'ın Şuhut ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

111. Afyonkarahisar'ın Kızılören ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

112. Afyonkarahisar'ın Dinar ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

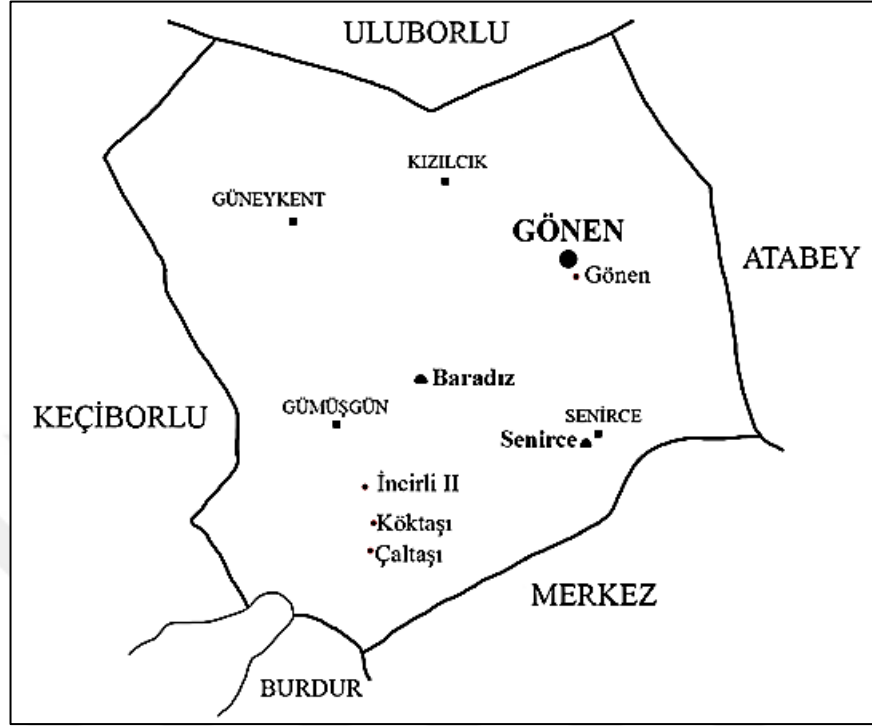
113. Afyonkarahisar'ın Evciler ilçesinde yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

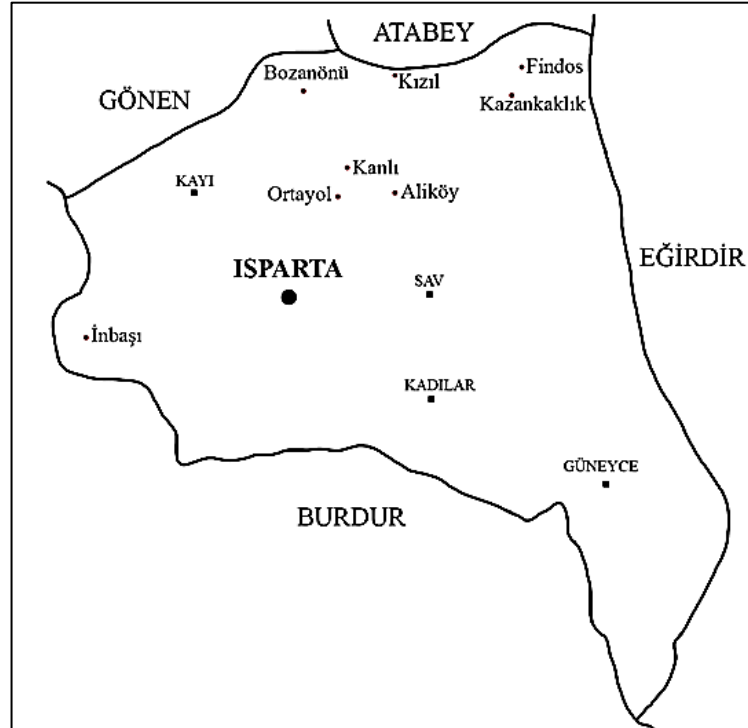
114. Afyonkarahisar'ın Başmakçı ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

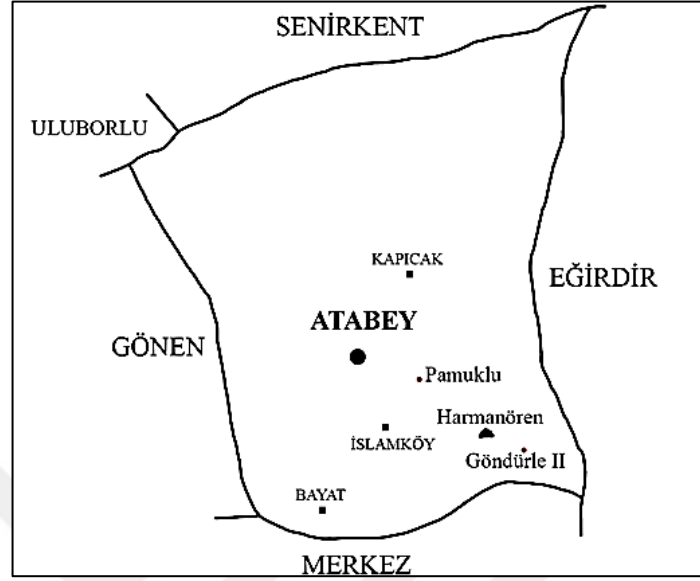
115. Afyonkarahisar'ın İhsaniye ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

116. Isparta'nın Gönen ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

117. Isparta Merkez'de yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

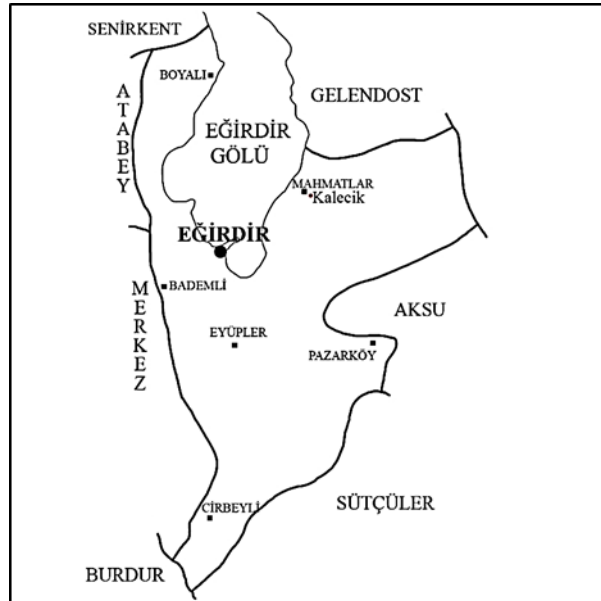
118. Isparta'nın Atabey ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

119. Isparta'nın Keçiborlu ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

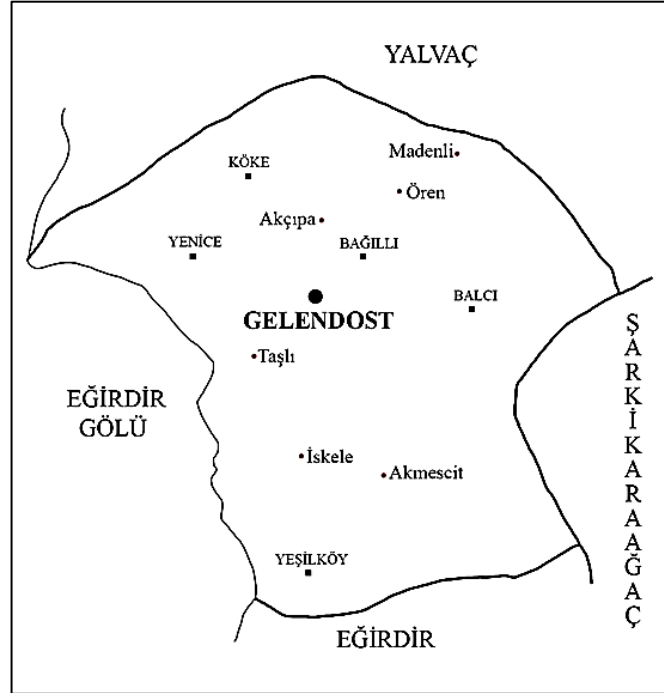
120. Isparta'nın Şarkikaraağaç ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

121. Isparta'nın Eğirdir ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

122. Isparta'nın Senirkent ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

123. Isparta'nın Gelendost ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

124. Isparta'nın Yalvaç ilçesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve İlk Tunç Çağı buluntuları veren yerleşmeler

HARİTA

Afyonkarahisar ve Isparta’da yer alan ve metinde adı geçen bazı İlk Tunç Çağı yerleşmeleri